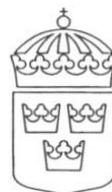

Riksdagens protokoll

1992/93:122

Fredagen den 4 juni

Kl. 9.00 – 17.51

Protokoll
1992/93:122

1 § Meddelande om talarlistan till sammanträdet måndagen den 7 juni

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammarkansliet tänker göra i ordning en preliminär talarlista till måndagens debatter redan i eftermiddag.

För att en sådan lista skall kunna bli något så när korrekt är det angeläget att de som skall delta i måndagens debatter anmäler detta på kansliet så snart som möjligt och senast klockan två.

En lista på alla som har anmält sig senast klockan två läggs ner på informationsdisken i bankhallen klockan halv fyra.

2 § Minskning av antalet suppleanter i försvarsutskottet

Valberedningen hade enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag tillstyrkt att en extra suppleantplats i försvarsutskottet som tidigare tilldelats Socialdemokraterna nu skulle dras in.

Kammaren biföll denna framställning.

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 28 maj.

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkanden 1992/93:SkU26, SkU30, SkU36 och SkU37
Lagutskottets betänkanden 1992/93:LU16 och LU47
Försvarsutskottets betänkande 1992/93:FöU14
Socialutskottets betänkanden 1992/93:SoU27 och SoU28
Utbildningsutskottets betänkanden 1992/93:UbU17, UbU18 och UbU20
Trafikutskottets betänkanden 1992/93:TU29 och TU37

5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 3 juni

Företogs till avgörande justitieutskottets betänkande 1992/93:JuU30, kulturutskottets betänkande 1992/93:KrU29, trafikutskottets betänkande 1992/93:TU34, jordbruksutskottets betänkande 1992/93:JoU18, näringsutskottets betänkande 1992/93:NU30, arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:AU14, bostadsutskottets betänkande 1992/93:BoU23 och konstitutionsutskottets betänkande 1992/93:KU32 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 121).

Justitieutskottets betänkande JuU30

Mom. 1 (inriktningen av Brottsförebyggande rådets verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 118 för reservation 1 av Bengt-Ola Rytting m.fl.

Mom. 2–8

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU29

Mom. 3 (beräkning av medel för anslagsposten Statens kulturråd)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 128 för reservation 1 av Maja Bäckström m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU34

Mom. 2 (ansvaret för transportforskning och transportprognoser)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 128 för reservationen av Sven-Gösta Signell m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU18

Mom. 1 (riktlinjer för miljöforskningen)

Utskottets hemställan bifölls med 217 röster mot 9 för meningsyttringen av Jan Jennehag i motsvarande del. 73 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (anslag till Stockholms internationella miljöinstitut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Jan Jennehag i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 7 och 9 (forskning för en kretsloppsanpassad samhällsutveckling, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 127 för reservation 4 av Margareta Winberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU30

Mom. 1 (den allmänna inriktningen av teknisk forskning och utveckling)

Först biträdde reservation 1 av Birgitta Johansson m.fl. med 123 röster mot 10 för meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del. 166 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 172 röster mot 118 för reservation 1 av Birgitta Johansson m.fl. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (forskning och utveckling för små och medelstora företag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (teknikbaserad affärsutveckling och uppfinnarstöd)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 119 för reservation 6 av Birgitta Johansson m.fl. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (kunskapsförsörjning för den träråvarubaserade industrin)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 128 för reservation 9 av Birgitta Johansson m.fl.

Mom. 16 (anslaget Teknisk forskning och utveckling)

Först biträdde reservation 10 av Birgitta Johansson m.fl. med 118 röster mot 10 för meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del. 172 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 173 röster mot 128 för reservation 10 av Birgitta Johansson m.fl.

Mom. 26 (konkurrensforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Justeringar av
EES-avtalet, m.m.*

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU14

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU23

Mom. 1 (riktlinjerna för byggforskningen)

Först biträdades reservation 1 av Oskar Lindkvist m.fl. med 122 röster mot 9 för meningsyttringen av Lars Werner i motsvarande del. 168 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 169 röster mot 132 för reservation 1 av Oskar Lindkvist m.fl.

Mom. 7 (satsningar på vissa projektområden)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 10 för meningsyttringen av Lars Werner i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU32

Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om samlad votering

Förste vice talmannen meddelade att EES-utskottets betänkande EU3 och utrikesutskottets betänkande UU20 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

6 § Justeringar av EES-avtalet, m.m.

Föredrogs

EES-utskottets betänkande

1992/93:EU3 Justeringar av EES-avtalet, m.m. (prop. 1992/93:100 delvis och 1992/93:225).

Anf. 2 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Inte sedan tiden före Gustav Vasa har Sverige varit styrt från andra länder. Ett medlemskap i den europeiska unionen medför enligt vår mening att vår generation blir den första på nära 500 år som får uppleva att den nationella självständigheten i centrala delar upphävs.

Det innebär att folkets demokratiska möjligheter att i väsentliga delar påverka politikens inriktning begränsas. Uppgiften nu borde vara att öka och fördjupa demokratin. Men den färd in i den europeiska unionen som rege-

ring och riskdagsmajoritet anträtt går i rakt motsatt riktning. Därmed undergrävs också demokratin.

De som vill driva in Sverige i EG ser EES-avtalet som ett stort steg mot medlemskap. EES-utskottet framför dock uppfattningen att EES är en självständig samverkansform mellan EFTA-länderna och EG och att EES-avtalet står på egna ben. Men det går inte att ta miste på strategin hos regeringen och den "EU-rotiska" riskdagsmajoriteten. På område efter område EG-anpassas Sverige med tanke på att vi skall drivas in i den europeiska unionen. EES-avtalet är ett medel för att öka bredden och farten i denna anpassning för att bana väg för medlemskapet.

Samtidigt pågår medlemskapsförhandlingarna. I dessa förhandlingar framför regeringen krav på undantag från villkor som man i princip redan i långa stycken har godkänt i EES-avtalet. När detta står klart för svenska folket kommer man kanske också att tala om hyckleri och politiskt taskspel.

I och med EES-avtalet har vi godtagit risken att alkoholmonopolet försviner.

Den dagen då de första långtradarna med vin och starköl dyker upp vid våra gränser och man försöker sälja sina produkter t.ex. till en livsmedelsaffär är konflikten ett faktum. När vi väl har undertecknat EES-avtalet rivs alkoholmonopolet med stor sannolikhet upp. Men samtidigt har vi alltså inlett förhandlingar för att få bibehålla delar av detta monopol. Så här är det på flera områden.

På det arbetsrättsliga området kommer sannolikt det underleverantörsdirektiv som nu diskuteras i EG att antas. Detta innebär undantag från kraven på att nationella avtal på det arbetsrättsliga området skall följas. Redan innan medlemskapsförhandlingarna är avslutade kan vi stå inför det problem som en anslutning till nämnda direktiv innebär när vi nu, i och med EES-avtalet, förbinder oss att anta den s.k. skarv-acquisen.

Jag gör bedömningen att vi genom EES-avtalet egentligen ger EG starka argument för att i slutänden föra en ganska tuff linje gentemot Sverige i medlemskapsförhandlingarna. När Sverige för fram vissa krav kommer man att kunna hävda att Sverige borde ha bromsat redan i EES-processen.

I EES-avtalet är ju principerna i huvudsak accepterade. Är det någon som på allvar tror att EG går med på undantag när det gäller sådant som vi redan i stor utsträckning har lovat att ansluta oss till?

Ja-sidan löper risk att bli anklagad för dubbelmoral i EG-frågan.

Redan inom EES kommer EFTA-länderna att beslutsfärdigt vara i underläge. Utskottet säger nu i sitt betänkande att man "med beklagande" kan konstatera att det vid förhandlingarna "inte varit möjligt att åstadkomma en högre grad av inflytande inom EES för Sverige och övriga EFTA-länder".

Dock delar utskottet inte vår uppfattning att Sverige skulle ha sämre ställning än EG vid tolkningen av avtalet. Likväl konstaterar utskottet att Sveriges och övriga EFTA-länders inflytande i beslutsprocessen "blivit mera begränsat än vad som förväntades då riksdagen lade riktlinjerna för integrationsarbetet".

Logiken i resonemanget är något märklig: Å ena sidan påstås det att vi inte har sämre inflytande än EG. Å andra sidan beklagar man att förväntat förhandlingsresultat inte har uppnåtts.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Justeringar av
EES-avtalet, m.m.*

Antingen har utskottet förväntat sig att Sverige och övriga EFTA-länder skall få *mer* att säga till om än EG-länderna, eller också ger man oss, utan att i klartext vilja erkänna det, rätt i fråga om den kritik som vi har framfört i motionerna. Jag vill inte tro att utskottet har haft verklighetsfrämmande förväntningar på Sveriges inflytande. Men jag måste konstatera att utskottet motvilligt och med en del krumbukter håller med oss om att det råder en grundläggande obalans i avtalsparternas makt över avtalstolkningen.

Sverige och övriga EFTA-länder måste alltså anpassa sig till EG:s regler. Våra möjligheter till en självständig politik beskärs kraftigt när det gäller miljöpolitik, regionalpolitik, konsumentskydd, arbetsrätt och arbetsmiljö.

Vilka konsekvenser avtalet i dessa avseenden konkret får är inte i grunden utrett i förväg. Regeringen, utskottet och riksdagen agerar efter principen den som lever får se.

Sverige har aldrig slutit ett så omfattande avtal – i praktiken beskärs den nationella självständigheten på viktiga områden. I detta sammanhang har man när det gäller beredningsarbete och remissbehandling helt brutit mot allt vad god praxis heter i ett gott beredningsarbete, något som normalt utmärker den politiska processen i vårt land. Skarp kritik har också riktats mot den tidigare beredningen av EES-propositionen.

Utskottet anför som skäl för avtalet att det "allmänt sett" kan leda till "en bättre ekonomisk utveckling i Sverige än vad som annars skulle vara möjligt". Enligt min mening handlar det här närmast om en from förhoppning. EES innebär för Sverige ytterst marginella förändringar när det gäller tullsatser gentemot EG. De tullåttnader som sker berör få områden. Främst gäller det vissa grönsaker och förädlade fiskprodukter. Men detta har relativt liten betydelse. Det finns ingenting som säger att vi skulle ha fått igenom de här fördelarna i andra förhandlingar med EG i ett utvidgat frihandelsavtal.

Såväl tullåttnader på dessa områden som förändringar i ursprungsregler skulle vi förmodligen ha kunnat åstadkomma genom en utvidgning av det nu gällande frihandelsavtalet. I stället har vi valt att krypa in under en EG-styrd beslutsstruktur och EG:s redan beslutade rättsordning och politik på alla de områden som avtalet omfattar.

Frågan är om EES-avtalet är någon särskilt stor handelspolitisk klokskap. Riskerna är i dag betydande att ett handelskrig mellan EG, USA, Japan och de nya industriländerna runt Indiska oceanen bryter ut. Vår handelspolitiska expansionspotential torde ligga i de områden där EG och EES hotar att försvåra vår handel i en krissituation.

Under många år har drygt 70 % av vår export gått till EG och EFTA-länderna. Under 80-talet ökade den andelen marginellt. Men samtidigt ökade andelen av vår utrikeshandel med Japan, de sydostasiatiska länderna och USA med mer än 5 procentenheter. Eftersom vår handel med länder i nämnda del av världen tidigare var liten kom handeln med den delen av världen faktiskt att öka med mer än 50 %! När vi går in i EES omfattas vi av ett avtal som *kan* försvåra vår handel med de mest expansiva ekonomierna – länder där har vi har den största potentialen när det gäller att vinna nya marknadsandelar. Är detta en klok handelspolitik?

Det påstås att det skulle finnas stora fördelar för oss vad gäller de offentliga upphandlingsreglerna. Men vad är det som säger att svenska företag vin-

ner i den ökade konkurrens som det är tänkt att detta skall leda till? Det här med självförtroende är mycket bra. Men ekonomiska prognoser kan inte bygga enbart på ett sådant här självförtroende. Det är självklart att svenska företag kommer att både vinna och förlora på den här konkurrensen. Vidare är det totala resultatet inte alls garanterat positivt.

Om vi granskar siffrorna, finner vi att det inom EG-området i dag finns en offentlig upphandling omfattande ungefär 5 000 miljarder kronor. Om man frågar EG-kommissionen hur mycket som kommer att överstiga tröskelvärdena och hur mycket som kommer att bjudas ut på marknaden, blir svaret att man bedömer att det rör sig om mindre än hälften av den summa som här nämnts. Låt oss säga att det rör sig om 2 400 miljarder – det är en vanlig uppskattning.

Eftersom svenska företags produktion motsvarar ungefär en trettiondel av EG-företagens produktion, kan man anta att det är rimligt att vi tar hem ungefär en trettiondel av de 2 400 miljarder kronorna – ungefär 80 miljarder kronor. Denna siffra används då och då i ja-sidans argumentation.

Däremot talas det väldigt tyst om vad som händer med den svenska offentliga upphandlingen, som i dag omfattar totalt ca 250 miljarder kronor. Det som tvingas ut till internationell upphandling bör rimligen vara vårt i storleksordningen 120 miljarder kronor, om förhållandena för oss är ungefär som de som gäller för EG-området. De här medlen går i dag i stor utsträckning till svenska företag, och en del av dem går redan nu till utländska företag på grund av de GATT-regler som vi har anslutit oss till.

Men låt oss anta att vi får behålla en trettiondel – det betyder 4 miljarder av de 120. 116 miljarder skulle kunna gå till företag i andra länder. Även om man vinner 80 miljarder finns det en potentiell risk att man förlorar 116 miljarder.

Även om dessa genomsnittstal inte skulle hålla fullt ut, finns risken att de svenska företagen inte kan ta igen på gungorna vad de förlorar på karusellen. Entusiasmen och framtidsförväntningarna i de svenska företagen står ju heller alls inte i proportion till de upprymda glädjebudskapen i t.ex. EES-propositionen. Jag tror att företagen i det avseendet är betydligt mer realistiska än vad den EES-proposition är som vi behandlade före jul.

Ett annat argument för EES är att det skulle ge bättre möjligheter att påverka miljöpolitiken i Västeuropa och i världen i övrigt. I verkligheten är risken att det blir precis tvärtom. EES innebär inte något starkt svenskt inflytande över EG:s miljöpolitik och därmed inte heller över miljöpolitiken inom EES.

Däremot innebär EES att vi får svårt att skärpa våra miljökrav, eftersom EG kan utnyttja EES-reglerna och kalla sådana skärpningar för handelshinder. I praktiken kan alltså EES leda till ett reformstopp inom stora delar av miljöområdet. Det innebär att vi innesluts i en inre marknad som enligt EG:s egna beräkningar kan medföra betydande nya miljöproblem. Det finns flera rapporter från EG-kommissionen, där man just pekar på de växande miljöproblemen som en konsekvens av den inre marknadens dynamik.

EES kommer att innebära att våra miljöregler kommer att anpassas mer till en genomsnittlig EG-politik. Därigenom kommer vi i praktiken att påverka mindre än nu på viktiga områden som miljö, produktsäkerhet och ar-

betsmiljö. På många områden ligger vi före genomsnittet inom EG. Det hindrar inte att vi också kan påtvingas en del miljöregler som innebär fördelar.

EES-avtalet går inte lika långt som ett medlemskap i formell mening. Formellt skall besluten fattas i Sverige. Men i reell mening blir det något annat. Riksdagen kommer att ha ett stort tryck på sig att nicka ja till besluten som först antas i Europeiska unionen och sedan i EES-organen, annars kommer den att gröpa ur hela EES-processen och ställa till med konflikter. Praktiskt och politiskt kommer riksdagen att vara tämligen fjättrad. Även om den i formell mening fattar besluten, kommer den att i ökad omfattning bli bunden i sin utövning av den formella beslutsmakten. Det är detta som vi menar strider mot andan i den svenska regeringsformen.

Enligt denna är det riksdagen som, i egenskap av folkets främsta företrädare, skall stifta lagar. Den svenska författningen vilar på folksuveränitetstanken: Riksdagen skall vara obunden i sitt beslutsfattande, utom i förhållande till det mandat den har av folket. I praktiken binder alltså EES riksdagen. Reellt innebär detta att beslutsbefogenheter i oviss omfattning kommer att överlåtas till EG och EES-organen. Det strider mot regeringsformens anda, även om man med en lagparagraf och en allmänt införlivande lag formellt har klarat sig runt grundlagens bokstav.

Många har i debatten hävdat att det här beslutet har inneburit att svenska riksdagen blir en lydriksdag och Sverige blir ett lydrike. Vi har alltså fortfarande den ståndpunkten att EES-avtalet icke i dess nuvarande form bör ratificeras. Därför yrkar jag bifall till den hemställan som framförs i meningsyttringen av Gudrun Schyman vad gäller momenten 1-7.

Anf. 3 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Beslutet om EES-avtalet fattades här i kammaren i november 1992. Tidigare denna vår har den del av tilläggsprotokollet som gäller tidigareläggning av lättnader i handel med vissa jordbruksprodukter beslutats i kammaren.

Det vi i dag har att ta ställning till är övriga delar av det tilläggsprotokoll till EES-avtalet som föranletts av att Schweiz inte ratificerat avtalet. Jag vill på den punkten gärna understryka att utskottet var förutseende. På initiativ av Nic Grönvall underströk utskottet i sitt betänkande i november att om det skulle visa sig att något EFTA-land inte skulle ratificera avtalet var det ändå angeläget att en överenskommelse kom till stånd med så bred anslutning som möjligt. Man framförde från utskottets sida att regeringen därför snarast borde ta initiativ till förhandlingar om detta inträffade.

Det är precis vad regeringen har gjort. Vi kan alltså på den punkten känna oss tillfreds. Det som regeringen tillsammans med andra regeringar har åstadkommit är alltså i formell mening, jag vill betona det, herr talman, ett nytt avtal. Eftersom det formellt är ett nytt avtal skall det naturligtvis också antas med den kvalificerade majoritet som var förutsättningen för antagandet av det tidigare avtalet.

Den egentliga frågan i dag, herr talman, är alltså ökningen av Sveriges bidrag till EFTA:s fond för ekonomisk och social utjämning inom EG. Det är det som vi i första hand har anledning att diskutera.

Bengt Hurtig valde att inte alls gå in på den fråga som vi i dag har att ta ställning till, utan ökade en debatt som vi förde i november. Vi anförde då en rad olika argument som analyserades mycket noggrant, både i utskottsberäkningen i november och i den mycket omfattande kammardebatt som då ägde rum. Det finns som jag ser det ingen orsak att på nytt ta upp en debatt som har ägt rum i kammaren och föranlett kammarens beslut. Jag tänker inte göra det. Jag vill bara på en punkt understryka en sak. Bengt Hurtig talar om hotet mot demokratin. Integrationen i Europa syftar till och har också mycket verkningsfullt bidragit till att stärka demokratin i Europa och därigenom också indirekt i andra delar av världen.

För det intresse det kan ha i kammaren vill jag nämna att ratificeringen av tilläggsprotokollet pågår enligt planerna i andra länder. Det finns god anledning att tro att avtalet kommer att vara ratificerat inom en mycket nära framtid i praktiskt taget alla länder. Sannolikheten talar för att Spanien blir det sista land som ratificerar avtalet. Det kan innebära att det eventuellt inte kommer att träda i kraft förrän en bit in på hösten. Men vår förhoppning är att det skall vara möjligt för Spanien att också ratificera avtalet i sådan tid att det mycket snart kan träda i kraft.

Herr talman! Under mitt letande i olika böcker, något som man gör ibland, hittade jag en utredning från Handelsdepartementet från 1961 om den europeiska ekonomiska gemenskapen. Jag tyckte att rätt mycket av det som fanns med i den utredningen också kommer tillbaka i det som vi nu tar ställning till. Där säger man:

”Svenska regeringen har den 15 december 1961 riktat en begäran till EEC:s ministerråd om förhandlingar, syftande till att åstadkomma en svensk association till den Europeiska ekonomiska gemenskapen — — —.

Genom Romfördraget har samarbetet mellan Gemenskapens medlemsländer reglerats över ett brett ekonomiskt-politiskt fält. — — — Ehuru den form, samarbetet mellan medlemsstaterna härigenom erhållit, med all sannolikhet också — — — blir normerande för förbindelserna mellan medlemsländerna och en associerad stat, ligger det i sakens natur att Romfördraget och dess följdförfattningar icke utan vidare blir tillämpliga.” Vidare sägs att samarbetet med den associerade staten i stället kommer att kodifieras i ett särskilt avtal.

Herr talman! Jag tror att vi har nått ungefär dithän att vi nu äntligen har det här avtalet klart. Starten gick 1961. Jag tycker att det i så fall är ett stort och betydande framsteg.

Herr talman! Med dagens beslut här i kammaren har EES-utskottet, det första särskilda utskott riksdagen tillsatt under den nuvarande regeringsformen, avslutat sitt arbete. Jag vill ta tillfället i akt att tacka vice ordföranden Mats Hellström och övriga riksdagskolleger i utskottet för viktiga arbetsinsatser och gott samarbete. Jag vill framföra utskottets tack till kanslichefen Hans Regner och hans medarbetare för ett mycket förtjänstfullt arbete.

Med detta, herr talman, yrkar jag avslag på motionerna och bifall till EES-utskottets enhälliga hemställan.

Anf. 4 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Hadar Cars och jag har naturligtvis litet olika värderingar när det gäller utvecklingen av demokratin i Europa. Det är klart att man kan

säga att de länder som tidigare var diktaturer och som har blivit medlemmar i EG kan ha fått en ökad trygghet för sin demokratiska utveckling. I den meningen kan jag hålla med.

Men splittringen mellan politiskt etablissemang och folkopinion i den här frågan finns mer eller mindre över hela Europa. Jag tycker att det vore rimligt om en liberal som Hadar Cars kände bekymmer också för detta.

Det känner, såvitt jag förstår, Jacques Delors och männen runt honom som har skrivit en rapport och som där säger att tendensen de närmaste 20 åren är den att de stora bolagens makt i Europa kommer att stärkas på bekostnad av de nationella parlamenten.

Tar Hadar Cars avstånd från den analysen?

Anf. 5 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Det är självklart oerhört viktigt att man i det pågående integrationsarbetet gör allt vad man kan för att se till att det folkliga inflytandet inte bara bevaras utan också stärks, att demokratin stärks och att människors möjlighet till medverkan i beslutsprocessen ökas.

Jag vet att det är precis efter dessa riktlinjer man arbetar inom den europeiska gemenskapen. Man är medveten om att det, när ett antal beslut, ingalunda alla, skall fattas av länderna gemensamt, finns risker för att många människor känner att de inte på samma sätt som inom sin egen nation direkt kan påverka besluten. Därför är detta väldigt viktigt att beakta vid utformningen av beslutsprocessen. Det är precis dessa saker som Jacques Delors och många andra har gett uttryck för.

Jag ser det som värdefullt om Sverige, med sin grundläggande demokratiska tradition, på ett tidigt stadium kan vara med och påverka denna process och medverka till att demokratin får en fortsatt fast och utvidgad förankring i det europeiska samarbetet.

Anf. 6 BENGT HURTIG (v) replik:

Jag har ingen anledning att misstro Hadar Cars demokratiska ambitioner, men hittills har man inte pekat på någon lösning på de problem som jag tidigare nämnde och som Jacques Delors närmaste rådgivare nyligen presenterat i en utredning.

Jag vill ta ett annat exempel. Vi säger att det är viktigt med demokratiska processer. I det ingår också att länder är någorlunda jämspelta. Vi kan läsa i Svenska Dagbladet i dag att de stora länderna inom EG kraftigt vill begränsa de små ländernas och de nyttillträdande ländernas inflytande.

Jag skulle gärna vilja höra vad EES-utskottets ordförande har för kommentar till den informationen.

Anf. 7 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar att Bengt Hurtig inte har tagit del av att ansträngningar görs för att förverkliga den s.k. subsidiaritetsprincipen, som vi på svenska gärna översätter med närhetsprincipen och vars syfte är att föra besluten så långt ner i kedjan som möjligt, så nära människorna som möjligt. Det tycker jag är en sådan sak som vi från svensk sida har anledning att i allt medverka till.

Sedan var Bengt Hurtig inne på ytterligare en sak, som jag får återkomma till i en eventuell senare replik.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

Anf. 8 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! När vi nu går till en förnyad behandling av det numera justerade EES-avtalet är det inte min mening att ta upp en debatt i sakfrågan. Den omfattande granskningen och genomgången av EES-avtalet med vidhängande EFTA-avtal gjorde vi under sommaren och hösten i fjol. Materiellt har bara marginella justeringar skett sedan i november.

Det jag nu i stället vill göra är att för mitt partis räkning uttrycka tillfredsställelse över att processen av allt att döma kan vara slutförd inom ungefär ett halvår och att avtalet kanske kan träda i kraft före årsskiftet. Alla vi som på nära håll varit inblandade i avtalens tillkomst har naturligtvis haft anledning att av och till känna viss besvikelse. Det har varit en process med förhinder.

Nej-utslaget i folkomröstningen i Schweiz var möjligen inte helt oväntat. Någon sorts mental förberedelse för att det kunde gå så hade nog de flesta av oss. Icke desto mindre var den försening som åsamkades av detta ett bakslag. Litet grand gick luften ur oss när vi insåg att nya, om än mera begränsade förhandlingar, skulle bli nödvändiga för att lyfta ur Schweiz ur avtalet. Alldeles smärftfritt gick inte heller dessa förnyade förhandlingar. Tvärtom var det litet trögt ett tag i vintras, och vi var nog alla litet till mans oroliga.

Desto bättre känns det i dag när vi från svensk sida i mycket bred enighet kan fatta vårt, som jag verkligen hoppas, sista beslut i frågan.

Vi socialdemokrater står helt eniga bakom dagens betänkande från det numera upplösta EES-utskottet. Mats Hellström, som Hadar Cars särskilt apostroferade, står inte upptagen på talarlistan, men jag tar gärna chansen att till Hadar Cars å allas vägnar rikta ett stort tack för det sätt på vilket Hadar Cars skött arbetet. Han har varit omsorgsfull och vänlig.

Avtalet är bra för vårt land. Det tror vi nu, och det trodde vi under andra halvan av 80-talet när vi, i regeringsställning, var med och tog initiativ till den mycket omfattande och komplexa förhandlingen.

Alla detaljer i avtalet kanske inte är bra, men ett bra avtal kan aldrig bara tillfredsställa en part. I dessa förhandlingar har det varit många parter.

Avtalet ger landet och svenskt näringsliv tillträde till EG:s inre marknad. Utan detta tillträde skulle näringslivet stå sig slätt. Utanförskapet skulle orsaka svåra påfrestningar. Det skulle möjligen också tvinga oss lagstiftare att skapa en arsenal av särskilda förmåner och skattelättnader till företagen i Sverige för att få dem att stanna här och för att övertyga investerare utifrån om det kloka i att satsa kapital i vårt land.

Förvisso kommer den hårdnande konkurrensen, som deltagandet i den inre marknaden för med sig, att utsätta en del enskilda företag för stora påfrestningar. Några kommer säkert också att slås ut. Samtidigt kommer andra att få förbättrade möjligheter. Här i riksdagen kan vi genom att för Sveriges räkning ratificera EES-avtalet ge förutsättningar för näringslivet. Resten måste näringslivet göra självt.

Samarbete om utbildning och forskning, om miljöpolitik och konsument-

*Justeringar av
EES-avtalet, m.m.*

politik är exempel på andra "meriter" som avtalet har – mera mänskliga dimensioner, om man så vill.

Det vi nu, så fort alla ratificerat dem, behöver få presenterat för oss i riksdagen är alla de direktiv och förordningar EG beslutat om sedan förhandlingarna avslutades sommaren 1991. Förhoppningsvis blir det något för utskotten att bita i under hösten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till EES-utskottets hemställan.

Anf. 9 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Berit Löfstedt sade att hon var nöjd med avtalet. Vi har i och med det här avtalet övertagit en mycket stor del av EG:s normer. Vi har fått anpassa vår lagstiftning och våra förordningar och föreskrifter därefter.

Jag skulle vilja fråga Berit Löfstedt om hon känner till något område där EG har fått rucka på sin normgivning och lagstiftning för att anpassa sina regler till Sveriges eller EFTA-staternas regler. Känner Berit Löfstedt till något sådant område över huvud taget?

Anf. 10 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag sade, Bengt Hurtig, att jag var nöjd med avtalet. Jag var också nyanserad och sade att jag inte var nöjd med alla delar i det, därför att man aldrig kan vara det, så ser inte avtal ut. Men jag är nöjd med att avtalet i dess helhet har godkänts.

Om vi inte hade antagit det här avtalet, om vi inte hade gått in i en process där vi gemensamt kommer överens om hur EG:s regelsystem skall fungera, då hade vi ensidigt fått anpassa oss, utanför överläggningar, expertsamverkan och de processer som ändå ligger i avtalet. Det hade varit mycket sämre. Däremot har inte själva förhandlingen handlat om att ändra EG:s direktiv, för de är som de är.

Förhandlingen har gällt sådant som bl.a. övergångsperioder. Som samarbetspartner under EES-avtalet har vi däremot möjlighet att diskutera hur framtida regelsystem skall se ut. Men denna förhandling kan inte gärna ha handlat om att vi skall gå in i de direktiv som ligger på bordet och säga till EG att ändra sina regler.

Anf. 11 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Jag noterar att Berit Löfstedt inte kunde nämna ett enda exempel på att EG har fått anpassa sina regler efter EFTA. Det tyder på att detta är ett lydstatsavtal.

Vid EFTA:s ministerrådsmöte den 11–12 december 1989 uttalade ministrarna "att upprättandet av en – – – verkligt gemensam mekanism för beslutsfattandet är en grundläggande förutsättning för att ett avtal skall vara politiskt gångbart och rättsligt effektivt". Det gemensamma skapandet och beslutsfattandet av framtida EES-regler ansågs vara en förutsättning för EES-avtalet.

Det som ministrarna då uttalade har man enligt min mening inte uppnått. Jag måste tolka Berit Löfstedts svar så att också hon har den uppfattningen. Det blev ett ensidigt accepterande av EG:s regelverk, och det är i huvudsak EG som tolkar avtalet.

Anf. 12 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Herr talman! Avtalet innehåller rader av övergångsbestämmelser m.m. som för vår del innebär en förändring av tillämpningen under olika tidsperioder.

För den framtida utformningen har vi en beslutsmekanism i EES-avtalet. Jag tycker inte att man bara skall säga att det blev för bedrövligt. Det blev kanske inte så väldigt lyckat, men när vi har en beslutsprocess tycker jag att vi med engagemang skall använda den efter bästa förmåga. Det är typisk svensk tradition att man, när man har ett avtal och ett samarbete, gör det bästa möjliga av det. Jag skulle tro att vi från svensk sida, om vi är på alerten och initiativrika, faktiskt kan åstadkomma en hel del inom de olika områden som Bengt Hurtig är så bedrövad över att det inte blir något med.

Anf. 13 HOLGER GUSTAFSSON (kds):

Herr talman! Det är beklagligt för svensk ekonomi och välfärdsutveckling att vi i dag återigen måste behandla ett godkännande av EES-avtalet. Detta avtal borde med full kraft ha varit i funktion sedan den 1 januari 1993. Det hade sannolikt varit mycket värdefullt för vårt budgetunderskott och vår sysselsättning i Sverige.

Vi hade hoppats att det faktum att Schweiz ställer sig utanför EES-samarbetet inte med nödvändighet skulle behöva leda till att avtalets ikraftträdande förskjuts mer än ett halvår, dvs. till den 1 juli 1993. Nu tycks alla medlemsländers parlament utom Spaniens kunna ratificera avtalet tidigast till den 1 augusti 1993. Detta innebär ett ikraftträdande kanske sent i höst.

Enligt kds uppfattning är det angeläget att EES-avtalet träder i kraft snarast, av flera skäl. Jag har redan nämnt att det bör ha en positiv stimulans på vår exportindustri och därmed på den allmänna sysselsättningen.

EES-avtalet ger oss också möjlighet att på ett djupare sätt än i dag pröva och få erfarenheter av ett närmare samarbete med EG och medlemsländerna. Dessa erfarenheter bör vi få så snart som möjligt, så att vi kan dra slutsatser av dem innan medlemskapsförhandlingarna avslutas.

EES-avtalet kommer att ha en mycket stor betydelse som bas för Sveriges relationer till övriga medlemsländer om vi blir medlemmar i EG/EU, men får kanske en minst lika stor betydelse om vi inte blir medlemmar i gemenskapen. Då kommer EES-avtalet att för Sverige vara en brygga till gemenskapen.

I ett utanförskap är det att beklaga att jordbrukspolitiken inte omfattas av EES-avtalet. Då kommer svenskt jordbruk att hamna i en omöjlig konkurrenssituation gentemot övriga länder inom gemenskapen.

Herr talman! EES-avtalet bör rimligen vara bra för både anhängare och alla svenskar som är tveksamma till EG/EU. Finner vi att ett fördjupat EES-samarbete är bra bör det vara ett starkt argument för ett medlemskap i EG/EU, och finner vi det icke utvecklingsbefrämjande bör det bli ett sakligt skäl till ett nej till EG/EU.

Därför är det angeläget att avtalet träder i kraft så snart som möjligt.

Herr talman! Med denna motivering vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet EU3.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Justeringar av
EES-avtalet, m.m.*

Anf. 14 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Jag förutsätter att Holger Gustafsson är en av dem som sluter upp bakom den restriktiva alkoholpolitiken i Sverige. Han önskade också att EES-avtalet skulle träda i kraft så snabbt som möjligt. Det innebär ju, som jag talade om i mitt inledningsanförande, att de som vill ta en konflikt för att bryta upp monoopolet och vill ta in långtradare med alkoholdrycker till Sverige för distribution till vanliga butiker får mera tid på sig. EES-avtalet kommer då att gälla under längre tid innan medlemskapet träder i kraft och vi eventuellt får ett undantag för att skydda alkoholmonoopolet.

Finns det inte då en betydande risk att EG-förhandlarna säger att vi i och med EES-avtalet har accepterat att monoopolet på alkoholdistribution brutits upp? Då skulle vi inte i efterhand kunna kräva ett återinförande av denna princip. EG har då genom EES-avtalet fått trumf på handen i denna fråga.

Anf. 15 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Herr talman! Den repliken från Bengt Hurtig var väntad. Han har använt den tidigare i denna debatt gentemot mig och vårt parti.

Det är riktigt att vi är engagerade i den alkoholpolitiska debatten och att vi ser det som ett angeläget mål att följa upp FN:s mål inför år 2000. Jag medger också, och det är helt uppenbart, att öppnare gränser är ett problem och kan leda till större införsel av alkohol till Sverige än vad vi helst skulle vilja förvänta oss. Det är inget som vi sticker under stol med.

Vi tycker ändå att vi har ett betryggande skydd i EES-avtalet för att få behålla Systembolaget som distributör till konsumenterna i Sverige, varigenom vi kan upprätthålla både vår prispolitik och vår distributionspolitik.

Ett så omfattande avtal, som betyder så mycket för hela det svenska samhällets välfärdsutveckling, kan inte hängas upp enbart på alkoholpolitiken, även om den frågan är viktig. Alkoholpolitiken är viktig för oss, och vi kommer att arbeta för att bevara den restriktivitet som vi vill ha, men vi kan inte låta enbart den avgöra hela frågan om Europasamarbetet.

Anf. 16 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Därmed kan jag konstatera att kds anser att ett av de krav som vi kanske måste släppa är monoopolet på alkoholdistribution. EG-medlemskapet är så mycket viktigare.

Holger Gustafsson sade också att det finns ett betryggande skydd för den politik som främjar hälsan i Sverige. Det är bara att konstatera att stora delar av nykterhetsrörelsen inte delar Holger Gustafssons uppfattning på den punkten. Det är ju svårt att inför en EFTA-domstol eller EG-domstol motivera att svenskar skulle vara speciellt mycket känsligare för alkohol än vad övriga européer är.

Anf. 17 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att den slutsats som Bengt Hurtig drog är helt felaktig och en snedtolkning av det som jag sade tidigare. Jag står fast vid vad jag sade i mitt tidigare svar på hans replik.

Anf. 18 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Det verkar trögt och olustigt att besluta om avtalet om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde, EES. Kommer det någonsin att fungera i praktiken? Schweiz röstade nej, och Spanien tvekar.

När idén om EES kom upp rasade den s.k. euroforin i Sverige: 80-talets vansinnesaffärer på kontinenten, SAF:s propagandadrive, helsidesannonser, Industriförbundets riktade information till olika grupper, s.k. EG-priser och de tolv stjärnorna överallt. Läget är annorlunda nu.

Den inre marknaden som vi skulle få "full tillgång till" genom EES har inte trätt i kraft fullt ut på kontinenten. Gränserna finns kvar på många håll. EG-länderna tycks inte vara lika ivriga som Sverige att rätta sig efter de beslut EG-byråkraterna driver fram.

EG:s enorma problem blir allt tydligare: den höga arbetslösheten, näringslivets tillbakagång, valutasystemets sammanbrott, svårigheterna att komma överens och misslyckandet i Jugoslavien. Tyskland har svåra problem, när man inte längre drar nytta av förmånliga handelsvillkor österut.

Vill vi verkligen anpassa oss till denna villervalla?

EES-avtalet krånglar enligt min mening helt i onödan till ett väl fungerande samarbete mellan EG och EFTA. Ingen har lyckats ge en begriplig förklaring till varför det skall vara nödvändigt att, som Lagrådet uttrycker det, genomgripande ändra svensk rättsordning. På Mynttorget står i dag organisationen Nej till EG, med en hel vagn lastad med alla de bestämmelser som kommer att gälla i Sverige, om vi accepterar EES-avtalet. Jag rekommenderar ett besök ute på Mynttorget. Varför skall Sverige ta över tusentals EG-lagar och bestämmelser, urholka den kommunala självstyrelsen och ställa till byråkratiska bekymmer i upphandlingen för stat, landsting, kommun och Svenska kyrkan? Varför? Vill vi verkligen att staten, kommunerna, företag och enskilda skall lyda under EFTA:s övervakningsmyndighet och domstol? Varför skall vi låta en liten skara män i Bryssel sätta sig till doms över oss?

Den svenska representanten i övervakningsmyndigheten, som bl.a. skall kontrollera hur vi lever upp till EG:s konkurrensregler, har kanske inte så stort intresse av att försvara de svenska restriktiva alkohollagarna. Hur skall Systembolagets monopol kunna hävdas? Kenth Karlsson, ordförande i Förbundet mot droger, framför i sin bok EG, Sverige/Norge och drogerna tvivel på att detta blir möjligt. Holger Gustafsson kanske bör ta ett samtal med Nic Grönvall och höra om han kommer att kämpa för Sveriges restriktiva alkohollagar.

Sverige är ett av världens öppnaste länder med handelsförbindelser över hela jorden, också med framtidsmarknaderna. Det har vi blivit utan att anpassa våra lagar efter de länder vi handlar med. Vi tar inte över USA:s eller Kinas lagar för att svenska företag skall kunna handla med de länderna. Vad jag förstår är det inte kunderna som kräver att vi skall ändra vår lagstiftning. Framgång på marknaden har helt andra orsaker.

EG och EFTA är varandras största handelspartner, med ömsesidiga intressen. Vi köper lika mycket från EG som vi säljer dit. EFTA-länderna är rikare än EG-länderna.

De viktigaste handelshindren är avskaffade. Vi har sedan 1973 ett frihan-

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Justeringar av
EES-avtalet, m.m.*

delsavtal för varor som fungerar med ett minimum av byråkrati. I Sverige har Kommerskollegium administrerat det med små resurser. En blandad kommitté har i enighet löst de få tvister som uppkommit, och jag kan inte minnas att någon enda klagat hörbart.

Sverige har också slutit andra avtal med EG. Vi deltar i studentutbytet Erasmus och Comett oberoende av EES. EFTA och EG samverkar på lika villkor om gemensam standard. Våra ministrar överlägger om alla frågor av gemensamt intresse. Bindande beslut fattas däremot inte, och det innebär att vi inte blir påtvingade något mot vår vilja.

Det är emellertid viktigt att påpeka att utskottet ännu en gång understryker att avtalet står i överensstämmelse med grundlagarna. Fortfarande är det alltså riksdagen som ensam har normgivningsmakten i Sverige. När någon tvingas lyda en myndighets bestämmelse, måste denna bestämmelse alltid gå att härleda ur en lag som stiftats av riksdagen. Och folk kan utkräva ansvar i allmänna val. Det är detta som gör den stora skillnaden mellan EES och ett medlemskap i EG/EU. Blir vi medlemmar, så blir de förordningar ministerrådet beslutar om automatiskt och ordagrant svensk lag, antingen vi vill det eller inte. EES-avtalet kan dessutom sägas upp. Men vad skall det vara bra för egentligen? Är inte EES numera, när vi har fått tid att tänka efter litet, en död idé?

Herr talman! Jag yrkar bifall till Gudrun Schymans meningsyttring, vilket innebär avslag på förslaget till lag om EES.

Anf. 19 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Birgitta Hambraeus för, liksom Bengt Hurtig, fram argument som behandlades här i kammaren i november, då vi tog ställning till EES-avtalet. Jag har inte någon anledning att nu gå i polemik mot de argumenten. Jag vill bara för kammarens kännedom nämna att Centerpartiets representant i EES-utskottet inte har framfört de argument som Birgitta Hambraeus har anfört här i debatten i dag.

Hon är som ledamot naturligtvis fri att framföra vilka argument hon vill. Men hon står upptagen som representant för Centerpartiet. Den debatt som Birgitta Hambraeus tar upp bör i första hand föras inom Centerpartiet. Det är viktigt för kammaren att veta vilken position ett av de stora politiska partierna i riksdagen intar. Det kan möjligen bli något oklart efter det inlägg som Birgitta Hambraeus har gjort, eftersom ingen annan centerpartist finns anmäld på talarlistan. Därför vill jag starkt understryka att Centerpartiets representant i utskottet inte på något sätt har gett uttryck för en uppfattning likartad den som Birgitta Hambraeus har framfört.

Herr talman! Låt mig också till Birgitta Hambraeus säga att staters lika rättigheter inte handlar om demokrati. Demokrati är någonting som gäller lika rätt för människor. Jag vill också, för klarhets vinnande, säga att EES-avtalet inte innebär att gränskontrollerna försvinner. Med EES-avtalet är gränskontrollerna kvar, till skillnad från om vi har ett medlemskap i den europeiska unionen. Det innebär att många av de problem som Birgitta Hambraeus liksom någon tidigare talare har anfört saknar relevans i sammanhanget.

Anf. 20 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Först vill jag gärna ge Hadar Cars rätt i att Centern är delad i inställningen till EES och medlemskap i EU. Centern är en folkrörelse, och vi har många olika åsikter i denna fråga. Vi debatterar dem, liksom andra folkrörelsepartier gör. Jag företräder här en stor del av Centerrörelsen, även om jag inte i detta fall företräder riksdagsgruppen.

Jag vågar påstå att beslutet om EES som fattades i november inte föregicks av någon noggrann genomgång. Detta är ett unikt omfattande avtal, som enligt Lagrådet genomgripande ändrar den svenska rättsordningen. Propositionen lades fram mycket sent på våren efter en kort remissomgång. Det var en mycket kort motionstid. Man fick t.o.m. formellt förlänga riksmötet för att hinna med en normal motionstid, men det blev ingen förlängning av motionstiden över sommaren. Under hela sommaren, när riksmötet icke var sammankallat och riksdagledamöterna alltså inte var samlade här, träffades utskott efter utskott. Vad jag förstår, efter en del vittnesbörd, gick man summariskt igenom detta enormt omfattande avtal. Sedan, när vi samlades igen på hösten, var i själva verket alla positioner låsta. Det var bara formella ändringar som återstod när EES-utskottet träffades efter det att riksmötet hade samlats. Jag anser inte att detta innebär en ordentlig genomgång.

Dess värre verkar det inte som om vi har använt den tid vi har haft på oss sedan november för att ordentligt göra klart för oss vad alla dessa lagar och förordningar innebär för Sverige. Man läser i tidningarna, och man märker också hur näringslivet nu börjar undra hur konkurrensreglerna slår, och att det blir en mängd olika nackdelar. Menar Hadar Cars att han känner till och har en överblick över alla de ändringar som kommer att ske i Sverige om vi nu antar EES-avtalet?

Anf. 21 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Birgitta Hambræus var missnöjd med det beslut som en mycket stor majoritet i riksdagen fattat. Det innebär inte att hanteringen av ärendet var dålig eller att underlaget för kammarens beslut var otillfredsställande. Jag vill starkt understryka det.

Anf. 22 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Jag vill åter ställa följande fråga till Hadar Cars: Anser Hadar Cars att han har en överblick över alla de lagar och bestämmelser som kommer att gälla i Sverige om riksdagen antar EES-avtalet? Känner han till alla konsekvenser av detta avtal?

Anf. 23 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Även om jag mycket tydligt kommer ihåg vad jag hade tänkt att säga i det här inlägget, så skall jag inte säga det. Det mesta av det som behöver sägas har sagts. Vi behandlar i dag två frågor, nämligen ratifikationen av ett tilläggsprotokoll och ett anslagsbeslut. Därom har kommentarer gjorts.

Min motdebattör Birgitta Hambræus har emellertid lämnat några upplysningar som jag gärna vill kommentera översiktligt. Berättelsen om att man

kan se omfattningen av EES-bestämmelserna på en vagn utanför riksdagshuset föreställer jag mig syftar till att antyda att bestämmelserna är så omfattande att man måste ha en vagn för att ha dem med sig. Jag vill därför utfärda en inbjudan till kammarens ledamöter att komma till mitt rum, där bestämmelserna allihop snyggt och fint står uppställda i bokhyllan. Om Birgitta Hambraeus kommer bjuder jag på en kopp te.

Birgitta Hambraeus inlägg åskådliggjorde även en annan brist på insikt som däremot är mer allvarlig. Hon begärde att Holger Gustafsson skulle fråga mig om jag avsåg att kämpa för Sveriges alkohollagstiftning i den position jag möjligen kommer att uppta om en tid. Begäran tyder på att Birgitta Hambraeus tror att den övervakningsmyndighet och den domstol som EFTA-länderna har inordnat skulle tillämpa någonting annat än lagen. Det är i så fall mycket beklagligt, för det är nämligen genuint fel, och det tyder på ett allvarligt missförstånd.

Övervakningsmyndigheten syftar till att se till att lagen följs i alla de 17 länder som tillträder systemet. Det är inte en myndighet som utövar politisk verksamhet i någon form.

Birgitta Hambraeus har sagt att Centerrörelsen är splittrad. Det vet hon mycket bättre än vi andra här i riksdagen, men vad vi här i riksdagen vet är att Birgitta Hambraeus är en solitär i riksdagsgruppen i denna fråga. Det är det som är det viktiga.

Jag vill avsluta detta korta anförande genom att göra som andra talare och vända mig till Hadar Cars och tacka. Det var hemskt roligt att arbeta i EES-utskottet. Jag kan ta tillfället i akt att till denna högtidliga högakttningsförklaring också lägga en lyckönskan till en händelse som inträffar inom kort i Hadar Cars liv.

Anf. 24 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Nic Grönvall kommer att ha en viktig position när avtalet träder i kraft. Ett av de problem han skall bevaka är hur statsstödet fungerar och hur det är förenligt med EG:s regelverk när det gäller statsstöd. Vi vet att det driftsstöd som vi i Sverige ger till en del företag, dels i form av differentierade arbetsgivaravgifter och dels i form av transportstöd, är ifrågasatt.

I september fick Frans Andriessen från EG-kommissionen i EG-parlamentet frågan hur kommissionen ser på dessa stödformer. Han sade då att alla dessa stödformer skall granskas. Han kunde inte ge några löften om att de skall få vara kvar. De betyder särskilt mycket för de norra delarna av Skandinavien.

I avin till Norge nämner EG-kommissionen också att de differentierade arbetsgivaravgifterna ifrågasätts och att ett avskaffande av dem kan bli aktuellt.

Detta är en fråga som Nic Grönvall borde ha börjat fundera på. Hur bedömer Nic Grönvall möjligheterna för att driftsstöden skall kunna klara sig i en granskning inom ramen för EES-avtalet?

Anf. 25 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Det är riktigt, Bengt Hurtig, att jag har börjat tänka på denna fråga. Eftersom jag, precis som Bengt Hurtig antydde, möjligen kom-

mer att få en viktig befattning i detta hänseende vore det ett alldeles klart tjänstefall att här diskutera vad jag senare kan komma att besluta.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

Anf. 26 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Vi ser hur situationen kan komma att bli. EG-kommissionen har sagt åt sina kommissionärer och tjänstemän att de inte bör fara ut i EGT-länderna och göra analyser och ställa sina tjänster till förfogande i diskussionen om medlemskapsförhandlingarna. Det är naturligtvis begripligt, men vi undgår ju då möjligheten till en fullödlig information om vilka bedömningar som görs.

*Justeringar av
EES-avtalet, m.m.*

Anf. 27 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra Nic Grönvall, som om EES-avtalet träder i kraft kommer att vara Sveriges representant i EFTA:s övervakningsmyndighet. Han talar om sin bild av domstolens och myndighetens uppgift. Såvitt jag förstår kommer vi in i ett annat rättssystem, där domstolar har en mycket stark politisk betydelse. EG-domstolen är i praktiken lagstiftande. Den tolkar de bestämmelser som man kommit överens om och lägger fast dem i beslut, och det utgör exempel på hur lagen skall tolkas.

Domstolen tar ställning till konkurrenslagstiftningen, t.ex. till hur man skall bedöma skillnaden mellan vikten av näringsfrihet osv. och en överenskommen när det gäller restriktivitet i alkohollagstiftningen. Den bedömningen är självfallet politisk. Jag menar att Nic Grönvall borde förtydliga om han kommer att följa Sveriges lagar på området och lägga *den* politiska tonvikten på sin ämbetsutövning.

Det är riktigt att vi i Centern som folkrörelseparti har olika åsikter om EG. Det gör vi ingen hemlighet av. Vi har mycket länge haft en levande debatt i vårt parti. Min roll här i riksdagen bejakas faktiskt av partiet i övrigt. Jag sitter med i partistyrelsens Europaarbetsgrupp, som ordnar utfrågningar. Min position är faktiskt accepterad av partiet.

Det märkliga är att samma sak inte har skett t.ex. i Moderata samlingspartiet. I Frankrike är gaullisterna, som såvitt jag förstår ligger relativt nära Moderaterna, motståndare till den väldiga integration som sker. De konservativa i Storbritannien är väldigt splittrade. I Sverige har några ledamöter inom Moderaterna börjat fundera litet, men det gäller närmast unionen.

Är ni alla helt överens, Nic Grönvall? Finns det ingen debatt inom Moderaterna?

Anf. 28 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Birgitta Hambræus har naturligtvis alldeles rätt. De domstolar som verkar inom EG-systemet *har* en större politisk roll, eftersom dessa domstolar inom ramen för EG- och EES-rätten kan fylla ut reglerna med tolkningar. Men det är tillämpning av rätt det gäller. Det är inte något slags kvasipolitisk verksamhet.

Jag vill gärna avsluta med att säga, att de exempel som Birgitta Hambræus tog upp om gaullister i Frankrike och Tories i England möjligen kan ha bäring på Moderaterna i den meningen att vi företräder samma samhällsyn och på det sättet ligger nära varandra. Men som Birgitta Hambræus vet

ligger Frankrike och Storbritannien inte nära Sverige. Det är stora skillnader i politiska och kulturella bakgrunder.

Det är inte alls egendomligt att Moderata samlingspartiet inte har en Birgitta Hambraeus-figur och en Birgitta Hambraeus-rörelse, vilken jag gärna vill uttala min respekt för. Vi har sedan 60-talet helt klart stått för en Europa-rörelse, och vi har genomfört en valrörelse på huvudtemat Ja till Europa. Det är alltså inte särskilt överraskande att vårt parti står enigt i denna centrala fråga i 90-talets Sverige.

Anf. 29 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Det är viktigt att Nic Grönvall här slår fast att det uppdrag han kommer att få som Sveriges representant i EFTA:s övervakningsmyndighet om EES-avtalet träder i kraft är ett politiskt uppdrag. Det är mer politiskt än vad man räknar med när det gäller svensk lagstiftning, där lagen utgår från riksdagen och alla måste rätta sig efter denna lag. Här gäller det att tolka lagen, och det utrymmet är större.

Jag vill upprepa min fråga: Kommer Nic Grönvall att slåss för den restriktiva alkoholpolitiken i sin ämbetsutövning i övervakningsmyndigheten, om EES-avtalet träder i kraft?

Anf. 30 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! I min ämbetsutövning, om den kommer till stånd, kommer jag att göra min plikt och likmätigt tillämpa EES-rätten.

Anf. 31 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Med det allmänna opinionsläge som vi nu har i vårt land tillhör man etablissemangen om man är för ett EES-avtal och för ett svenskt medlemskap i EG, och då bör man skämmas. Den rollfördelningen behagar inte mig. Jag anser i själva verket att det är de organiserade krafter och partier som företräder nej-sidan, och som är emot ett medlemskap och ett EES-avtal, som har störst anledning att skämmas.

Det finns en underlåtenhetssynd som behåftar både ja-sidans och nej-sidans politiker. Det är att vi i Sverige under lång tid i alldeles för liten grad har diskuterat den pågående internationaliseringen och hur man skall möta den med demokratiska och politiska beslut. Det gör att vi i dag kastas in i en diskussion som för väldigt många människor känns ny, främmande och svår att ta till sig. Det skapar oro och misstänksamhet mot diskussionerna kring EES och EG. Det är förståeligt. Men det är inte förståeligt att partier som borde haft möjlighet att bättre sätta sig in i frågorna exploaterar denna oro och detta tvivel för sina egna kortsiktiga syften.

Internationaliseringen är i själva verket det som kännetecknar 80-talet. Vi kan inte välja bort den. Vi kan välja att låta den fortgå utan att försöka möta den med politiska beslut. Man kan fundera över vad som hände efter den svenska devalveringen i början av 80-talet. Vart tog de vinster företagen fick vägen? Investerades de här, eller försvann de utomlands? De försvann utomlands, inte därför att vi hade ett EES-avtal eller en diskussion om EG-medlemskap, utan därför att vi inte hade det. Vi hade inte några redskap att möta en sådan internationalisering.

Vi kan naturligtvis välja att låta internationaliseringen fortsätta på marknadens villkor. Jag undrar vilka möjligheter Bengt Hurtig och Birgitta Hambræus då ser till demokratiskt inflytande i den processen. Vi kan välja att i någon mån reglera den via ett EES-avtal, och vi kan välja att gå ännu längre – vilket jag anser att vi bör göra – nämligen till ett EG-medlemskap.

Den inre marknaden leder till miljöproblem, säger Bengt Hurtig. Men han säger samtidigt att Vänsterpartiet är för en ökad handel med andra delar av världen – Sydostasien, Central- och Östeuropa samt USA. Hur skall de produkter som vi skall handla komma hit? Skall de inte transporteras på något sätt? Tror Bengt Hurtig att transportapparaten och industriproduktionen i Central- och Östeuropa är utan miljöproblem? Han borde veta bättre.

Jag delar uppfattningen att man skall ha en ökad frihandel. Jag ser problemen för EG att åstadkomma detta. Men jag ser också, att om vi inte har ett EES-avtal, och om vi inte heller har ett medlemskap, minskar våra möjligheter att kombinera utvecklingen med åtgärder för att lösa de problem som den inre marknaden förvisso kommer att skapa.

Är det kanske i själva verket så, att Vänsterpartiet anser att vi inte skall ha en frihandel? Man säger nämligen både och. Inte sedan Gustav Vasas tid, sade Bengt Hurtig. Inte sedan vikingatiden har Sverige varit en sluten ekonomi, skulle jag vilja påstå. Är det detta som Bengt Hurtig och Vänsterpartiet vill att Sverige nu skall bli? Skall vi anpassa stålproduktion och skogsindustri till en verksamhet som täcker 8 miljoner människors behov? Då tror jag att det innebär ganska stora omställningar för svensk del.

Man borde rimligen kunna begära att de partier som anser detta skall förklara hur det skall gå till. Men jag tror inte att Vänsterpartiet har någon förklaring eller någon analys. Huvudintresset är nämligen att vara mot, mot och mot allt som har att göra med EG och EES, och det av det enkla skälet att man då kan skyla över andra politiska problem och svårigheter att föra en konkret politik.

Bengt Hurtig säger när det gäller miljön att det inte är något som hindrar att vi tar över de eventuella bättre förslag som kan finnas inom EG. Men varför föreslår då inte Vänsterpartiet det? Jag har i motioner till riksdagen visat hur vi på många sätt när det gäller anpassning till EES-avtalet, med hjälp av EG-direktiv, har kunnat gå längre och kunnat göra något mer än vad vi har gjort. Jag har inte sett att Vänsterpartiet har gjort några försök i den riktningen.

Det finns inom arbetsrättens område direktiv från 1977 som ger löntagare bättre villkor när företag överläts eller t.ex. privatiseras. Det är arbetsrätt som nu används i Storbritannien för att stoppa den pågående privatiseringen. Jag har inte sett att Vänsterpartiet gjort några försök att få Sverige att ta över sådan arbetsrättslig reglering som skulle öka och förbättra möjligheterna för löntagarna.

EES-avtalet gör i själva verket den pågående internationaliseringen som vi ändå skulle ha haft smidigare och ger oss möjligheter att kombinera den med andra typer av åtgärder – gemensam forskning, utveckling och samarbete på en lång rad områden – vilket gör det möjligt för oss att möta de många problem som vi står inför inte bara i Sverige utan i Europa och i övriga världen.

Nej-sidan redovisar inte några alternativ, utan man försöker att exploatera människors oro inför dessa stora processer. Det är därför jag säger att det är dessa partiers skuld som är störst.

Jag kan inte påminna mig att t.ex. Miljöpartiet under föregående mandatperiod drev frågan om folkomröstning om EES-avtalet särskilt intensivt. Att Vänsterpartiet inte gjorde det är jag helt övertygad om av det enkla skälet att jag själv väckte frågan medan det kanske ännu fanns en chans att man hade kunnat ordna en folkomröstning. Det avvisades av verkställande utskottet. Det var enklare, sade den dåvarande partisekreteraren, att diskutera själva medlemskapet, och förresten var det för sent. Några år senare var det däremot inte för sent att börja driva den frågan.

När Bengt Hurtig talar om att man borde begära en omförhandling och ett alternativt avtal undrar jag hur han tror att det skulle gå till. Är det Vänsterpartiet som skall leda förhandlingarna och lyckas avtala fram ett avtal enbart för Sverige som är så mycket bättre än det som man nu tillsammans med EFTA-länderna har uppnått? Vad är det i det existerande avtalet som är så hotfullt?

Birgitta Hambræus talar om att vi skulle ta över 1 500 lagar. Hon borde veta att det inte är så. Det är 1 500 lagar som vi har anledning att diskutera, varav de flesta redan mycket väl överensstämmer med svensk lagstiftning. De har inte lett till att några svenska lagar eller regler har behövt förändras. Jag tycker att man bör vara litet varsam med orden.

Bengt Hurtig sade också att tullsatser bara förändras marginellt och att vi hade kunnat uppnå detta på annat sätt. Det är en from förhoppning, ansåg han, när förespråkare för avtalet säger att det innebär förbättrade möjligheter för svensk industri. Jag tror inte att Bengt Hurtig är så dum att han tror att Sverige på egen hand hade kunnat förhandla fram andra tullsatser och andra avtal. Det är alltså en uppenbar lögn. Det är inte ens en from förhoppning.

Offentlig upphandling betyder ingenting för svensk industri, säger Bengt Hurtig, dvs. att vi får möjlighet att konkurrera på Europamarknaden. Ändå borde han veta att den del av ABB som fortfarande är Sverigebaserad t.ex. tillverkar tåg som just kan komma i fråga för offentlig upphandling, eller att vi är ganska bra på telekommunikationer.

Det är klart att de här företagen inte är beroende av att Sverige får ett EES-avtal. De har redan sina kontakter klara på andra håll. De kan flytta sin produktion. Det är inte dessa företag som blir lidande, utan det är vi som blir kvar och som skulle behöva deras inkomster som skattebas för de pengar vi behöver fördela till vård och omsorg.

När det gäller Sveriges egen situation kan jag bara tänka på att vi har en byggindustri som är kraftigt monopoliserad. Den skulle säkert må bra av litet konkurrens utifrån. Då kunde vi kanske få litet hjälp med ett problem som vi inte har lyckats lösa på egen hand, nämligen att få ner de höga kostnaderna på det området. Det är kanske inte alltid skadligt att även svensk offentlig upphandling öppnas.

Självfallet innebär ett sådant avtal problem. Andra har varit inne på det. Vi kan inte få allting precis som vi vill ha det. Det finns alltid problem när man skall jämkä samman olika länders skilda kulturer och traditioner, men

de problemen är hanterbara. Vi ser i själva verket en utveckling där vi närmar oss varandra ganska mycket.

Någon efterlyste tidigare exempel på hur EG har närmat sig våra ståndpunkter. De finns i hög grad på kemikalieområdet. Från att ha haft en ganska nonchalant inställning till t.ex. asbestproblematiken har EG nu ett totalförbud för allt utom krysolit. Det måste naturligtvis vara vår ambition att få bort det också. Vi har inte själva ett totalförbud. Vi har det genom arbetsmiljölagstiftningen. På många andra områden kan vi se att det finns stora förutsättningar att nå en gemensam hög ambition när man samarbetar med varandra, mycket större än om man isolerar sig och försöker driva frågorna på var sitt håll.

Beslutsprocessen genom EES-avtalet är otymplig. Jag tror att det kan bli ett problem för oss. Det är ett mycket stort problem att människor inte i tillräcklig omfattning har inflytande och insyn i dessa processer. Det är vår uppgift att försöka hitta konstruktiva lösningar på detta. Vi får inte upprepa underlåtenhetssynden att inte tillräckligt föra ut diskussionen. Vi måste hitta lösningar på hur denna församlings arbete skall organiseras så att det blir tillgängligt för människor.

Vi måste hitta lösningar på hur miljöorganisationer och konsumentorganisationer skall kunna få del av ett remissförfarande som motsvarar det vi har när det gäller eget inhemskt utvecklingsarbete. Det är vår uppgift att söka de konstruktiva lösningarna. Jag tror inte att det är alldeles enkelt, men jag tror inte heller att det är omöjligt.

Till sist vill jag gärna fråga Bengt Hurtig vad alternativen är. Nej-sidan undviker alltid att ha några alternativ. Jag tror att det beror på, som jag tidigare sade, att de gärna vill använda den här frågan för att försöka skyla över sina problem. De hoppas kunna utnyttja den oro människor känner och göra det så enkelt för sig att de bara säger nej. I längden kommer inte detta att fungera. Ju mer människor sätter sig in i de här frågorna desto mer kommer de att börja fråga efter alternativen.

Min fasta övertygelse är att hela den grundläggande process med ökat samarbete som vi nu är inne i, även om den är mödosam och svår, är den som innehåller det konstruktiva och hoppet för framtiden. Vi måste lyckas med att bryta ner nationsgränserna, samarbeta mer med varandra och ta del av varandras erfarenheter. Det är allt detta som ligger till grund för det som så småningom kommer till uttryck i ett sådant avtal som EES-avtalet.

Herr talman! Därför vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.
(Applåder)

Anf. 32 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Det var en lång rad frågeställningar som Annika Åhnberg tog upp här. Jag kan mycket väl hålla med om att arbetarrörelsen och vänstern i Sverige har fört en alltför otillräcklig debatt om motåtgärder när det gäller internationaliseringen, men den har ändå förts sedan lång tid tillbaka. Det måste naturligtvis ske en internationell samordning av arbetarrörelsen inom ramen för de fackliga internationerna och inom ramen för det internationella samarbetet mellan Vänsterpartiet och olika arbetarpartier. Det

kan ju inte begränsas till EG. De måste ju ske i hela Europa och i hela världen.

De fackliga organisationerna i tredje världen fäster i verkligheten stort hopp till stödet från den nordiska arbetarrörelsen. Det är ju erfarenheterna av det stöd och den hjälp de har fått vid internationella konflikter som är av stor betydelse. Det är ju den verkligt lågavlönade och hårt utnyttjade arbetskraften som egentligen i första hand behöver vår solidaritet och vårt stöd. Där är vi naturligtvis otillräckliga. Det är ju en del av vår kritik över huvud taget.

När det gäller EG och EES-avtalet är ju huvudprincipen att kapitalets fria rörlighet skall gynnas. Det är inte ett instrument för att införa investeringsfonder eller den typen av åtgärder som vi tidigare har haft i det här landet för att på det sättet försöka allokera resurserna på ett annat sätt.

Det är ett mycket mödosamt arbete som vänstern inom EG har framfört sig. Det gäller en ändring av den ekonomiska politiken. Många betecknar den som gående mot ett fiasko inom EG. När det gäller den ökande arbetslösheten, de ökande miljöproblemen, misären och fattigdomen har EG själv siffror, analyser och utredningar. Det är ett jättelikt problem.

Vi är självfallet anhängare av utrikeshandel, men vi vill också kontrollera under vilka villkor det sker och vilka produkter som vi släpper in i landet. Det får vi svårigheter att göra med det här avtalet.

I tidningen Svenska Export har man frågat 100 företag hur de uppfattade förseningen av EES-avtalet. 70 av de 100 sade att det inte spelade någon roll. Det tyder väl litet grand på att detta inte har så gigantiskt stor betydelse för den svenska exportindustrin som man tror. Frihandelsavtal, avtal med andra länder och det internationella handelsutbytet pågår i stort sett som vanligt ändå.

Anf. 33 ANNIKA ÅHNBERG (-) replik:

Herr talman! Bengt Hurtig undviker förstås nogsamt att bemöta det som jag sade i mitt anförande. Han redovisar inte några alternativ, utan säger att det existerande frihandelsavtal som vi har är bra. Men på vilket sätt ger det oss möjligheter att bemöta miljöproblem, eller på vilket sätt ger det människor möjligheter till demokratiskt inflytande? Det innehåller inte ens några instrument för den som vill klaga över att avtalet inte uppfylls. Det gör åtminstone det kommande EES-avtalet.

Bengt Hurtig redovisar helt enkelt inga alternativ därför att Vänsterpartiet inte har några. De vill använda den här frågan för att skyla över bristen på alternativ. De hoppas att om människors oro fokuseras på detta skall de även kunna dra litet nytta av det i den inhemska politiken.

Jag, herr talman, hoppas precis tvärtom att människor skall tänka efter om inte anledningen till att detta parti är så dåligt representerat i riksdagen är just att människor inte har förtroende för den politik de ser på de områden de har så nära sig att de själva enkelt kan kontrollera dem. Jag hoppas att man av detta drar slutsatsen att man kanske skall fundera en extra gång över detta partis politik också på de områden som ligger litet längre bort och är litet svårare att bedöma.

Anf. 34 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Vänsterpartiet är inte ensamt i Norden och övriga Europa om kritiken av utvecklingen i Europa och kritiken av EES-avtal och EG-medlemskap. Vi delar ståndpunkten i stort med våra broderpartier i de övriga nordiska länder, och det pågår en löpande diskussion.

Vi kan också konstatera att Schweiz sade nej till detta. Jag har inte hört talas om att det har inträffat någon ekonomisk katastrof i Schweiz. De tycks fortfarande ha en hygglig ekonomisk utveckling även om det naturligtvis finns enstaka problem. Alternativet, om vi skulle hamna utanför, är att försöka utveckla frihandelsavtalet. Det skulle vi så fall få lov att göra med andra EFTA-länder.

Sedan finns det en rad andra avtal på miljöområdet, inom FN osv. som vi naturligtvis också måste arbeta med. Europarådet och ESK handlar ju om kulturfrågor, frågor om de mänskliga rättigheterna och fredsfrågor. Jag menar att det är mycket viktigt att fortsätta standardiseringsarbetet när det gäller forskning och utbildning.

Anf. 35 ANNIKA ÅHNBERG (-) replik:

Herr talman! Bengt Hurtig har inte här redovisat vad alternativet är om Sverige hamnar utanför EG. Jag vill gärna uppmana alla dem som är intresserade av att få veta vilka alternativ som finns att nogsamt läsa t.ex. Vänsterpartiets motioner med förslag till långsiktig politik. Då kan de få en uppfattning om hur de olika alternativen ser ut i praktiken. Jag tror att de kommer att bli rätt så fundersamma.

Bengt Hurtig hävdar att Schweiz inte har blivit en ekonomisk katastrof bara för att befolkningen röstade nej. Vi kanske skall återkomma till den diskussionen litet längre fram. Det handlar faktiskt om långsiktiga processer. Jag tror inte att någon tror att ett ja eller nej till EES eller EG innebär att rullgardinen omedelbart dras ned och att allt faller ihop. Det handlar om villkoren för de mycket långsiktiga förändringarna och våra möjligheter att vara med och påverka långsiktiga processer. Därför tror jag att vi får återkomma till frågan om vad konsekvenserna för Schweiz del blir litet längre fram. Dessutom är det ett land med en annan typ av ekonomi, internationellt beroende och samarbete än vad Sverige har.

Vidare säger Bengt Hurtig att standardiseringsarbetet och det internationella samarbetet måste fortgå. Det var länge sedan standardisering handlade om var hålen skall sitta i en viss apparat. Nu handlar standardisering om hela processer som berör arbetslivets villkor och produktionen i mycket vidare mening. Tycker Bengt Hurtig att det är riktigt att den typen av frågeställningar enbart skall lämnas till tekniska kommittéer? Eller är det viktigt att skaffa sig ett politiskt, demokratiskt inflytande, även om det inte alltid är perfekt, över sådan processer som i så hög grad formar våra liv? Jag tycker det. Därför är jag för ett EES-avtal och också för ett vidgat samarbete inom ramen för EG.

Jag tycker att det här replikskiftet visar hur uppenbart det är att Bengt Hurtig inte kan formulera några alternativ. De samarbetsformer han talar om inom FN och fackligt är viktiga. Men de står inte i någon som helst mot-

sättning till ett EES-avtal eller ett EG-medlemskap. Tvärtom! Avtalet ökar möjligheterna att bedriva sådant samarbete.

Anf. 36 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Annika Åhnberg inledde med att säga att hon inte tänker skämmas. Jag tycker inte heller att hon skall göra det för sin inställning i EG-frågan. Har hon anledning att skämmas är det möjligen för att hon använder debatten till en uppgörelse med det parti som hon har lämnat men som såg till att hon fick en plats i riksdagen. Jag tycker inte heller att vi som är motståndare till EES-avtalet eller medlemskap i EU skall skämmas. Vad är det för egendomlig tanke att bara för att man har olika åsikter i en demokrati och är för en levande debatt så skall man skämmas? Jag har svårt att förstå dessa skamanklagelser.

Alternativet till EES är självfallet att fortsätta det goda, nära samarbete som vi sedan 1973 har haft med EG. EG och EFTA har samarbetat på alla möjliga områden. Jag kommer i mitt nästa anförande om medlemskap i EU att närmare utveckla detta. Men det här är oerhört enkelt. EES-avtalet, precis som Annika Åhnberg själv säger, ställer till med en mängd krångel med sin egendomliga överbyggnad. Möjligheterna till demokratiskt inflytande blir verkligen begränsade.

Annika Åhnberg säger att alla lagar och bestämmelser är desamma. Var har hon då haft sin uppmärksamhet? Vi har fått den ena propositionen efter den andra med förslag om att överta egendomliga regler. Om vi antar en lag om EES, säger vi därmed att vi skall rätta oss efter alla dessa 1 500 lagar och förordningar. Jag är övertygad om att inte heller Annika Åhnberg i detalj har satt sig in i alla dessa.

Vad är det som hindrar oss, Annika Åhnberg, att nu vara med och samarbeta med EG? Vad är det som hindrar vårt näringsliv? Det har berättats här att tidningen för Sveriges exportråd har frågat företagare med exportinriktning om EES-avtalet. 60 av 100 företagare har inte ens börjat titta på vad avtalet kommer att innebära. De har ett levande samspel med sina kunder, och de anser att avtalet inte har så stor betydelse. Avtalet har, vad jag förstår, en marginell betydelse för vår redan sedan tidigare så internationaliserade industri. Däremot blir det byråkratiskt krångel, övervakning och en mängd konstigheter.

Jag anser att Annika Åhnberg inte har berättat varför Sverige skulle få så mycket större inflytande med ett EES-avtal och inte heller vad det är för fel på den internationalisering som har bedrivits sedan så oerhört lång tid tillbaka.

Anf. 37 ANNIKA ÅHNBERG (-) replik:

Herr talman! Jag försöker absolut inte att använda denna debatt till en uppgörelse med mitt tidigare parti. Jag tycker bara att även de partier som står på nej-sidan måste kunna ställas till svars för sina åsikter, räkna med att bli seriöst bemötta och inte bara "undvikna" – som jag ofta tycker att man blir i debatten.

Man har naturligtvis sin fulla rätt att vara för eller emot EG. En enskild människa kan inte heller förväntas förklara alla alternativen. Men ett parti

kan förväntas göra det. Man har rätt att kräva av ett parti att det redovisar alternativa inställningar och strategier, Birgitta Hambræus. Det är ett rimligt krav både från min sida och från väljarnas sida.

Birgitta Hambræus upprepar igen att det är fråga om 1 500 lagar som vi skall rätta oss efter. Men hon måste veta att det inte är sant. 1 500 rättsakter är berörda, varav de flesta inte innebär att Sverige behöver förändra sig. EG:s direktiv ger ganska stort utrymme till de olika medlemsländerna att bestämma själva hur direktiven skall genomföras i praktiken. Om Birgitta Hambræus skulle studera hur de olika medlemsländerna har infört EG-direktiv i deras egna lagstiftningar, skulle hon se att länderna har hållit sig i samma riktning men att det finns ganska stort utrymme för egna traditioner och metoder.

Birgitta Hambræus säger litet försåtligt att hon inte tror att vi som är för EES känner till varenda lag och regel i EES-avtalet. Nej, det gör vi inte. Men känner Birgitta Hambræus till varenda existerande lag, regel och förordning som vi har i det här landet förutom EES-avtalet? Jag tror inte att någon människa eller någon riksdagsledamot kan alla Sveriges rikets lagar utantill. Det är faktiskt en orimlig begäran. Däremot bör var och en vara insatt på sitt eget område.

Vidare säger Birgitta Hambræus att frågan om ett EES-avtal inte är något problem för näringslivet. Det var precis det jag sade i mitt anförande. Avtalet är inte i första hand ett problem för näringslivet, och särskilt inte för de stora utlandsengagerade företagen. De började ta itu med problemen för länge sedan när de fortfarande trodde att Sverige tänkte stå utanför för all framtid. De företagen klarar sig nog. Men för oss som behöver beskatta företagen för att få del av deras inkomster – om man skall uttrycka sig så drastiskt – för oss som behöver pengar att omfördela till vård och omsorg är det viktigt att det även i framtiden upplevs som att Sverige är ett land som det är möjligt att leva i. Det här gäller naturligtvis också för små företag som inte av egna krafter lika lätt kan slå sig ut på den internationella marknaden. Jag tycker Birgitta Hambræus litet väl lättvindigt undviker de problemen.

Anf. 38 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Självfallet stämmer det att ingen har en överblick i detalj över svenska lagar. Men EES-avtalet skiljer sig gentemot de lagar som har tillkommit i den svenska rättstraditionen med utredningar, remissförfarande, propositioner, motionsrätt i riksdagen, utskottsbehandling med möjlighet för alla att sätta sig in i ärendena i detalj och därefter klubbning i kamraren. Det är den lagstiftningsprocessen som vi nu lämnar. Lagrådet har sagt att avtalet innebär en genomgripande förändring i svensk rättsordning. Vi skall nu med ett enda klubbslag införa en lag om EES, som innebär att vi rättar oss efter ett okänt antal bestämmelser. En del av dem kanske inte innebär några större förändringar. Men många av dem kanske gör det. Men frågan är om vi verkligen klarlagt i detalj vilka av de olika bestämmelserna som kommer att innebära problem.

Jag är naturligtvis tacksam för att Annika Åhnberg och andra har gjort denna debatt möjlig. Jag håller med när Annika Åhnberg säger att det är alldeles fel – och det är nog det som har skett hittills – när de som protesterar

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Justeringar av
EES-avtalet, m.m.*

mot att den ordning av internationalisering som fungerat så bra i Sverige skall ändras nonchaleras. Det har inte varit någon debatt. Med hjälp av Annika Åhnberg och andra får vi som inte anser att Sverige skall byta denna framgångsrika tradition av internationalisering tillfälle till att utveckla våra synpunkter.

Men i fråga om alternativ är det alldeles uppenbart att EES-avtalet är ett onödigt avtal. T.o.m. Annika Åhnberg har sagt att det är krångligt. Det är lättare för Sverige att fortsätta det öppna samarbetet med EG-länderna, EF-TA-länderna och resten av världen utan ett sådant avtal med allt det byråkratiska krångel som det innebär. I stället skall vi i Sverige använda våra krafter, både när det gäller teknisk och när det gäller byråkratisk expertis, till att utforma så bra regler som möjligt för oss.

Vi måste titta på vad man gör i andra länder och ta över det som är bra, men vi bör inte vara tvingade att direkt rätta oss efter delvis ytterst märkliga bestämmelser. Jag kan nämna att jag själv har motionerat när det gäller en förordning som vi skall ta över på trafikområdet. Trafikföretagen måste enligt denna förordning rätta sig efter blanketter som skall vara lagfästa. Det har såvitt jag förstår aldrig hänt i Sverige. Man skall in i detalj ange hur mycket man kör med ett växlingslok, hur lastbilarna är konstruerade osv. Detta är något som bryter mot vår tradition och som verkar totalt onödigt. Det här är bara ett exempel på onödiga saker i EES-avtalet.

Anf. 39 ANNIKA ÅHNBERG (-) replik:

Fru talman! Vi gör helt enkelt olika bedömningar – Birgitta Hambræus och jag – av vad ett uteblivet EES-avtal skulle få för konsekvenser. Birgitta Hambræus säger att det inte skulle innebära några problem, men hon redovisar egentligen inte vad hon grundar den bedömningen på.

Jag tror att det skulle innebära problem för de företag som finns här i landet och för de företag som eventuellt skulle vilja lokalisera sig här i framtiden. Jag tror att EES-avtalet ger oss bättre möjligheter än om vi står utanför när det gäller deltagande i internationellt forsknings- och utvecklingsarbete och samarbete på andra områden, som jag tycker är oerhört viktigt.

Jag kan hålla med Birgitta Hambræus om att det medför stora problem när man under en kort tidsrymd skall ta till sig väldigt mycket lagstiftning. Problemen är inte alltid av den karaktären att vi skulle behöva sänka våra ambitioner. Jag har flera exempel på motsatsen, där jag tycker att Sverige skulle ha anpassat sig till EES-avtalet på ett sätt som skulle ha höjt ambitionsnivån.

I mitt inledningsanförande nämnde jag det direktiv från 1977 som reglerar anställndas villkor vid överlåtelse av företag. I Sverige har det ansetts att de svenska turordningsreglerna och rätten till återanställning motsvarar de besluten. Enligt min mening gör de inte det. EG-direktivet innebär att man inte får avskeda människor med anledning av en företagsöverlåtelse. Det kan man göra i Sverige. Just det faktum att man överlåter ett företag räknas som att arbetsbrist har uppkommit.

Om de som nu är helt fixerade vid frågan om ett ja eller nej till ett EG-medlemskap i stället koncentrerade sig litet mera på att se vad som rent objektivt vore bäst i viktiga sakfrågor, tror jag att man skulle gagna männi-

skörs intresse mycket mera. Då skulle man t.ex. ha kunnat driva frågan om en annorlunda anpassning av EES-avtalet.

Birgitta Hambræus är intresserad av kärnkraftsfrågor. Jag kan bara framhålla att det finns ett direktiv som handlar om miljökonsekvensbeskrivningar och som också reglerar hur allmänheten skall ha inflytande. Detta direktiv gäller också kärnkraftverk och anläggningar för radioaktivt lager. Med den svenska lagstiftningen har allmänheten ingen insyn och inget inflytande över beslut enligt miljöskyddslagen som gäller sådana anläggningar. Med en korrekt anpassning till EES-avtalet hade vi kunnat få det, om de i Sverige som är intresserade av kärnkraftspolitiken hade drivit den frågan och inte hade varit så förblindade av att ett nej till EG i sig är huvudsaken. Som tur är måste vi inte för all framtid leva med den EES-anpassning som vi nu har gjort. Det är fortfarande fullt möjligt för oss att föreslå förändringar i de lagar som vi har anpassat och säga att anpassningen i stället bör göras på ett annat sätt. Det tror jag vore ett konstruktivt sätt att hantera den här frågan.

Talmannen anmälde att Birgitta Hambræus anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 40 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Fru talman! Som en av representanterna för Ny demokrati när det gäller EFTA-delegationen och EES-avtalet vill jag här egentligen bara understryka vår positiva inställning till att riksdagen i dag kommer att fatta beslut om det justerade EES-avtalet. Det är för alla angeläget att inte fördröja ikraftträdande, som vi nu har väntat på länge, så att vi åtminstone fr.o.m. den 1 januari 1994 har alla spelregler för samhälle och näringsliv klara.

De farhågor som nej-sägarna för fram i sina grovt missledande argumenteringar mot vårt deltagande i EES och EG kommer efterhand att falla på sin egen orimlighet. Utanför riksdagshuset pågår en demonstration, och det har talats om vagnar med 1 500 lagar. Det delas naturligtvis också ut broschyrer. I broschyren påstås bl.a. följande:

EES medför att vi frånhänder oss möjligheterna att politiskt styra samhällsutvecklingen till förmån för de s.k. marknadskrafterna. EES kommer att undergräva fackliga och sociala rättigheter som säkrar en anständig lön och hyggliga arbetsvillkor. EES hotar det svenska välfärdssystemet. Maskorna i det sociala skyddsnätet kommer att bli grövre. EES tvingar fram sänkningar av de svenska skatterna och minskar statens, landstingens och kommunernas möjligheter att upprätthålla social trygghet och välfärd. När det gäller miljön hindrar EES Sverige från att vara ett föregångsland och påverka andra länder med goda exempel.

Vad är nu detta? Det är i princip förenklade falska argument som förs fram på det här sättet. Jag vill här bara säga att detta är ett memento för oss andra att inte förtrötta i vårt arbete att sprida den verkligt korrekta informationen om fördelar och nödvändigheten av vår anslutning till EES och EG.

Fru talman! Självfallet yrkar vi i Ny demokrati bifall till hemställen i EES-utskottets betänkande om det justerade EES-avtalet.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Justeringar av
EES-avtalet, m.m.*

Anf. 41 LENA KLEVENÅS (s):

Fru talman! EES-avtalet godkändes första gången i november, och då röstade jag nej. Formellt gäller det betänkande vi nu behandlar ett nytt avtal. Jag har därför ett behov av att deklarerat att jag i dagens omröstning kommer att stödja Vänsterpartiets meningsyttring. Det har skett förändringar i avtalet på grund av att Schweiz har ställt sig utanför. Med min röst i den senare voteringen säger jag nej till hela EES-avtalet, vilket jag också gjorde i november.

Jag säger nej av huvudsakligen två skäl. Det första skälet är att jag inte tror på välsignelserna av den eventuella ekonomiska tillväxten som man tror att EES-avtalet kommer att leda till. Jag tror att de ekonomiska klyftorna mellan människor kommer att öka i Sverige och i världen i övrigt.

Ännu mera allvarligt är effekterna på transport- och miljöområdet. Jag är inte beredd att medverka till beslut som ytterligare kommer att öka transporterna och miljöförstöringen så länge vi har bensindrivna bilar. Jag är inte på något sätt motståndare till ett internationellt samarbete, men vi är inte mogna för det i Sverige. Jag tycker inte att avtalet skall godkännas. Jag tror inte att det kommer att leda Sverige och Europa i positiv riktning.

Fru talman! Jag hade inte tänkt säga så mycket mer än detta. Men jag vill ändå utnyttja litet mer av tiden till att säga att jag tycker att det är tråkigt att vi inte kan diskutera utan att behöva anklaga varandra för att komma med falska och felaktiga påståenden och säga att andra skall skämmas. Utifrån de bristfälliga kunskaper, som jag tror att alla har, måste vi försöka bedöma vad EES och EG kommer att leda till. Det är fråga om en så lång process. Som jag ser det är processen så långt gången att den inte går att stoppa. Det är på ett sätt naturligt, men besluten i de riktigt stora frågorna växer fram. Det är för oss alla – både i och utanför riksdagen – svårt att finna den punkt då man kan säga: Nej, det här är inte bra. Man sätter hela sin personliga prestige på spel och det är mycket svårt att göra det.

Eftersom detta är min första period i riksdagen är det lättare för mig att i det stora socialdemokratiska partiet säga att jag inte riktigt är med på de här tankegångarna. Det skrämmar mig att processen har gått så långt att vi fattar beslut om ett avtal – som i och för sig bara skall röra handeln – men som ändå innebär, vilket vi socialdemokrater säger man och man emellan, att man släpper marknadskrafterna fria. Sedan blir det här avtalet, som vi inte har ställt under en folkomröstning, argumentet för att Sverige skall bli medlem, så att vi kan vara med och påverka det som vi har gått in i. Detta är litet skrämmande. EES-avtalet och EG-medlemskapet har ingen folklig förankring.

Annika Åhnberg säger att man skall vara varsam med orden. Men samtidigt säger hon att nej-sidan exploaterar oro. I nästa replik säger Annika Åhnberg att Sverige måste vara ett land som det skall vara möjligt att vara i, men Annika Åhnberg kan väl ändå inte mena att om vi säger nej till EES-avtalet skulle Sverige bli ett land där människor inte skulle kunna bo och där företag inte skulle kunna verka.

Jag vet att nej-sidan inte har några färdiga, bra alternativ. Men jag tycker att det är övermaga av alla ja-företrädare att kräva det. Jag kan gratulera ja-sidan till att ha fått ytterligare en snabbtänkt, välartikulerad och påläst

företrädare. Det har ja-sidan fått utöver att den redan tidigare har alla ekonomiska fördelar, all ekonomisk styrka och därmed möjligheter att skapa opinion för ja-sidan.

I mitt parti finns det många som inte har tagit ställning och som förmodligen inte ens kommer att ta ställning på partikongressen i höst. Vi har ett sådant förtroende för våra medlemmar att vi säger studera, läs på och ta sedan ställning själv. När människor gör det i studiecirkel kommer de allra flesta fram till att de inte vill vara med om ett medlemskap. Ju mer vi lär oss i mitt parti, desto mer negativa blir vi. Det är ingenting som vi skäms för. Jag skäms inte och jag vill inte exploatera någon oro. Men jag tror att det här är dåligt genomtänkt, och som Birgitta Hambræus säger är det förmodligen onödigt. Jag tror inte att EES-avtalet leder oss till en hållbar utveckling. Grunden för hela avtalet är illusionen om den eviga växten. Jag skulle så gärna vilja att vi någon gång definierade vad vi menar med det.

Fru talman! Jag kommer därför att rösta nej. Jag kommer att stödja Vänsterpartiets meningsyttring, och med det menar jag nej till hela EES-avtalet. Vi är inte mogna för att ta det här steget.

(Applåder)

Anf. 42 ANNIKA ÅHNBERG (-) replik:

Fru talman! Lena Klevenås tycker att jag sänker debattnivån genom att påstå att nej-sidan behöver skämmas. Därför vill jag gärna säga att jag tycker att det är en förutsättning för politisk debatt att man skall respektera varandras åsikter. Men jag tycker också att det måste vara en förutsättning i den politiska debatten att man är ärlig. Och visst har jag en egen skuld att sona. Jag har stått på appellmöten och sagt saker som jag kanske i mitt innersta visste inte skulle kunna vara helt genomförbara. Det har de allra flesta politiker i detta land gjort. När man ser hur den typen av beteende leder till en oerhörd brist på tilltro till det demokratiska systemet måste man säga sig att fr.o.m. nu skall ingen politisk åsikt komma över mina läppar som jag inte noggrant har tänkt igenom och där jag inte har redovisat problem och möjligheter med olika alternativ.

Jag tycker att nej-sidan exploaterar människors oro. Min anklagelse mot nej-sidan, och mot de partier som är organiserade på nej-sidan, är att man inte får göra på det här sättet. Man redovisar internationaliseringens problem som om de vore en konsekvens av EES-avtalet och ett eventuellt svenskt medlemskap och inte som den konsekvens de faktiskt är av internationaliseringsprocessen över huvud taget. Man talar t.ex. om det demokratiska underskottet i EG och menar att parlamentet har för litet inflytande. Samtidigt talar man om att de små länderna blir överkörda. Det är oförenliga ståndpunkter. Antingen har parlamentet mer inflytande och de enskilda nationerna ännu mindre än de har i dag eller tvärtom, men inte både-och.

Man talar om den inre marknadens konsekvenser för miljön, men man redovisar inte att all utrikeshandel med andra delar av världen innebär samma problematiska inverkan på miljön.

Det sätt som detta måste hanteras på är genom gemensamma internationella ansträngningar för att skapa andra typer av transportsystem. Vi måste också forska för att utveckla andra typer av bränslen. Det måste skapas en

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Justeringar av
EES-avtalet, m.m.*

politisk makt som kan stå emot de stora starka transnationella företag som driver sina egna kortsiktiga intressen.

När man inte gör detta är man oärlig i den politiska debatten – det vidhåller jag – och då har man anledning att skämmas. Men varje ärligt sökande är betydelsefullt och varje tendens att lyssna på varandra och att lära av varandra är oerhört betydelsefull i debatten.

Anf. 43 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Fru talman! Lena Klevenås reflekterar något över den debatt i EG-frågan som förekommer i vårt parti. Den debatten kan man självfallet beskriva på en rad olika vis, men den är kanske inte ett ärende för kammaren.

Jag vill bara konstatera att den socialdemokratiska riksdagsgruppen, med mycket få undantag, står bakom EES-utskottets betänkande EU3.

Anf. 44 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag hade egentligen inte tänkt att gå upp i den här debatten, eftersom jag uppfattar att dagens beslut i allt väsentligt är en upprepning av det ställningstagande som riksdagen redan med mycket stor majoritet gjorde i slutet av förra året. Vissa justeringar har visserligen gjorts i detta avtal, med anledning av att Schweiz inte längre är med, men de är inte – som jag ser det – av den arten att de föranleder någon typ av nya ställningstaganden eller bedömningar.

Men efter att ha lyssnat på denna debatt känner jag behov av att bekräfta det som några deltagare tidigare påpekat, nämligen att Centerns riksdagsgrupp, med något notabelt undantag, står bakom EES-avtalet. Centern har också biträtt detta betänkande som vi nu skall ta ställning till.

Den inställning som Centerns riksdagsgrupp har till EES-avtalet är också förankrat i upprepade stämmobeslut. Centerns riksstämman har med mycket stor majoritet ställt sig bakom Sveriges deltagande i EES.

Det finns naturligtvis inom Centern, precis som inom de allra flesta partier, ganska starka grupper med en annan uppfattning och som är kritiska till EES-avtalet. Det finns de som också är kritiska till medlemskap. Men det är värdefullt att också dessa opinioner har en röst här i riksdagen. Jag välkomnar Birgitta Hambræus deltagande i denna debatt. Helt klart har många det synsätt som Birgitta Hambræus ger uttryck för.

För Centern som parti, för Centerns riksdagsgrupp, för Centerns partistyrelse och för riksstämman är uppfattningen mycket klar, nämligen att det gagnar Sverige att delta i den europeiska integrationsprocessen. EES-avtalet är gynnsamt för Sverige, och det är viktigt att Sverige deltar i det omfattande samarbete som EES-avtalet möjliggör på många områden.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 7 §.)

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1992/93:UU20 Sverige och EG.

Sverige och EG

Anf. 45 MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Betänkande UU20 behandlar motioner som väcktes under den allmänna motionstiden i januari i år. Sedan dess har mycket hänt när det gäller vår hantering av EG-frågan. Senare i januari framlades i Socialdemokraternas parti ett mycket omfattande dokument av partistyrelsen och riksdagsgruppen. Dokumentet innehåller Socialdemokraternas krav på regeringen inför EG-förhandlingarna. Den 1 februari öppnade regeringen förhandlingarna.

Riksdagens EG-delegation har också börjat fungera som regeringens kontinuerliga partner i förhandlingsarbetet, vilket innebär att svaren på motionerna ibland får en speciell karaktär. Det hänvisas exempelvis till EG-delegationens arbete, inte minst därför att väldigt mycket i motionsyrkandena berör det arbetet.

Formerna för våra debatter har också varit av annat slag. I går fördes exempelvis här i riksdagen en intensiv och kritisk debatt om regeringens uppläggning av miljöpolitiken i EES- och EG-sammanhang.

Vid den diskussion som har förts i utrikesutskottet stannade vi inför några viktiga principfrågor. De handlar om hur företrädare för olika partier anser att regeringen bör agera i frågor som är väsentliga för Sverige i EG-sammanhang. Det gäller i synnerhet frågor som rör den ekonomiska och monetära unionen.

Som bekant är denna union ingalunda klar. Vissa viktiga element har fastslagits genom Maastrichtfördraget, men många element saknas och skall tillföras och konkretiseras i EG under arbetet fram till åtminstone 1996.

Det är då viktigt hur den svenska regeringen agerar för att främja Sveriges intressen. I debatten har nej-anhängarna felaktigt hävdat att man inom EG grundlagsfäster exempelvis monetarismen och prisstabiliteten, och att det är – som jag hörde i en debatt i går – endast bankdirektörerna som skall sköta den ekonomiska politiken. Allt detta är ju fel, men det är klart att den typen av argumentering får viss näring av att det bara är den penningpolitiska delen av den ekonomiska och monetära unionen som man har fattat beslut om.

Mycket av den finanspolitiska delen som skall tillföras återstår det att fatta beslut om. Givetvis är detta en svaghet, och fram tills nu haltar EG:s arbete. Men den finanspolitiska delen är en integrerad del av den ekonomiska och monetära unionen. Vi har därför tyckt det vara viktigt att också lyfta fram de målsättningar som den svenska regeringen i detta arbete bör följa.

Vi socialdemokrater utgår från att Sverige, som medlem i EG, kommer att verka för lika ambitiösa gemensamma mål avseende den aktiva arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken samt sociala välfärden som det ekonomisk-monetära unionssamarbetets gemensamma monetära och finansiella målsättning. Vi menar att detta torde vara en förutsättning för att

Maastrichtfördragets mål om hög sysselsättning och hög social skyddsnivå skall kunna uppfyllas.

I utskottet har vi tyvärr delade meningar när det gäller att få likhet i målsättningarna. Att målsättningarna är lika starka inom olika områden innebär ju inte nödvändigtvis samma medel. Vissa medel är gemensamma, exempelvis eventuellt gemensamma mynt. Konvergenskraven inom EMU kommer att uppfyllas genom olikartade nationella medel. Men det hindrar ju inte att målsättningarna kan ha samma kraft.

Fru talman! Det vill vi ge uttryck för i reservation nr 1, som jag yrkar bifall till.

En annan viktig fråga som vi diskuterat är arbetsrätten. För oss är det ett mycket väsentligt krav att den nordiska traditionella arbetsrätten kan fortsätta att vidareföras i ett EG-sammanhang. Det är särskilt viktigt från den synpunkten att vi i högsta grad välkomnar utländska företag, utländska arbetare och tjänstemän, att komma till Sverige för att arbeta här – också med utländska arbetsgivare. Men då skall självfallet svenska regler, löner och arbetsvillkor gälla. Det får inte ske någon social dumpning.

För att ett EES- och EG-samarbete skall kunna fungera bra är detta en självklar koppling, även när det gäller möjligheten till en stark uppslutning kring ett ja till ett EG-medlemskap i en kommande folkomröstning.

Det här är i första hand en svensk kontroversiell fråga. Den svenska regeringen vill i olika avseenden nedrusta den svenska arbetsrätten. Om sådana förslag förverkligas skulle Sveriges möjligheter till lika behandling vid medlemskap i vissa EG-sammanhang försvagas.

Men det är inte enbart en svensk fråga. Det handlar om att försäkra sig om att vi som EG-medlemmar kan föra denna modell vidare i förhandlingarna. Vi kan tyvärr konstatera att regeringen inte tagit något initiativ på det här området. I deklarationen uttrycks målsättningar, som vi är överens om, men därefter tycks inte mycket ha hänt.

Vi har dock ett danskt ordförandeskap i EG, så likartade intressen som Sveriges finns, exempelvis den nordiska arbetsrättsmodellen. Danmark har ett aktivt intresse av att kunna försvara och vidareföra denna modell.

Det danska ordförandeskapet har inte minst under denna vår varit mycket aktivt. Man diskuterar i EES-sammanhang – givetvis även i EG-sammanhang – mycket väsentliga direktiv om utländska entreprenader.

Här handlar det alltså dels om att vi måste försäkra oss om att svenska kollektivavtal skall kunna vara tillräcklig grund för att genomföra EG-direktiv, dels om att vi skall kunna fortsätta att kräva svenska avtal och villkor från första dagen, t.ex. vid en entreprenad. Vi menar att det är hög tid, under det danska ordförandeskapet, för den svenska regeringen att ta initiativ för att se till att vi på de här viktiga punkterna försäkras oss om att vi kan fortsätta den traditionella modell som vi hittills har haft.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Slutligen har vi socialdemokrater i riksdagens EG-delegation på olika områden angivit att vi anser att det behövs kompletteringar av det underlag för förhandlingar som vi hittills har sett från regeringen. Det gäller särskilt på jordbrukets område, där vi menar att man måste ta fram ett nytt material för att det skall kunna föras en fullödlig förhandling. Det gäller både ekonomiska

konsekvensberäkningar, miljömål, mål om det öppna landskapet och regional fördelning, där vi efterlyser ett nytt underlag från regeringen.

Vi hade en diskussion om det i går i EG-delegationen, och jag utgår från att regeringen nu återkommer med ett nytt underlag på det här området, så att riksdagens EG-delegations ledamöter får en reell möjlighet att ta ställning till de förhandlingsbud som nu förbereds inom regeringen.

Jag vill säga att den här frågan inte gäller enbart jordbruket, där vi har framfört de flesta kritiska synpunkterna. Vi efterlyser också – något som vi inte har sett hittills – ekonomiska konsekvensberäkningar när det gäller regionalpolitiken och den viktiga frågan, som självfallet också blir en av de frågor som tas upp i slutförhandlingarna med EG, nämligen det svenska budgetbidraget. Vi efterlyser en ekonomisk bedömning, konsekvensberäkningar och alternativa ekonomiska utvecklingsmöjligheter från regeringens sida.

Om vi inte får det, riskerar regeringen att föra en förhandling i ett gungfly. Man måste själv klara ut de ekonomiska förutsättningarna för sig och för riksdagen. Efter de uttalanden vi nu har fått från regeringen, utgår vi från att regeringen snarast återkommer med ett nytt underlag på de här områdena.

Anf. 46 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Det känns givetvis litet underligt att vara den ende talaren i dagens debatt som företräder det parti i riksdagen som har de åsikter som har den starkaste ställningen i den svenska opinionen. Samtidigt konstaterar jag att vi är riksdagens minsta parti. Den här situationen borde vara oroande för dem som värnar om förtroendet för parlamentet och för det politiska arbetet.

När beslutet om att lämna in ansökan fattades i december 1990 var opinionsläget i vårt land annorlunda. Betydligt fler var då positiva till ett medlemskap. Sedan dess har otaliga studiecirklar, seminarier och debatter genomförts i vårt land. Steg för steg höjs kunskapsnivån. Jag hävdar bestämt att svenska folket nu tar ställning från en högre kunskapsnivå än tidigare. Det mesta av informationen står faktiskt medlemskapsivarna för.

Denna splittring mellan politiskt etablissemang och folkopinion är ingenting unikt för Sverige. Opinionsmätningar och folkomröstningar i EG-området visar – även om vi räknar med utfallet i Danmark – att skepticismen mot Maastrichtfördraget är utbredd.

Vi som är kritiska till unionssträvandena och det snabbt framtagna unionsavtalet – som togs fram i en annorlunda politisk situation än den nuvarande – betraktar oss som en del av den europeiska opinionen och som minst lika goda européer och internationalister som andra påstår sig vara.

Ett nytt sätt att argumentera för medlemskap har dykt upp i debatten. Det går ut på att vi är tvingade att söka stöd hos EG på grund av att vi inte själva klarar av den protektionism som väntas komma. Det är sannerligen ganska långt ifrån de frihandelsideal som tidigare varit ett av huvudargumenten.

Jag tillhör dem som ganska ofta är ute i landet och deltar i debatter om den här frågan. Jag möter ingen som förnekar det utmärkta i att stora länder i Europa bedriver ett samarbete som syftar till att förhindra att man råkar i krig med varandra.

Men samtidigt finns det en oro för vad de här länderna gemensamt kan ta sig för. Det konstateras att många länder som stått utanför allianser och unioner har klarat sig bra utan att råka in i krig. Just detta att man har varit en union eller förbundsstat har inte förhindrat att man råkat i krig och konflikter under historiens gång.

I opinionen konstateras också, att trots att EG har funnits har den blodiga uppgörelsen i Jugoslavien inte kunnat undvikas. Särskilt det tyska utrikesministeriet lyssnade alltför litet på Förenta nationernas generalsekreterare Perez de Cuellar och Hollands utrikesminister Hans van der Broek, när de varnade tyskarna för att tidigt erkänna republikerna i det sönderfallande Jugoslavien.

Men tyskarna drev på, som vi vet. Det är fullt möjligt att historikerna kommer att säga att den snabba erkännandet av Kroatien och Bosnien-Hercegovina försvårade i stället för att underlätta möjligheterna att lösa konflikten. Vi kan undra varför det var så viktigt för den tyske utrikesministern att driva på just dessa erkännanden.

Det finns också de som frågar sig om inte EG nu håller på att bygga upp en militär organisation som blir något helt annat än en fredsorganisation.

Inom ramen för det s.k. IEPG-samarbetet i Europa pågår en verksamhet, utan offentlig debatt, som mer eller mindre syftar till att stärka det militära samarbetet på militärteknologins och vapenhandelns område.

Brittiska forskare hävdar att det inom det västeuropeiska militära forsknings- och utvecklingsprojektet EUCLID drivs omkring 25 olika militära projekt. NATO har beslutat att detta IEPG-samarbete skall upplösas och att EUCLID-programmet skall ställas under WEU:s kontroll. WEU skall också flytta från London till Bryssel, där både NATO och EG har sitt högkvarter.

I Maastrichtavtalet utpekas den västeuropeiska unionen som EG/EU:s blivande militära organ. I utrikesutskottets betänkande i höstas flaggades också för ett ökat samarbete med EG-länderna på krigsmaterielområdet.

Man kan undra vad det är för en fredsorganisation som ägnar denna stora energi åt att under sekretess stärka sina positioner på den militära teknologins och vapenhandelns område. Det finns anledning att följa frågan med uppmärksamhet, och man kan ifrågasätta om EG fortfarande är det stora fredsprojektet eller om andra mål nu kommer in i bilden.

I den inledande artikeln J 1 i Maastrichtbestämmelserna om utrikes- och säkerhetspolitiken slås det fast att medlemsstaterna aktivt och förbehållslöst skall stödja unionens utrikes- och säkerhetspolitik i en anda av lojalitet och ömsesidig solidaritet. De skall avstå från varje handling som strider mot unionens intressen eller som kan minska dess effektivitet som en sammanhållande kraft i de internationella relationerna.

Det står visserligen i artikel J 8 att nödvändiga beslut för att definiera och genomföra den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken i princip skall vara enhälliga. Det skulle alltså i praktiken finnas en möjlighet till veto mot oönskade militära insatser.

Men samtidigt gjorde konferensen en särskild förklaring, att om vissa beslut i utrikes- och säkerhetspolitiken skall fattas enhälligt så skall medlemsstaterna försöka undvika att hindra ett enhälligt beslut. Minoriteten skall alltså helst böja sig för majoriteten i dessa frågor.

Har vi anslutit oss till detta avtal måste vi rimligen vara så nära en militär allians att det egentligen endast är formaliteter som skiljer oss från ett medlemskap.

Framför allt har man anledning att resa frågan: Vilka undergörande argument skall den svenske företrädaren använda för att motivera att svensk trupp inte skall delta i gemensamma aktioner, om vi ogillar de planerade aktionerna? Jag har ännu inte fått något bra svar på den frågan från ja-sidan. Jag förutsätter att samtliga står bakom den formulering om alliansfrihet syftande till neutralitet i krig i närområdet, som riksdagen har lagt fast som en förutsättning för EG-samarbetet. Jag hävdar att några avgörande skäl för att överge alliansfriheten syftande till neutralitet i krig inte har redovisats.

Enligt den svenska regeringsformens portalparagraf skall all offentlig makt utgå från folket. Sverige har ett parlamentariskt styrelseskick där den offentliga makten utövas under lagarna och där riksdagen stiftar lag. Folkstyret utövas också genom den kommunala självstyrelsen.

Nu har också Grundlagsutredningen visat på konsekvenserna av ett EG-medlemskap och lagt sitt radikala förslag till en ändring av den svenska grundlagen. Det visar tydligt vad detta är fråga om.

EG:s kommissionärer och EG-domstolens domare skall i sitt handlande vara helt oberoende av sina hemländers regeringar. Det gäller också den kommande Centralbankens styrelse. Det offentliga samtalet inför beslut om nya lagar kommer att påtagligt reduceras på grund av frånvaro av offentlighetsprincip och meddelarfrihet i EG-systemet. Hur offentlighetsprincipen och meddelarskyddet skall kunna bevaras vid ett EG-medlemskap har ännu inte klart kunnat redovisas. Själva besluten om lagarna i ministerrådet kan också i framtiden komma att fattas utan offentlighet.

I de allmänna valen i Sverige kommer det svenska folket bara att indirekt kunna påverka en del av EG/EU:s lagstiftande församling. Förhoppningsvis kommer vi i ministerrådet att kunna få fyra fem röster av ca 90. I dagens Svenska Dagblad redovisas diskussionerna om ett minskat inflytande för de små nationerna. Detta är också ett memento inför diskussionen om de demokratiska utvecklingsmöjligheterna inom EG.

Inom ett växande fält av politiken kommer lagstiftningen vid ett medlemskap att endast marginellt kunna påverkas genom allmänna val i Sverige. Givetvis kommer våra ministrar att också marginellt kunna påverka normbildningen för andra länders folk. Vi skall inte ha några illusioner om att 4–5 % av vårt inflytande kommer att kunna styra övriga 95 %. Naturligtvis kommer vi att också ha vår del av påverkan. Det här är en urholkning av nationellt självbestämmande, demokrati och parlamentarism.

Man anser fortfarande inom EG att den s.k. eurosclerosen skall bekämpas. Det innebär att lokala och regionala folkopinioner och nationella parlament anses utgöra bromsklossar för de fyra friheterna. Då är det ju orimligt att påstå att folkstyret skall bibehållas intakt.

I en rapport från EG-kommissionen belyses också trenden att de stora företagen på den europeiska arenan kommer att stärka sitt inflytande över utvecklingen på bekostnad av de nationella parlamenten. Det här är i högsta grad en aktuell diskussion också inom EG.

De demokratiska problemen och problemen med alliansfriheten syftande

till neutralitet i krig i närområdet är de två viktigaste skälen till att vi fortfarande säger nej till ett medlemskap i EG/EU.

Om de nuvarande förhållandena när det gäller folkmaktens utövande radikalt skulle förändras på grund av den politiska process och den politiska diskussion som pågår i Europa kan givetvis en ny situation uppstå. Om andra förutsättningar i övrigt skulle uppstå kan givetvis frågan om en ny hållning till ett i vår konstitution reglerat samarbete i Europa tas upp till ny prövning. Mer erfarenheter kan då ha vunnits av ett omförhandlat EES-avtal, av ett utvecklat frihandelsavtal och av andra avtal i Europa. Sverige bidrar bäst till demokratiseringen av Europa genom att nu stå utanför den europeiska unionen.

Fru talman! Jag vill därmed yrka bifall till meningsyttringen av Bertil Måbrink avseende mom. 1.

Anf. 47 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Låt mig till en början få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

I det sammanhanget kan det vara värt att med bara några få ord polemiserar mot Mats Hellström när det gäller hans bifallsyrkande till reservationerna. De få orden skulle kunna vara ungefär följande.

När det gäller reservationen kring den monetära unionen är de särskilda mål som Mats Hellström utpekar mål som hela det svenska politiska etablissemanget uppskattar och eftersträvar. Jag ser därför inte den markering som Socialdemokraterna har gjort såsom en särskilt central markering, möjligen som en önskan att profilera sig i arbetsmarknads-, sysselsättnings- och välfärdsfrågor. Mitt inlägg skall uppfattas såsom ett understrykande av Moderata samlingspartiets tillika stora engagemang i de frågorna.

Även den andra reservationen, som avser arbetsrätten, kan man väl säga speglar en klassisk svensk attityd, nämligen att man skall kunna reglera förhållandena på arbetsmarknaden på avtalsmässig grund. Jag vill gärna understryka att man inom EG lade fram en rapport på 1970-talets mitt som kallades Vredelingsrapporten. Där diskuterades frågan om att man inom EG skulle tillämpa en nordisk arbetsrättsmodell.

Jag föreställer mig att ett skäl för Socialdemokraternas reservation är att man har en önskan att göra en markering mot den borgerliga regeringens strävanden att reformera svensk arbetsrätt. Jag vill gärna understryka att dessa reformsträvanden egentligen bara vilar på en strävan att förbättra förhållandena för småföretag och göra det möjligt för dem att bli bättre och större arbetsgivare. Det är inte ett grundläggande angrepp på den svenska modellen, med arbetsrätten som centralfigur i arbetsmarknadsregleringen.

Den här debatten behöver inte bli så värst lång, eftersom vi förde den för en liten stund sedan under en annan rubrik. Men jag vill ändå säga att det finns ett exempel på ett land i vår närhet som har haft tillfälle att höja kunskaperna om frågorna, att noggrant debattera dem och att därefter för andra gången pröva dessa frågor som avser tillkomsten av en europeisk union. Det handlar om Danmark.

Man kan ju konstatera att det danska folket, när det till slut ställdes inför en andra valkampanj med en väl genomförd upplysningsverksamhet, gick

och röstade ett starkt ja till förmån för den europeiska unionen. För mig är det en bekräftelse på att engagemanget för den internationella integration som ligger i den europeiska unionen ökar när insikten i dessa frågor som utifrån betraktade kan te sig som komplicerade djupnar. Det är framför allt fråga om en sammanvägning av en mängd frågor.

Fru talman! Jag vill till sist från talarstolen beklaga att Annika Åhnberg strök sig i den här debatten och gick över till den andra, inte därför att det inlägg som hon gjorde i den andra debatten var mindre värdefullt utan därför att hon har en mycket värdefull motion som behandlas i det här betänkandet.

Det är en mycket långtgående och djupt analyserande miljömotion. Den har behandlats synnerligen förmånligt av utskottet. Utskottet har gjort ett uttalande som innebär att man i princip ställer sig bakom hennes idéer om Sveriges ansvar för miljöutvecklingen i den europeiska unionen.

Jag vill med detta lilla inlägg egentligen bara bekräfta för kammaren det som kammaren redan vet, nämligen att Moderata samlingspartiet är överens med Annika Åhnberg om den ambitionsnivå som hon ger uttryck för i sin motion. Vi ser det som ett ansvar för svenska representanter i den europeiska unionens utveckling att stå för svenska miljöideal.

Anf. 48 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! När det gäller reservation 1 står det klart att läsa för den som ser betänkandet att skillnaden mellan den borgerliga majoriteten och den socialdemokratiska oppositionen är att vi säger att målen för sysselsättning, arbetsmarknad och social välfärd skall vara lika ambitiösa som de finansiella och monetära målsättningarna.

Det är just på den punkten som det inte var möjligt att åstadkomma enighet. Från de borgerliga partiernas sida vill man inte att det skall vara lika ambitiösa mål. Detta är för oss viktigt, särskilt som den finanspolitiska delen av den ekonomiska och monetära unionen ännu inte är färdigbehandlad. I finansministerrådet har man ännu inte orkat med att precisera de målsättningarna, nämligen att tala om att den svenska regeringens bidrag just bör vara att lyfta upp sysselsättningsmålen och de sociala målen lika högt som de finansiella och monetära målsättningarna, inom ramen för den ekonomiska unionen.

När det gäller den andra reservationen hänvisade Nic Grönvall till den svenska modellen som ett sätt att reglera arbetsmarknaden.

Vi menar nog att den svenska kollektivavtalsmodellen på många sätt är smidigare än den form för lagstiftning med rättigheter som är vanlig i det kontinentala Europa. Vi menar att det är viktigt att i förhandlingarna se till att vi skall kunna genomföra direktiv rakt ut med svenska kollektivavtal utan att behöva kompletterande lagstiftning. Det skulle minska regleringarna.

Det visade sig också när man utformade det sociala protokollet i Maastricht att det fanns intresse för den nordiska modellen i just den meningen att den var en smidighet.

Jag hoppas att vi skall slippa en situation där regeringen, litet schizofrent, i EG förhandlar så att man klarar den svenska modellen, medan man i Sverige avrustar den. Jag vill starkt varna för att i Sverige rusta ned den svenska arbetsrätten i ett läge där denna arbetsrätt ger en bra grund för att välkomna

utländska företag, arbetare och tjänstemän till Sverige för att verka här på de villkor som svenska arbetare och tjänstemän har. Det vore oklokt av regeringen att i Sverige rusta ned den svenska arbetsrätten.

Anf. 49 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Mats Hellströms försvar för den första reservationen har jag full respekt för. Det var just den värderingen som föranledde Socialdemokraterna att välja att reservera sig på denna punkt.

Det som utskottsmajoriteten står bakom och formulerade var det som ingår i den monetära unionens mål, nämligen att med de medel som den innehåller åstadkomma ökad sysselsättning och utrymme för välfärd.

Jag ser alltså verkligen den socialdemokratiska reservationen som i hög grad en teknisk reservation.

När det gäller arbetsrätten vill jag med stor emfas hålla med Mats Hellström. Det nordiska systemet med kollektivavtalsrätt är ett smidigare system. Det är ett stort engagemang i regeringens arbete för att ge utrymme för sådana lösningar inom EG-rättens ram. Jag tror att det är en av de stora uppgifterna vi kan ta med oss ut i Europa, att på detta sätt bli spjutspetsar för ett nytt sätt att se. Det är en syn som ligger i linje med en strävan som förekommit i EG sedan många år, som jag nämnde.

Anf. 50 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Jag kan också instämma i Nic Grönvalls synpunkt att det hade varit värdefullt om vi hade fått fullfölja debatten med Annika Åhnberg.

Jag ville ta upp det som behandlas i Svenska Dagbladet i dag. Tunga företrädare för EG-staterna – den brittiske premiärministern, den belgiske utrikesministern och den franske utrikesministern – har med kommissionen tagit upp frågan om ett mindre inflytande för de små länderna. De skulle alltså få dela på platserna i ministerrådet och kommissionen, är tanken.

Nu finns i ansökan från Sverige och i Dinkelspiels anföranden ett anspråk på hur inflytandet för vårt land skall bli i dessa organ.

Har Nic Grönvall någon kommentar till dessa krav på minskat inflytande för mindre länder?

Anf. 51 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Den kommentar man kan ge i det här skedet är bara att det är en avancerad matematik att åstadkomma rimliga och rättvisa röstetal i ministerrådet. Där måste alltså röstetalen konstrueras på ett sådant sätt att man åstadkommer en av medlemsländerna önskad och accepterad balans mellan stormakter och småmakter.

Det är väl alldeles klart, om de fyra nu ansökande EFTA-länderna skulle vinna medlemskap, att beslutsbilden förändras i avsevärd grad i förhållandet mellan stora och små stater i EG. Det är alldeles säkert så att de stora staterna med stor vaksamhet kommer att se till att den balans som nu råder, och som var svår att framförhandla, består.

Jag vill säga att den balans som nu råder ger en mycket stor övervikt åt de små staternas beslutsförmåga, om man skulle se den såsom mätt emot befolkningsantal, BNP eller annat. De stora staterna har under sådana jäm-

förelser i hög grad avstått från inflytande för att verkligen i EG åstadkomma en balanserad beslutsprocess mellan stora och små stater.

Jag är alldeles övertygad om att det med ett ökat inflytande av små stater ges ett ökat utrymme för att bevara den balansen. Det är min kommentar.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

Sverige och EG

Anf. 52 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Jag noterar att Nic Grönvall inte helt tog avstånd ifrån den här argumentationen. Det må kanske betyda att de små staterna är beredda att dela på posterna i kommissionen och ministerrådet.

Anf. 53 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Jag vill också inleda med att yrka bifall till hemställan i utskottsbetänkandet.

Mycket tyder på att EG-debatten under 1993 gradvis kan komma att präglas av större balans och verklighetsförankring. Jag tror att den danska folkomröstningen är viktig för denna sannolika process, bl.a. därför att den visar att danskarna inte är motståndare till EG-samarbetet som sådant, vilket naturligtvis har hävdats efter den första folkomröstningen. Snarare är det nog så att insikten att ett nej även denna gång kunde riskera att ställa landet utanför det fortsatta EG-samarbetet bidrog till resultatet de fick.

Men den viktigaste faktorn tror jag är att de svenska medlemskapsförhandlingarna nu har påbörjats.

Europaministerns s.k. öppningsanförande visar ju tydligt vilka de verkliga problemen är som måste lösas i samband med ett svenskt inträde, och vilka mål regeringen och en överväldigande riksdagsmajoritet har. Debatten borde hädanefter mer kunna handla om dessa realiteter och allt mindre om de rykten och de påståenden av skiftande saklig halt som har ingått i mycket av agitationen dessförinnan.

Dagens debatt är litet speciell, eftersom den till stor del handlar om frågor där det inte går att ge definitiva besked – detta dels därför att förhandlingar pågår, dels därför att många av de önskemål som tas upp i motioner från olika håll kan bli föremål för politisk handling först när vi väl har blivit medlemmar i EG.

Mot den bakgrunden är det märkligt att i föregående debatt ha hört t.ex. Vänsterpartiets företrädare beklaga bristen på direkt medinflytande genom EES-avtalet, när samma person i denna debatt hörs försvara en meningsyttring, där det bl.a. heter att vi skall avbryta förhandlingarna om just det medlemskap som skulle kunna ge detta direkta medinflytande.

Mönstret är vid det här laget väl känt, men logiken blir ju inte starkare för det.

Några synpunkter kan vara motiverade. Det för mig, och jag tror för Folkpartiet liberalerna, mest väsentliga är att betona EG:s roll som drivkraft för stabil fred och demokrati i Europa.

Jag vill erinra om att Europa två gånger tidigare i detta århundrade har upplevt demokratiseringsprocesser som något liknar den vi nu upplever sedan 1989. Den första kom vid första världskrigets slut, den andra kom efter det andra världskriget. Båda gånger slutade det hela i tragedier.

Också i dag finns betydande hot. Vi skall senare debattera förhållandena i

f.d. Jugoslavien. Men i dag finns, till skillnad mot tidigare, också ett politiskt instrument som kan förhindra en upprepning av tidigare misslyckanden, nämligen det Europasamarbete där EG-samarbetet är den helt centrala komponenten.

Jag känner mig ibland litet orolig över att debatten om EG och Europeiska unionen i vårt land alltför mycket förefaller handla om de ekonomiska aspekterna på medlemskapet. Även om det vore så – vilket det inte är – att de ekonomiska fördelarna av ett medlemskap är diskutabla, osäkra, tvivelaktiga, skulle ändå det övergripande demokratiska värdet av att Europas demokratier äntligen kan ta sig an gemensamma problem – både dem som vi är vana vid sedan decennier och nya, i synnerhet miljöproblem – i sig ha ett så stort värde att det för min del skulle väga över till förmån för ett klart ställningstagande för att Sverige skall delta i detta samarbete.

I den debatt som har förts det senaste året finns en aspekt som jag vill kommentera särskilt. Den gäller offentlighetsprincip, meddelarskydd och sekretess.

Många har påpekat att förhållandena inom EG skiljer sig från dem som råder i Sverige. Samtidigt tror jag också att man i rättvisans namn kan konstatera att dessa avvikande förhållanden inte i realiteten innebär att handlingar av olika slag inte blir kända. Det påstås ju ofta att EG läcker som ett såll, och helt fel är det väl inte.

Nu diskuteras en offentlighetsprincip även för EG. Det ligger givetvis i hög grad i Sveriges intresse att en sådan kan införas. Som EG-medlem bör vi försöka förstärka en sådan princip ytterligare.

Det är också angeläget att vi på det sätt som bl.a. jag själv har markerat i Grundlagsutredningen inför EG, ser över våra egna sekretessbestämmelser, så att vi inte hamnar i en situation där det visar sig att det verkliga problemet i detta avseende är vår egen sekretess och inte de förhållanden som råder i gemenskapen. Jag är glad att regeringen så snabbt har tagit fasta på just denna tanke och tillsatt en särskild utredningsman.

Jag tycker i likhet med Nic Grönvall att de socialdemokratiska reservationerna egentligen mest har ett symbolvärde. Detta kan jag förstå och respektera. Men syftet med dem tycker jag väl täcks in av den skrivning som majoriteten har enats om.

När det gäller Vänsterpartiets meningsyttring noterar jag att den är ganska modest. Den består av tre punkter. Jag kan inte låta bli att kommentera diskrepansen mellan dessa tre tämligen modesta synpunkter och den våldsamma agitation mot medlemskap som bedrivs i Nej till EG-rörelsen, där Vänsterpartiet spelar en synnerligen framträdande roll.

Fru talman! Det har sagts någon gång, något överdrivet naturligtvis, att Nej till EG-rörelsen skulle vilja se Sverige som ett nytt Albanien, som det var före kommunismens fall. Men ibland blir man fundersam.

En av Nej till EG-rörelsens främsta debattörer och författare av skrifter är en person vid namn Gösta Torstensson, som har varit aktiv i den Albanientrogna sekt inom den svenska kommunistiska rörelsen som vi har haft ett antal år.

År 1990 skrev denne person apropå demokratiseringen i Albanien följande: "Demokratisering' är dagens slogan och centralkommitténs beslut

om flerpartisystem dess senaste uttryck. Men man tar miste om man tror på detta som en framgångsväg. Det vet vi, som lever i en kapitalistisk diktatur utsmyckad med en radda politiska partier, en hel del om.”

Här har vi alltså en diktaturanhängare som agiterar för bevarande av den gamla diktaturen i Albanien, och som nu anlitas av Nej till EG-rörelsen i en rad olika kapaciteter.

Samma eller liknande verklighetsbild finner man i andra skrifter, denna gång utgivna direkt av Nej till EG-rörelsen. Samme Torstensson försvarar i en skrift med namnet Fästning Europa indirekt, ja, nästan direkt, terrorism genom att attackera det gemensamma europeiska arbetet mot terrorism och genom att tämligen klart skriva att organisationer av typ IRA och ETA inte alls självklart bör betraktas som terroristorganisationer. Det står så här: ”Men hur definiera begreppet terrorism? Hur definiera vad som är ’radikalt’ eller ’extremt’? Det avgörs indirekt av politiska värderingar.” Därpå följer ett stycke där just dessa organisationer fritas från misstankar om att syssla med terrordåd.

I andra skrifter från samma Nej till EG-rörelse finner man påståenden om andra europeiska länder och deras invånare som ibland nästan gränsar till sådant som domstolarna i olika länder ibland tvingas behandla som ifrågasatta brott mot lagen om hets mot folkgrupp.

Det finns en skrift med namnet Bordell Europa, där hela Europa utmålas som just detta, eller åtminstone som en del av världen där prostitution och sexualbrott inte bara tolereras utan rent av uppmuntras. Konklusionen på sista sidan i skriften är denna: ”Det är inte bara arbetskraften och pengarna som rör sig över gränserna, utan också ideologierna, tänkesättet. Ideologin man har ”– *man*, alltså inte några specifika grupper, utan *man* i största allmänhet – ”ute i Europa hyllar prostitution nästan som ett ’yrke’, *man* bejaktar verksamheten.”

Detta är faktiskt övertramp av ett slag som det är nödvändigt att föra på tal, också i det här sammanhanget. Även om några representanter för de personer som är ansvariga för denna skriftserie knappast torde finnas här i kammaren, är det ändå nödvändigt att fästa kammarens uppmärksamhet på vilken typ av agitation som förekommer.

Det allra värsta är nog skriften Europas mörka hjärta – jag har också den här – där fransmän och fransk kultur av någon anledning beskrivs i ordalag som påminner – och det här är mycket allvarligt – om den sortens beskyllningar som traditionellt har riktats mot judar i en viss typ av politisk rensningspropaganda. Som ett slags konklusion finns här ett par meningar, där det sägs att fransmän – även franska demokrater, revolutionärer i 1789 års anda osv. – generellt har förslavat och utplundrat resten av världen. Sedan får vi också veta att fransmännen perverterar goda seder, invaderar hederliga nordbors tanke- och känsloliv samt indirekt kontrollerar det andliga och kulturella livet runt om i världen. Jag undrar hur många av kammarens ledamöter eller av EG-frågan intresserade medborgare som har klart för sig den politiska extremism som gång på gång kommer i dagen i Nej till EG-rörelsens propaganda.

Det finns här företrädare för bl.a. Vänsterpartiet, som spelar en viss roll i Nej till EG-rörelsen, närvarande. Jag tycker därför att det är befogat att av-

sluta med att fråga: Var går gränsen för vad man inom detta parti anser vara tillåtet i buskpropagandan mot EG? Är det möjligt att här få ett kategoriskt avståndstagande från de skrifter som jag här har nämnt och som har utgivits av denna rörelse? Jag är säker på att Bengt Hurtig och andra vänsterföreträdare i riksdagen har dessa skrifter.

Anf. 54 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Tyvärr har jag varken haft tillgång till eller läst alla dessa skrifter. Det är fullt möjligt att det förekommer övertramp av den typ som Håkan Holmberg nämnde. Det är ju en diskussion som främst bör föras inom Nej till EG-rörelsen. Det är olika grupper som verkar i denna rörelse och som producerar sitt material där de framför olika argument.

Jag begärde egentligen ordet för att ställa en fråga till Håkan Holmberg. Enligt Finansdepartementets beräkningar kommer Sveriges medlemsavgift till EG att uppgå till ca 22 miljarder kronor. Återflödet av pengar från EG kommer i huvudsak att gå till jordbruket och kanske i viss mån till företag – under förutsättning att det betalas ut något bidrag från strukturfonderna. Finns det hos Folkpartiet, där man är mån om att inte öka budgetunderskottet och om vår välfärd, någon tanke om hur de 18 eller 22 miljarderna skall finansieras med hänsyn till det budgetunderskott som vi under många år framöver kommer att få dras med?

Anf. 55 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! Den avslutande frågan avspeglar nästan övertydligt det märkliga sätt på vilket EG-motståndarna ofta argumenterar. Man argumenterar i ett statiskt perspektiv och talar om budgetunderskott under det ena eller andra året. Poängen när det gäller välfärden i Sverige är naturligtvis att med ett medlemskap läggs en starkare och mer stabil grund för en fortsatt välfärdspolitik i detta land, något som vi sannolikt icke kan räkna med på samma sätt om vi inte blir medlemmar. Att då mot det ena eller andra budgetåret ställa olika belopp mot varandra är att föra en diskussion om något som egentligen inte har med sakfrågan att göra. Det är en skendebatt. Det väsentliga är de långsiktiga, positiva fördelar för svensk ekonomi och en svensk välfärd som ett medlemskap innebär.

Det är beklagligt att Bengt Hurtig på det sätt som han gör glider undan den fråga som jag tycker att det är rimligt att man även inom Vänsterpartiet allvarligt reflekterar över. Jag tror inte riktigt på att Bengt Hurtig inte har läst dessa skrifter. Det är klart att de sprids inom Vänsterpartiet, som spelar en så central roll i Nej till EG-rörelsen. Genom att vara med och backa upp denna rörelse legitimerar man politiska extremister på ett sätt som nog inte ens Vänsterpartiet med sitt förflutna känner sig riktigt trakterat av. Och det här rör sig ju inte om enstaka citat, utan det är snarare en kulmination av långa framställningar av samma slag. Jag skulle kunna stå här länge och läsa högt ur dessa skrifter.

Vilka slutsatser kommer man i Vänsterpartiet att dra när det gäller partiets medverkan i Nej till EG-rörelsen, när man väl har läst skrifterna? Det går ganska fort att läsa dem. Jag kan upplysa om att det ofta bara är fråga

om 15–20 sidor, som man hinner att läsa redan under eftermiddagen, om det skulle vara så.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

Sverige och EG

Anf. 56 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Jag vet att jag har läst en av dessa skrifter, och det är den som handlar om prostitution. Jag vill minnas att författarna var två sociologer som just hade jobbat med det problemet. Inom EG har man en annan syn på prostitution än vad vi i Sverige har haft. Det är det som är huvudinriktningen i skriften. Man har organisationer som sysslar med att utbilda prostituerade. Det är en diskussion som är vettig att föra, tycker jag. Sedan finns det naturligtvis enskilda formuleringar som kan ifrågasättas, vilket jag är fullt medveten om.

Jag företräder ju inte Nej till EG-rörelsen i denna debatt, utan jag företräder Vänsterpartiet. Vi har naturligtvis ett ansvar för att göra också en politisk revision i den mån som vi medverkar. Jag tror att Håkan Holmberg något överdriver betydelsen av Vänsterpartiets roll som en styrande kraft inom Nej till EG-rörelsen.

Anf. 57 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! Nej till EG-rörelsen styrs väl inte formellt av vare sig den ena eller andra grupperingen. Det rör sig ju om ett slags koalition av personer med likartad grundsyn på EG. Men ett påfallande stort antal av dess aktiva medlemmar, agitatorer och även medförfattare till andra nummer i denna skriftserie har ju sin förankring just i Vänsterpartiet.

Det är beklämmande att höra Bengt Hurtig försöka försvara den här typen av framställningar. Av det som Bengt Hurtig säger förstår jag att han har läst åtminstone denna skrift och kanske gjort någon reflexion kring den. Att försöka släta över och försvara det hela och antyda att man inom det övriga Europa generellt har en annorlunda syn på prostitution än vad alla normalt funtade människor i detta land har är en oerhörd oförsämdhet. Sådant hör faktiskt inte hemma i en seriös debatt.

Anf. 58 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Centerpartiet står som bekant bakom Sveriges strävan efter medlemskap i EG. Precis som när det gäller EES-avtalet, som vi tidigare diskuterade, är detta någonting som har stark förankring inte bara i Centerns riksdagsgrupp och partistyrelse, utan detta har också behandlats och fått stöd av mycket stora majoriteter på flera partistämmor.

Bakgrunden till detta är naturligtvis medvetandet om att det är så många problem som i dag måste lösas på en internationell och inte minst på en europeisk nivå. Det gäller miljöproblem, flyktingproblem och ekonomiska problem – skall vi få fart på hjulen igen måste vi åstadkomma det tillsammans. Vidare gäller det frågor som har att göra med demokratins förankring och den allmänna utvecklingen i Europa och de säkerhetsproblem som hänger samman med detta. Listan kan göras väldigt lång. Den tid är förbi då nationalstaterna kunde lösa problemen var och en för sig, om den tiden nu någonsin har funnits.

Det är självfallet viktigt att det europeiska samarbetet utformas på ett så-

dant sätt att man ägnar sig åt att lösa de problem som verkligen kräver gemensamma, internationella och europeiska lösningar, och inte någonting annat.

Inom EG pågår i dag en mycket stark debatt om subsidiariteten, det som vi på svenska brukar kalla för närhetsprincipen, till stor irritation för engagerade EG-motståndare, men som ju faktiskt just innebär att beslut skall fattas så nära de berörda medborgarna som möjligt. Detta är den definition som EG själv har valt. Det finns alltså en medvetenhet om detta. Men från svensk synpunkt, och där har vi ett gemensamt intresse med många andra, är det viktigt att slå vakt om bibehållandet av vår rådrätt över de frågor som man kan lösa på svensk nivå. Det är naturligtvis viktigt att vi i Sverige också är beredda att decentralisera beslutsfattandet inom landet så att besluten verkligen kommer så nära människorna som möjligt.

När vi ser att EG är ett viktigt instrument för att lösa gemensamma europeiska problem innebär det naturligtvis inte att vi utan vidare tycker att alla de sätt som EG hittills har försökt att angripa dessa problem på är bra. Det finns mycket som behöver göras bättre i EG-samarbetet.

Vi skulle väldigt gärna se en mycket klarare och mycket mer engagerad miljöpolitik inom EG. Vi skulle mycket gärna se ett mycket starkare engagemang inom EG för att främja sysselsättning och välfärd. Vi skulle mycket gärna se ett starkare engagemang inom EG för tredje världen. Listan kan göras längre också på den punkten.

Poängen är att det sätt på vilket EG angriper de gemensamma problemen blir avgörande för hur problemen löses, vare sig vi är med i organisationen eller inte. Vill vi att EG skall bli bättre på dessa områden, måste vi vara med och påverka. Då måste vi finnas med i de församlingar där besluten fattas. Det är naturligtvis det viktigaste motivet för ett svenskt medlemskap i EG och ett framtida EU.

I det här sammanhanget kan jag inte låta bli att något kommentera den första socialdemokratiska reservationen, som handlar om det europeiska monetära samarbetet, vilket också har berörts tidigare i debatten. Jag måste säga att jag är väldigt konfunderad över reservationen.

Vad vi från majoritetens sida säger är att syftet med det monetära samarbetet är att främja sysselsättning och social välfärd. Det är detta som hela samarbetet skall leda till. Detta är de överordnade målen. Vad Socialdemokraterna reserverar sig för är att man skall ha samma ambitionsnivå när det gäller sysselsättning och social välfärd som när det gäller rent penningpolitiska och monetära hänsyn, dvs. att Socialdemokraterna inte synes vilja ge sysselsättning och social välfärd en överordnad ställning, utan de tycker att det är angeläget att framhålla att de här två målen skall ha en sidoordnad, likvärdig ställning. Detta stämmer inte med min bild av socialdemokratis politik och målsättningar. Men man har valt att reservera sig för detta, och det är bara att konstatera att det är på det sättet. Det är förvånansvärt, men man skall ju aldrig upphöra att förvånas här i världen.

I övrigt vill jag notera att det råder en ganska stor samstämmighet bland de flesta partier i utrikesutskottet om hur dessa frågor skall hanteras.

Det är för tidigt att i dag med säkerhet säga om de villkor för ett medlemskap som vi kan få är godtagbara. Som jag sade är det viktigt för oss att vi

har möjlighet att själva bestämma över det som kan lösas på svensk nivå. Det är viktigt för oss att vi har ett utrymme för att fortsätta att utveckla vår nationella miljöpolitik samt vår nationella regionalpolitik, sysselsättningspolitik, socialpolitik osv. Vi kan inte acceptera begränsningar i den handlingsfriheten som inte motiveras av nödvändigheten av ett europeiskt samarbete. Det är därför de förhandlingar som nu pågår är så viktiga. Det är förhandlingarna som avgör om vi också, efter det att vi eventuellt har blivit medlemmar i EG, eller EU som det lär vara då, kan fortsätta att söka svenska lösningar på svenska problem. Det är denna balans som vi måste jaga mellan å ena sidan vår vilja och vårt behov av att kunna påverka de europeiska lösningarna på de europeiska problemen och å andra sidan vårt behov av och vår vilja att själva kunna råda över de svenska lösningarna på de specifika svenska problemen. Hur denna balans slutgiltigt kommer att falla ut, får vi se när förhandlingsprocessen är avslutad.

Det är därför viktigt att Sverige går in med tuffa krav i förhandlingarna, och jag vill påstå att Sverige gör det. Mats Hellström refererade i sitt anförande till de krav som Socialdemokraterna i början av detta år förde fram inför förhandlingarna. Jag vill då bara anspråkslöst påminna om de krav som Centern förde fram redan i slutet av förra året, som hade ganska stora likheter med de som Socialdemokraterna sedan förde fram, vilka sedan också blev de svenska förhandlingspositionerna.

Vi är glada över att kunna medverka till en hög svensk profil i det här förhandlingsarbetet. Jag tror att det är viktigt med ett bra förhandlingsresultat för att vår strävan efter medlemskap i EG verkligen skall bli möjlig att förverkliga. Det kräver nämligen att vi ser att våra nationella behov kan tillgodoses, vilket är en avgörande förutsättning för att det också skall kunna finnas en majoritet bland det svenska folket för ett förverkligande av medlemskapet.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Anf. 59 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Jag uppskattar den mjuka inställning som Pär Granstedt har till de här problemen.

Jag vill bara ställa en fråga mot bakgrund av de tidigare debatterna som vi har haft, där Pär Granstedt har hävdade att det inte finns någon utträdesparagraf i Romtraktaten och att vi inte har reglerat möjligheten att gå ur EG, om det skulle gå åt skogen, så att säga. Utträdet ur EG skulle alltså regleras av Wienkonventionen. Är det inte trots allt bättre med EES-avtalet, där vi faktiskt har en möjlighet att utträda? Där finns den möjligheten reglerad.

Anf. 60 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Om huvudsyftet med avtalet är att se till att vi skall kunna frånträda avtalet, kan jag hålla med om att EES-avtalet har en fördel, men det är ju inte riktigt det som är vårt huvudsyfte med att vare sig gå med i EES-samarbetet eller med att eventuellt bli medlem i EG. Det är ju fråga om ett långsiktigt engagemang. Om förutsättningarna skulle förändras på ett avgörande sätt och om vi ser att ett medlemskap i EG eller EU av någon

anledning inte längre är möjligt, är – som jag har framhållit – inte detta katolska äktenskap absolut oupplösligt, något som man från Nej till EG brukar hävda. Det är i stället fråga om ett mer svenskt äktenskap. Det är inte alldeles lätt och det är inte smärtfritt att upplösa det, men det är möjligt om sönderingen är tillräckligt varaktig och djupgående. Det är viktigt att konstatera att det är på det sättet. Men vårt syfte och vår förhoppning är naturligtvis, precis som vid alla äktenskaps ingående, att det skall kunna bli bestående och att vi skall kunna leva lyckliga tillsammans i alla våra dagar.

Anf. 61 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Vi fick i EG-delegationen en promemoria just om möjligheten till utträde, där de föredragande säger att slutsatsen av resonemanget är att Wienkonventionen inte ger stöd för en stat som ensidigt fattar beslut om utträde ur EG. Förutsättningen är ju faktiskt att staterna då är eniga om detta.

Anf. 62 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Nej, det är alldeles riktigt att det krävs att vissa förutsättningar är uppfyllda för att man skall kunna bryta ett sådant avtal, t.ex. att samarbetets art förändras på ett avgörande sätt.

Väldigt många avgörande frågor kräver enhällighet i EG. Och man kan naturligtvis tänka sig ett läge – vilket var aktuellt när det gällde Danmark – där alla medlemsländer utom något enskilt land vill gå vidare till någonting, t.ex. till en försvarsunion, och något land inte vill vara med om detta. Då är en möjlig väg ut ur detta att man, i stället för att detta land blockerar det som alla andra vill, kommer överens om att landet i fråga lämnar organisationen.

Detta är naturligtvis en teoretisk spekulering, men den illustrerar att det kan uppstå situationer då man måste utnyttja Wienkonventionens möjligheter för att ett land skall kunna lämna organisationen. Men givetvis förutsätter det att man kommer överens om det. Men det lär vara lätt att göra det, om det handlar om ett land som spjärnar emot det som alla andra vill.

Anf. 63 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! I dag är orden samarbete, konsensus och försoning honnörsord i många politiska sammanhang. Framför allt är de orden realiteter för många i vår nära omgivning och finns inbakade i organiserade former och system.

Jag tänker på samarbetet inom det europeiska huset och som sker i EG, ESK, EES, NATO, WEU, NACCI, Nordiska rådet och FN för att nämna några samlarbetsorganisationer. För en utomstående måste så många samlarbetsorganisationer tyda på en stor vilja till och ett stort behov av samarbete.

Men det kan också vara svårt att se behovet av så många grupperingar och många olika samlarbetsorgan. En del människor ser långa sammanträden och långväga beslutsordningar framför sig i stället för handling och t.ex. effektivt förebyggande av svåra händelser när de hör de nämnda förkortningarna. Många kan också tycka att organisationerna är alltför långt ifrån dem och deras verklighet och problem.

Till nämnda organisationers försvar kan man anföra att de lider av några

av demokratins oundvikliga brister. Effektivitet och tid går förlorad när åsikter skall jämkas samman. Men precis som ett land blir en organisation aldrig starkare än medlemmarnas samförstånd och ansvarskänsla. Mycket av samarbetet bygger därför på enskilda staters och individers engagemang, vilja och kunskap.

EG och det europeiska samarbetet har diskuterats i Sveriges riksdag ända sedan 60-talet. Här i denna kammare finns det således en stor kunskap som jag har stor respekt för. Men jag tycker att en del verkar ha fastnat i gamla ställningstaganden som inte står i samklang med dagens värld. Dessutom verkar många av debatterna vara statiska ställningskrig som inte i någon högre grad tar hänsyn till samhällsdynamiken.

Fortfarande är, liksom under den förra regeringens tid, den svenska EG-debatten alltför inriktad på att jämställa EG med en marknad. Men en av grundpelarna vid bildandet av EG var ju, och är fortfarande, fredssträvan. Marknaden har sina spelregler som mynnar ut i samhällsekonomisk och företagsekonomisk vinstmaximering. Strävandena efter fred och andra moraliska värden är en gemensam angelägenhet på ett annat plan. Men det finns ändå ett samband.

Kampen för att säkerställa fred och välfärd är just huvudanledningen till att jag är positiv till EG. Att förverkliga en gemensam marknad är bara ett redskap, ett delmål, för att nå fram dit vi verkligen vill, en gemenskap på många olika plan. Just nu verkar det mest som om tiden upptas av att finna ut vad vi får eller inte får, om EG:s fördelar överväger dess nackdelar ur en ren svensk synvinkel.

I stället för att bara kritisera, borde vi ta ansvar. För det första gäller det att inse att Sverige kan vara en värdefull pelare i den europeiska gemenskapen och vara stolt över det. För det andra gäller det att identifiera vad Sverige aktivt kan bidra med när det gäller kunskap och erfarenhet från områden där vi har kommit ganska långt i det svenska samhället. Sociala frågor och jämställdhet hör givetvis till dessa områden.

Självfallet är jag mån om att folkhälsan skall bibehållas på en hög nivå genom att den svenska alkohol- och livsmedelspolitiken efterlevs. Självfallet är jag också mån om vår regionalpolitik, vår kultur och miljö. Men jag önskar att vi talade mer om vårt ansvar, t.ex. ansvaret för Sveriges framtid, men i lika stor utsträckning vad vi kan och bör bidra med för att skapa ett säkrare och bättre Europa.

Utgångsläget är ju att EG-länderna tillsammans med EFTA-länderna delar en gemensam modell bestående av demokrati, mänskliga rättigheter och marknadsekonomi. Men vi har också ett gemensamt kulturarv grundat på kristen etik. Europas länder har således många gemensamma nämnare. Med andra ord finns det kanske mer som förenar oss än vad som skiljer oss åt.

För att vara ärlig måste jag i denna anda kritisera EG och alla de andra organisationsförkortningarna som jag har nämnt. Jag anser att man t.ex. är flat när det gäller att få fred och bevara freden i ett till EG gränsande europeiskt land. Jag tänker förstås på landet Ex-Jugoslavien. Situationen i det forna Jugoslavien har efter mer än ett års strider inte blivit bättre utan tvärtom sämre. Nu står Sarajevo i tur att intas av de skjutgalna, som under

lång tid hållit staden i psykisk och fysisk terror med redan många dödade och skadade.

Hur länge skall världen stillatigande stå som åskådare till människoslakten och förintelsen av samhällen och familjer i Ex-Jugoslavien? Hela världen, och speciellt Europa, tycks i denna fråga vara i de skjutgalnas och maktfullkomligas händer. Innan den fullständiga katastrofen är ett faktum, måste vi, dvs. vi världsmedborgare, kunna sätta stopp för våldet och förnedringen. Det är hög tid för en kraftsamling av alla de bokstavsförkortningar som jag nämnde inledningsvis, men framför allt från FN:s och EG:s sida, från oss i Europa.

Om Ex-Jugoslavien hade varit med i EG, tror jag inte att den situation som i dag har uppkommit hade kunnat äga rum. Fredstanken är så starkt grundad, och ekonomierna så integrerade.

Herr talman! I dag räcker det inte att endast agera på det nationella planet om man önskar att få behålla välfärdsstaten och vår säkerhet. Vi lever i en värld där samhällsutvecklingen i stor utsträckning inte är nationell utan internationell och som därmed inte hejdas av gränser.

Att ta ansvar för sitt land och för andra länder innebär att man inser att varje enskilt land inte längre ensamt kan påverka samhällets internationaliseringsprocess. I gemenskap med andra länder kan man påverka och möta de stora utmaningarna som är ekonomi och välfärd, säkerhet och miljö, faktorer som är starkt avgörande för om familjen som företeelse har en solid och trygg grund att stå på. I Europa delar vi sedan länge en gemensam samhällsutveckling med andra västliga marknadsinriktade demokratier. Därmed delar vi gemensamma problem, men också gemensamma målsättningar.

En av EG:s grundpelare är att skapa välfärd för att höja de europeiska ländernas livskvalitet men också för att på ett bättre sätt kunna engagera sig i bl.a. u-ländernas situation. Det är en ytterligare anledning till att jag anser att man bör vara positiv till EG.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 64 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag yrkar följande:

Sverige bör inte ändra grundlagen så att det blir möjligt för riksdagen att lämna ifrån sig beslutanderätten till EG/EU. Sverige bör inte heller förhandla om medlemskap i EU. Däremot bör Sverige fortsätta samarbetet med EG för att finna samarbetsformer som inte innebär att Sverige ger upp sin rätt att självständigt besluta i alla egna angelägenheter.

Detta yrkande har delats ut på ledamöternas bänkar, och jag yrkar bifall till det.

De förhandlingar som nu förs med EG-länderna utgår från att Sverige ger upp sin suveränitet. Det ökade inflytande som vi räknar med är dessutom osäkert. "Sverige kan tvingas stå utanför tunga EG-beslut även som medlem i gemenskapen", skriver Svenska Dagbladet i dag på första sidan.

Som medlemmar skulle vi ändå vara tvungna att rätta oss efter allt som beslutas.

Sverige ansökte om medlemskap i EG den 1 juli 1991. Den 31 juli 1992 fick vi en avi från EG-kommissionen med svar på vår ansökan. Där säger

man att förhandlingar kan upptas om medlemskap i *Europeiska unionen* som den linjerats upp i Maastricht i december 1991 – alltså inte i EG.

EG-kommissionen noterar i sin avi att Carl Bildt välkomnat Maastrichtöverenskommelsen. Han hade sagt att Sverige är villigt att delta aktivt som medlem i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och så snart som möjligt i arbetet med att skapa en ekonomisk och monetär union.

Ulf Dinkelspiel sade i det öppningsanförande som återges i slutet av utrikesutskottets betänkande: "Målet för de förhandlingar som nu inleds är att uppnå svenskt medlemskap i Europeiska unionen – –."

Men fortfarande talar Socialdemokraterna i sina reservationer om *EG*-medlemskap. Varför? Vi förhandlar ju inte om medlemskap i EG utan om medlemskap i Europeiska unionen.

När unionen inrättat en gemensam politik på något område tar den över medlemsstaterna rätt att besluta inom detta område.

Jag kommer nu att ta upp en hel del av kammarens tid. Jag skall nämligen referera en del av de centrala punkterna i Maastrichtfördraget, alltså grundlagen för den union som vi strävar efter att träda in i. Jag kommer att ta upp utrikes- och säkerhetspolitiken, försvarspolitiken, den ekonomiska politiken och Euratom.

Först gäller det alltså utrikes- och säkerhetspolitiken. I Maastrichtfördragets artikel J. 1 står det:

"1. Unionen och dess medlemsstater skall fastställa och genomföra en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, som regleras av bestämmelserna i denna avdelning och omfattar alla områden inom utrikes- och säkerhetspolitiken.

4. Medlemsstaterna skall aktivt och förbehållslöst stödja unionens utrikes- och säkerhetspolitik i en anda av lojalitet och ömsesidig solidaritet. De skall avstå från varje handling som strider mot unionens intressen eller kan minska dess effektivitet som en sammanhållande kraft i de internationella relationerna. Rådet" – ministerrådet – "skall säkerställa att dessa principer följs."

I artikel J. 2 står det:

"3. Medlemsstaterna skall samordna sitt agerande inom internationella organisationer och på internationella konferenser. De skall hävda de gemensamma ståndpunkterna i dessa fora."

Hur menar man att Sverige som medlem i den europeiska unionen skall kunna behålla en självständig röst i internationella forum?

Vi har ofta fått igenom förslag i FN med en överväldigande majoritet av världens stater. Men USA, Storbritannien och Frankrike röstar ofta emot resten av världen när det gäller att skapa en ekonomisk världsordning som inte bara gynnar de rika. Självt är jag en av många, många i vårt land som har känt stolthet över den utrikespolitik vi länge fört i stor enighet – för en rättvisare värld. De gamla kolonialmakterna i EG är inte våra bundsförvant i detta avseende. Är det någon som tror att de ändrar åsikt om vi blir medlemmar i deras union?

Nu skall jag citera ur Maastrichtfördragets artikel J. 4 om försvarspolitiken, och detta är något som ofta citeras:

"1. Den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken skall omfatta alla

frågor som berör unionens säkerhet, inbegripet utformningen på lång sikt av en gemensam försvarspolitik, som med tiden skulle kunna leda till ett gemensamt försvar.

2. Unionen anmodar Väst europeiska unionen (VEU), som är en integrerad del av unionens utveckling, att utarbeta och genomföra unionsbeslut och unionsaktioner som berör försvaret.

4. Unionens politik i enlighet med denna artikel skall inte påverka den särskilda karaktären av vissa medlemsstaters säkerhets- och försvarspolitik och skall respektera vissa medlemsstaters förpliktelser enligt Nato – – –.”

Att vara med i en union och samtidigt sköta sin delstats försvar själv tycker jag verkar riskabelt. Är vi med i en union, är vi självfallet allierade med de andra medlemmarna och kan inte förväntas stå neutrala i en konflikt.

VEU aktiverades under Gulfkriget – dessförinnan var det fråga om en skrivbordskonstruktion – i frustration över att NATO inte tillät strider utanför dess territorium. Tyskland och atommakten Frankrike har upprättat en gemensam Europaarmé. Vilka planer har de? Det blir säkert inga strider inom den europeiska unionen. Men vad är det som hindrar att den europeiska unionen blir en aggressiv makt som försvarar sina intressen mot andra block på jorden? Är ni som talar om fred i världen så säkra på att denna union verkligen blir fredsbringande för resten av världen?

Jag anser att det tryggaste försvar man kan ha är det defensiva försvaret – dvs. ett sådant försvar som Sverige nu har. Dessutom växer tryggheten när man skapar goda förbindelser med alla och när man inte bygger upp fiendskap gentemot andra länder.

Så övergår jag till den ekonomiska politiken. Jag citerar ur avdelning VI artikel 103 i Maastrichtfördraget:

”1. Medlemsstaterna skall betrakta den ekonomiska politiken som en fråga av gemensamt intresse – – –.” Det innebär alltså att delstaterna inte har rätt att föra en självständig ekonomisk politik med den definition man har. Så fort det är fråga om ett gemensamt intresse för unionen är det unionens beslut, inte delstaternas, som gäller.

2. Rådet” – ministerrådet – ”skall med kvalificerad majoritet på rekommendation av kommissionen utarbeta ett utkast till övergripande riktlinjer för medlemsstaternas och gemenskapens ekonomiska politik – – –.”

I Artikel 104 c står det:

”1. Medlemsstaterna skall undvika alltför stora underskott i de offentliga finanserna.

2. Kommissionen skall övervaka utvecklingen av medlemsstaternas budgetsituation och offentliga skuldsättning i syfte att upptäcka allvarliga fel. – – –

6. Rådet skall med kvalificerad majoritet” – alltså inte enhälligt – ”på rekommendation av kommissionen – – – fastslå om ett alltför stort underskott föreligger.

9. Om en medlemsstat även i fortsättningen underlåter att efterkomma rådets rekommendationer, kan rådet besluta ålägga medlemsstaten att inom en fastställd tidsfrist vidta de åtgärder för att minska underskottet som rådet anser nödvändiga för att rätta till situationen. – – –

11. Så länge en medlemsstat inte efterkommer ett beslut som har fattats

enligt punkt 9 kan rådet besluta att – kräva att medlemsstaten skall deponera ett räntelöst belopp av lämplig storlek hos gemenskapen, – ålägga medlemsstaten att betala böter av lämplig storlek.”

Hur kan man påstå att vi har rätt till en egen ekonomisk politik, om vi blir medlemmar i EU?

Lägg därtill den avsevärda summa som varje år undandras statskassan om vi blir medlemmar – både det vi betalar till EG och det som vi inte längre kan ta in som skatter till vår egen statskassa. Summan 50 miljarder kronor om året har nämnts. En del av den summa som vi betalar till EU:s kassa kommer tillbaka, säger man – men på EU:s villkor och med krav att Sverige självt bidrar med lika mycket eller t.o.m. med 75 %! Jag håller på och undersöker vad som ligger bakom detta. Det är alldeles uppenbart inte bara att man får tillbaka pengar utan också att medlemsstaterna skall fylla på.

Detta kommer att innebära en hård press på den offentliga sektorn. Blir det då så mycket över till det som vi vill prioritera i vårt eget land inom den offentliga sektorn?

Att lita på att tillväxten skulle bli så enorm att den kompenserar för det här anser jag vara flummigt. Det är ett önsketänkande. EG har just nu snarast en negativ tillväxt, trots inre marknad och alla optimistiska drömmar. Arbetslösheten ökar, och med den fattigdomen.

Sverige har skapat sitt välstånd och sin välfärd genom att avvika från de system som tillämpats på kontinenten inom EG-länderna. Vi har hittat en modell av blandekonomi och samförstånd som beundrats i stora delar av världen. Vår jämlikhet, fulla sysselsättning, höga kvinnliga förvärvsfrekvens och därmed följande självständighet, får nog svårt att överleva under EG-kommissionens förmyndarskap.

Euratom är ett kapitel för sig. Våra förhandlare förefaller något förlägna inför detta avtal, som till sitt innehåll ingår ograverat i Maastrichtfördraget. Man har bara ändrat namnen på institutionerna.

Den Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom) kom till under den tid då atomkraften allmänt ansågs vara välsignelsebringande.

I Euratoms artikel 1, som alltså ingår i Maastrichtfördraget heter det:

”Gemenskapen skall ha till uppgift att genom skapande av erforderliga betingelser för en snabb organisation och tillväxt av kärnenergiindustrierna bidra till en höjning av levnadsstandarden i medlemsstaterna och till utvecklingen av förbindelserna med övriga länder.”

Avtalet är slutet på obegränsad tid och innehåller inga möjligheter till uppsägning. Statens kärnkraftsinspektion har studerat detta noga. Man har försökt att säga upp Euratom, ty ingen lever längre efter avtalet. Men man har inte lyckats. Och som sagt, i Maastricht överfördes det ograverat till sitt innehåll in i Europeiska unionen. I sitt öppningsanförande hade Ulf Dinkelspiel inget att invända, även om han påpekade att det inte längre tillämpas till sin ordalydelse.

Europeiska unionen kommer att äga allt kärnbränsle i Sverige, inkl. malmen natururan och klyvbart material. Jag undrar hur många som kände till det. Vi skall alltså ställa vår uranmalm till gemenskapens förfogande. Kärnämne på svenska anläggningar övergår, utan kompensation, i Europeiska unionens ägande om Sverige skulle bli medlem i Euroatom, alltså i unionen.

Det kanske inte blir helt lätt att sortera ut det s.k. utländska högaktiva avfallet, som enligt våra lagar inte får slutförvaras i Sverige. Som medlem skulle vi överlåta nationella beslutsbefogenheter till EU, när det gäller lagstiftning och ingående av traktater inom de områden som EU beslutat skall vara gemensamma. Euratoms bestämmelser hör till dessa områden. EU:s lagar tar över svensk lag. Vi anses ju också vara framgångsrika på att slutförvara högaktivt avfall i våra urberg, i vårt glest befolkade land. Vad hindrar att IAEA-chefens, Hans Blix, dröm går i uppfyllelse? Sverige som Europas soptipp för radioaktivitet.

Just nu är det gott om uran i världen, och det är inte troligt att EU skulle trycka på för att bryta *sina* fyndigheter i Ranstad. Observera att det är de som äger fyndigheterna i Ranstad om vi blir medlemmar i Europeiska unionen. Men det är inte troligt att EU skulle trycka på för det. För övrigt verkar de flesta länder på kontinenten faktiskt ha insett att kärnkraften är en döende teknik. Många länder avvecklar reaktorer på löpande band, medan vårt energietablissemang tragiskt nog pumpar in miljarder i gamla trasiga kärnkraftverk. Men nog är det stötande att vi skall förhandla om medlemskap i Euratom!

Nu några ord om alternativet. Jag hade bett om att få 20 minuter på mig. Jag hoppas att talmannen vill ursäktas om jag ändå bemöter allt det som har sagts om att vi inte har något alternativ. Nu kommer några minuter om detta.

Den 14 juni kommer jag att träffa en kanadensare som vill jämföra Canadas samarbete med USA med idéerna som finns hos oss motståndare till medlemskap i Europeiska unionen.

Jag har själv många gånger sagt att jag tycker att Norden egentligen skulle kunna räknas som Europas Canada. Vi har ungefär lika många invånare och har ofta samarbetat i internationella forum som s.k. likasinnade länder. I Canada tycks man vara upprörd t.o.m. över sitt frihandelsavtal med USA och anser att det tar för mycket av deras självständighet. Tanken att de skulle gå med i Amerikas förenta stater förefaller dem säkert absurd. Ibland undrar jag varför vi inte allmänt anser detsamma när det gäller vårt fria, välmående land som medlem i Europas förenta stater.

Norden har hunnit längre än EG-länderna i samarbete på många sätt. Vi kunde gå vidare också med en nordisk hemmamarknad och återuppliva NORDEK. När NATO upplöses är ett nordiskt försvarsförbund det bästa, med ett försvar som endast skyddar våra länder och inte hotar någon. Kombinerat med ett aktivt internationellt arbete för en hållbar, rättvis utveckling i världen ger det den största tryggheten för våra länder.

Det brukar påstås att om Sverige inte blir medlem i EG, dvs. i EU, så blir vi isolerade. "Utanförskapet" gör oss på något sätt mindervärdiga. Jag vet faktiskt inget land som är så litet isolerat nu som Sverige. Det fanns faktiskt en period då vi var isolerade, under andra världskriget. Då var vi tacksamma för det. Nu verkar vi ju i varje tänkbart internationellt forum. Vi har mer transnationella företag än något annat land i förhållande till vår folkmängd. Vi handlar framgångsrikt med hela världen, och är till skillnad från EG/EU ett frihandelsvänligt land.

Men inflytandet över EG, då? Måste vi inte "sitta med vid borden där besluten fattas" och måste vi inte rätta oss efter dessa beslut, vare sig vi sitter

med eller ej? Varför skulle vi vara tvungna att rätta oss efter EG-ländernas beslut? Vi kan låta bli att knyta vår valuta till deras. Det medförde ju kaos. Detta kaos upphörde när vi lät kronan värderas fritt av marknaden. Varför måste vi lyda EG-länderna nu, när vi inte har gjort det förut, under den tid då vi byggde upp vårt välbefinnande efter eget huvud?

EG och EFTA är varandras största handelspartners, och handeln är i balans. Vi exporterar lika mycket till EG-länderna som de till oss. EG vill antagligen inte mista våra goda och, i förhållande till EG-länderna, rika marknader. Men vi har fler handelspartners och kan utveckla förbindelserna inte minst med Stillehavsområdet. Vi borde satsa stenhårt på det förtroende som kanske fortfarande finns kvar hos de f.d. kommuniststaterna, som kämpar för demokrati och marknadsekonomi med en social profil. Tillsammans med likasinnade länder kan vi handla med u-länderna, på sådana villkor att de upphör att vara u-länder, vilket kolonialismen och kanske, dess värre, missriktat bistånd gjort dem till.

Men inflytandet då? Det är viktigt att undersöka hur besluten i EG fattas i praktiken. Den hemliga lobbyverksamheten är uppenbarligen central. Ministerrådet, som slutligen klubbar besluten, är toppen på en pyramid av byråkrater, sakkunniga och diplomater, som i de allra flesta fall utformar och i praktiken fattar besluten. Förutom EG-kommissionens alla beslutsnivåer och remisser, vidöppna för lobbyisternas verksamhet – svenska storföretag är mycket aktiva som lobbyister – har ministerrådet stödorganisationer, stötteorganer, som den danska EG-delegationen i Bryssel uttrycker det. Reell grundbehandling sker på en nivå av arbetsgrupper med nationella ämbetsmän. Nästa nivå, Coreper, består av ländernas ambassadörer, på plats i Bryssel. De avgör de viktigaste sakerna, när de inte har ett alltför kontroversiellt politiskt innehåll. Ministerrådet avgör i praktiken bara det som inte lösts på lägre nivå, men beslutar formellt om allt. Detta är direkt återgivet från en figur som en dansk diplomat gav deltagarna i Centerns senaste gruppresan till Bryssel. Det är viktigt att studera hur beslutsfattandet går till om man vill påverka det.

Riksdagens revisorer talar om de *tusentals* arbetsgrupper som utgör EG:s beslutsmaskineri och menar att Sverige omöjligen kan delta i alla. Vi är redan med i många. Bl.a. sköter EFTA och EG gemensamt standardiseringsarbetet på uppdrag av EG-kommissionen. Vi är alltså nu, oberoende av EES och oberoende av medlemskap, med och utformar olika standarder. Våra ministrar deltar i olika överläggningar med bl.a. EG:s ministrar. EG-länderna är vidare med bland alla europeiska stater samt USA och Kanada i ESK, den europeiska säkerhetskonferensen, där Sverige för övrigt har ordförandeskapet i år och är med i presidiet nästa år, tillsammans med 1994 års ordförande, Italien. Vi är medlemmar i Europarådet, där alla europeiska stater är välkomna om de sköter de mänskliga rättigheterna någorlunda. Vi samråder om energi i IEA i Paris och vi är självfallet aktiva i alla FN-organ, t.ex. GATT och UNCTAD, nedrustningskonferensen i Genève, förutom i ECE, UNESCO, IAEA, ILO, WHO, Unicef, etc.

Det jag nu beskrivit är bara en liten del av *staten* Sveriges samarbete i Europa, det isolerade Sverige, om vi inte blir medlemmar i denna union. Var finns logiken? Men också hela Organisationssverige finns med i samarbetet

på kontinenten. Riksdagens utredningstjänst har frågat 30 svenska riksorganisationer hur de i dag, utan EES och medlemskap i EG/EU, samarbetar med EG.

Det visar sig att de flesta är medlemmar eller observatörer i sina EG-mot-svarigheter och anser sig ha goda möjligheter att påverka. Det gäller LO, Metall, TCO, SAF, Industriförbundet, Sveriges verkstadsindustrier, Företagarnas riksorganisation, Hyresgästernas riksförbund, Sveriges redareförening, Svenska elverksföreningen, Sveriges elektronikindustriförening, Sveriges fiskares riksförbund, Svenska åkeriförbundet, Kemikontoret, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges livsmedelsindustriförbund, Sveriges textiltillhand-larförbund, Grossistförbundet, LRF, Kooperativa förbundet, Landstings-förbundet, Kommunförbundet, Statens ungdomsråd, Försäkringsförbundet, Föreningen Auktoriserade Revisorer, Svenska bankföreningen, Förenings-banken, Sparbankernas bank, IOGT-NTO-rörelsen, Greenpeace och Svenska freds- och skiljedomsföreningen.

De flesta tror att medlemskapet kommer att ge dem större inflytande men inte innebära något nytt. Inflytande har man redan. Livsmedelshandlarna säger: "Våra synpunkters genomslag beror inte på svenskt medlemskap utan på kvaliteten i dem."

Denna säkerligen tröttande uppräkningslista tycker jag är viktig, eftersom det inte verkar allmänt bekant i hur hög grad Sverige faktiskt samarbetar inter-nationellt, utan EES, utan medlemskap. Det är för mig obegripligt hur man kan man påstå att vi skulle bli isolerade om vi inte gick in i den europeiska unionen! Som medlemmar skulle vi snarare bli mer isolerade, eftersom vi inte längre fritt kunde föra fram våra åsikter i alla andra internationella fo-rum. EG består faktiskt bara av 6 % av jordens befolkning.

Nej, låt oss göra som på 70-talets början! Också då förhandlade vi om medlemskap i dåvarande EG, men beslöt att slå den tanken ur hågen och finna ett annat sätt att samarbeta. Vi fick frihandelsavtalet och har under dessa 20 år vidareutvecklat andra samarbetsformer. Men det är först på 90-talet som vi börjat låta EG/EU bestämma över oss.

Självfallet skall vi samarbeta med våra kära grannländer på kontinenten. Frågan är inte *om* vi skall samarbeta utan *hur*. Som medlemmar skulle vi ge upp vår rätt att bestämma över våra egna resurser och vårt eget land. Det vore en oförlåtlig dumhet.

Herr talman! Tack för tålamodet. Jag yrkar bifall till mitt särskilda yr-kande i anslutning till min motion U509.

Yrkandet, som är utdelat, har följande lydelse:

1. beträffande avbrytande av medlemskapsförhandlingarna med EG att riksdagen med anledning av motion 1992/93:U509 yrkande 1 och med av-slag på motion 1992/93:U523 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna följande.

Sverige bör inte ändra grundlagen så att det blir möjligt för riksdagen att lämna ifrån sig beslutanderätten till EG/EU. Sverige bör inte heller för-handla om medlemskap i EU. Däremot bör Sverige fortsätta samarbetet

med EG för att finna samarbetsformer, som inte innebär att Sverige ger upp sin rätt att självständigt besluta i alla egna angelägenheter.

Prot. 1992/93:122

4 juni 1993

Anf. 65 TREDJE VICE TALMANNEN:

Meningsyttringar från åhörarläktaren är inte tillåtna.

Sverige och EG

Anf. 66 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Europa står inför ett antal mycket allvarliga problem: hög arbetslöshet, inbördeskrig i Jugoslavien, de gränslösa miljöproblemen och inte minst hur man skall säkerställa demokrati och framsteg i Östeuropa.

Vad Europa lider av är inte att det är för mycket samarbete mellan Europas folk och länder. Vad Europa lider av är att det är för litet samarbete. Detta tror jag är det grundläggande motivet till att Sverige bör delta i den europeiska gemenskapen och den europeiska unionen.

Hans Lindqvist, som är en av de två ordförandena i Nej till EG, har sagt: "Tiden är nej-sidans värsta fiende." Detta tror jag är en riktig insikt och ett riktigt konstaterande. Allteftersom tiden går och diskussionen fördjupas och lämnar det mer slagordsmässiga planet kommer allt fler människor att bättre förstå vilka möjligheter samarbetet i Europa erbjuder. Inte minst kommer kraven på att Nej till EG skall ange sina alternativ att ställas med allt större kraft.

Man kan säga att vår valsituation i Sverige är relativt enkel. Vi har att ta ställning till det europeiska samarbetet så som det har gestaltat sig fram till denna tidpunkt. Sedan skall vi delta i den större frågan om hur Europas framtid skall utvecklas. Det är två olika frågor.

Jag tänkte beröra några av de frågor som har tagits upp i debatten. Det militära försvaret har några varit inne på. Det är väldigt viktigt att vi, i stället för att rabbla upp ett antal paragrafer, försöker konstatera varifrån hoten mot Europas säkerhet kommer. De kommer inte från Asien, inte från Afrika eller Latinamerika. De kommer, som de alltid gjort i Europas historia, från Europas inre. Vi hotas inte utifrån, vi hotar inte andra, men vi hotas av oss själva. Första världskriget och andra världskriget var dessutom krig som startade i Europa och transporterades till resten av världen. Jag säger som någon sade tidigare: Om Jugoslavien hade varit med i EG, hade inte inbördeskriget varit möjligt. Hade vi haft EG före första världskriget, hade kanske 60–80 miljoner människor i Europa överlevt de två världskrigen.

Detta är alltså det grundläggande motivet. Återigen: Hoten kommer inte utifrån. Vi européer hotar inte andra, som det ser ut i dag.

Det är också väldigt viktigt, för att få perspektiv på det hela, att erinra om att de länder som för bara drygt 50 år sedan diskuterade hur man mest effektivt kunde förgöra varandra är samma länder som i dag diskuterar hur de skall skapa en gemensam valuta och eventuellt ett gemensamt mynt. Det är ett oerhört framsteg i Europas historia.

Apropå den gemensamma valutan sade Birgitta Hambræus att länderna inte har rätt att föra egen ekonomisk politik. Det är riktigt. Man strävar efter en gemensam penningpolitik och en koordinering av finanspolitiken. Men det avgörande är att länderna får använda sina statsfinanser, sin budget och sitt inrikes väsende hur de själva vill, men de får inte driva sin ekonomiska

politik så att den blir en börda för omgivningen. De får t.ex. inte genomföra konkurrensdevalveringar. Det är fråga om solidaritet i den ekonomiska politiken. Detta är tyvärr ganska okänt.

Vad som har varit vårt problem är att vi lever i en värld som präglas av instabilitet, inte minst på det ekonomiska området. Alternativet är inte något slags fullständig självständighet utan i praktiken ett beroende av den tyska ekonomiska politiken i allmänhet och den tyska penningpolitiken i synnerhet. Detta är den situation som vi befinner oss i nu.

Bengt Hurtig nämnde artikeln i Svenska Dagbladet om minskat inflytande för små nationer inom EG. Då är det väldigt viktigt att erinra om att vi nu förhandlar på Romfördragets och Maastrichtfördragets grund. Om det skulle ske någon förändring i de små staternas ställning, kan det inte ske förrän vi är fullvärdiga medlemmar eller om vi skulle rösta nej eller om vi skulle få ett nej-resultat i folkomröstningen. Då har vi naturligtvis inget inflytande alls. Under resans gång kan ingenting ske som förändrar de små staternas ställning. När vi är medlemmar har vi vetorätt att ingripa mot en försämring av de små staternas ställning, precis som de andra små länderna kommer att ha. Denna fråga diskuterade för övrigt Dinkelspiel i sitt anförande angående den svenska rösträtten och svenska språkets ställning.

Alternativet, som det har framställts här, är att det skulle finnas något slags fullständig självständighet för Sverige utanför EG och att vi skulle få en fullständig frihet att råda över oss själva. Det är en illusion. Så har det aldrig varit. Det är det i än mindre grad i dag. De avgörande besluten i detta avseende, framför allt på det ekonomiska området, fattades för mer än 100 år sedan, då Sverige blev en exportledd ekonomi med en stark exportsektor. Politiskt har vi naturligtvis tidigare varit djupt integrerade med det övriga Europa, från 30-åriga kriget och framåt.

Vi har alltså en situation där vi på det ekonomiska och politiska området är beroende av vår omvärld – detta beroende är ömsesidigt. Den fulla självständigheten finns inte.

Något som särskilt stöter mig i denna debatt – detta gäller framför allt Bengt Hurtig och en hel del centerpartister – är när man som gammal frihandelsföreträdare får höra denna hycklande inställning vad beträffar handeln med Stillahavsasien och u-länderna, som Birgitta Hambræus var inne på. Vilka partier var det som röstade emot avskaffandet av restriktionerna på svensk tekoexport? Jo, det var Miljöpartiet och Vänsterpartiet. År efter år gick man emot detta. Det fanns ett starkt motstånd också inom Centerpartiet.

Nu har dessa personer helt vänt kappan efter vinden och framställer sig själva som stora anhängare av frihandel. Kom inte med det tricket! Ni har ingen trovärdighet i frihandelssammanhang. Ni har ingen trovärdighet i fråga om att hjälpa u-länderna till en bättre ekonomisk utveckling genom att öppna Sveriges gränser. Det är vämjeligt att höra er!

Euratom är ett lysande exempel på Birgitta Hambræus inställning att i debatten inte försöka klara ut och ta till sig hur det ligger till, i detta fall hur avtalet tillämpas generellt i EG och i de olika medlemsländerna. Det är utrett och beskrivet, men Birgitta Hambræus ger en beskrivning som inte

överensstämmer med sanningen. Det är tecken på hennes brist på vilja att föra en saklig debatt i EG-frågan.

Vad gäller frågan om Canada och USA är den stora skillnaden att vi i Europa har ett säkerhetspolitiskt problem. Vi har i hundratals år som ett resultat av den etniska och språkliga förbistringen i Europa konflikter och revirstrider, som man nu med EG som viktigaste instrument försöker komma till rätta med. Vi har dessutom arbetslöshetsproblem och de gränslösa miljöproblemen samt uppgiften att ta hand om Östeuropa och det eventuellt nya Jugoslavien. Det finns ingen likhet och parallellitet mellan relationerna Canada-USA och de mycket svåra och annorlunda problem som vi har i Europa.

Jag håller vidare med om det som Håkan Holmberg sade. Även om kanske de ekonomiska argumenten inte vore så starka, skulle jag i likhet med honom och med dessa övergripande motiv vara för ett europeiskt samarbete.

Låt mig delvis som replik på vad Mats Hellström sade också tala något om de ekonomiska konsekvenserna och relatera en finsk utredning, gjord av ett utredningsinstitut som heter ETLA. Man har där försökt att kvantifiera hur stora de ekonomiska framstegen skulle bli eller, för att vara litet mera precis, hur stor höjningen av konsumtionsnivån skulle bli, om Finland går med i EG jämfört med om Finland omfattas av EES-avtalet.

Man kommer fram till en ökning med 5,5 % av BNP per år. Man skulle få en engångshöjning som utspridd över ett antal år skulle motsvara 5,5 %. Är detta mycket eller litet? Översatt till svenska förhållanden skulle det ge ungefär 80 miljarder kronor högre BNP per år. Med den uppgiften är Bengt Hurtigs funderingar om 22 miljarder i medlemsavgift i viss mån bemötta.

Jag vill dock inte binda mig alltför fast vid summan 80 miljarder för den finska undersökningens resultat översatt till svenska förhållanden. Det blir mer för Finland på jordbruksområdet och mer för oss genom EMU. Men uppgiften antyder ändå något om storleksordningen av den statiska vinsten.

Särskilt för oss i Sverige tillkommer de dynamiska vinsterna av att vi bibehåller vår förmåga att attrahera investeringar, både svenska företags fortsatta investeringar i Sverige och utländska företags investeringar här.

Att jag tar upp det förhållandet att den ekonomiska basen blir större beror delvis på att det är det viktigaste argumentet mot dem som är oroliga för svensk välfärd, vare sig den är privat eller offentligt organiserad.

Inom t.ex. handikapprörelsen, där det förs en ganska stor diskussion om konsekvenserna av ett svenskt EG-medlemskap, tar man upp frågan att det finns ett direktiv inom EG om handikappade på arbetsmarknaden. Det är bra att det direktivet finns, men det avgörande i denna fråga, liksom i andra frågor som rör välfärden och sociala förmåner, är att det finns en stark ekonomisk bas, som kan bära upp välfärdssystemen, som t.ex. – låt mig uttrycka det så – kan bära upp en folktopartistisk handikappolitik. Utan denna bas hjälper det inte hur fina regler och lagar som vi har. Den är avgörande, och det är därför som jag vill fästa uppmärksamheten vid den finska konsekvensutredningen.

Till nej-sidan måste också den avgörande frågan ställas vilket som är alternativet. Det har vi ännu inte fått höra. Hänvisningen till Canada har jag redan avvisat. De svar som man får är dimridåer. Ett odefinierat "Europas för-

enta regioner", Nordiska rådet, ESK, Europarådet eller andra i och för sig utmärkta organisationer är inte några realistiska alternativ för Sverige.

Var och en kan drömma om att någon annan organisation skulle ha vuxit sig stark i Europa, men nu är det EG som har kommit dit. EG är den i särklass mest framgångsrika och kraftfulla samarbetsorganisation som finns i Europa. Det finns inget alternativ. Det gäller åtminstone om man inte eftersträvar en politik för att ta oss ut ur det internationella beroendet. Det skulle t.ex. innebära att Sverige gav upp ambitionen att vara en ledande exportnation. Vi skulle till ett högt pris, bl.a. i form av ett kraftigt minskat välstånd, välja att sluta oss inom oss själva. Det är den visionen som styr en hel del av de mest aktiva EG-motståndarna.

Per Gahrton har t.ex. i en bok med gillande beskrivit målet om ett "Alternativ – Norden". Han skriver där att han syftar på ett samhälle "där lokalsamhället är en grundläggande försörjningsenhet, alla har minilön, privatbilismen har ersatts av hyrbilskollektiv, men den elektroniska revolutionens fördelar också har tillvaratagits". Han deklarerar att "en självtillitsmodell i Norden i samarbete med U-länder är möjlig och skulle ge ett samhälle med hög social, kulturell och ekologisk välfärd, men lägre materiellt välstånd än världsmarknadsmodellen" – det är tydligen den svenska modellen.

Jag tror att Per Gahrton skulle ha svårt att ge exempel på något land som har sänkt sitt materiella välstånd kraftigt och samtidigt ökat, eller ens kunnat bibehålla, den sociala, kulturella och ekologiska välfärden.

Motståndarna till EG appellerar ofta till en nationalistiskt färgad konservatism – att allt skall bli vid det gamla om vi står utanför EG. I själva verket innebär deras vision av Sverige långt större förändringar än om vi går med i EG, dvs. ett samhälle som sluter sig inom sig självt, bort från världsmarknaden, och därmed bort från välståndet.

Jag tycker att det är värt att peka på de undersökningar som har gjorts i EG om hur människorna i EG, EG-medborgarna, ser på oss och på ett svenskt medlemskap. Vi är de mest omtyckta såsom kommande nya medlemmar. Jag tycker att vi skall ta vara på det.

Det är också värt att understryka att vi inte kommer med mössan i handen till EG. Vi har krav, men också något att bidra med.

Avslutningsvis tror jag som liberal att det är viktigt att än en gång poängtera att samarbete har ett värde i sig. Europa lider inte av för mycket samarbete utan av för litet samarbete.

Anf. 67 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Carl B Hamilton sade att hoten mot Europa inte fanns i omvärlden. Jag tycker att det låter bra. Jag har till olika företrädare på rätt hög nivå inom EG ställt frågan varför man behöver den militära dimensionen. Från dem får man svaren att hoten kommer från Afrika, från Mellanöstern och kanske också från Östeuropa. De har alltså en annan syn på detta än Carl B Hamilton. Man hänvisar till Saddam Hussein, till Khadafi, till Assad i Syrien osv.

I en intervju i fjol sommar fick generalsekreteraren van Eekelen i VEU frågan vad som är VEU:s område för ingripande. Han sade att det var hela världen. Det kunde gälla ingripanden i Mellanöstern för att skydda oljeleve-

Anf. 68 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Det borde nu stå klart att allt tal om att vi som inte vill gå med i den europeiska unionen inte har något alternativ är rent nys. De som inte har något alternativ är ja-sägarna. Ert enda förslag är att Sverige skall ge upp suveräniteten och gå in i en union.

Vi anser att Sverige skall behålla sin suveränitet, och därmed har vi alla andra möjligheter öppna. Det är många olika åsikter om vad som är den viktiga eller riktiga utvecklingen för Sverige. Så skall det vara i en demokrati. Men bibehåller vi vår suveränitet har vi många möjligheter. Att säga att vi plötsligt blir isolerade när vi har ett så intensivt samarbete är helt enkelt inte trovärdigt. Byt argumentering! Det här håller inte längre. Det är ni som inte har alternativ.

Jag vill på en annan punkt ge Carl B Hamilton rätt. Jag hör faktiskt till dem som tror att EG:s idé var mycket epokgörande och viktig för att bryta den fruktansvärda fiendskapen mellan Tyskland och Frankrike och kanske också England. Man började handla med varandra i stället för att slåss, och det var utomordentligt bra.

Men, Carl B Hamilton, också vi i Norden har slagits med varandra. Danmark, Norge, Finland och Sverige har varit i krig på olika sätt.

Vi har bestämt oss för att sluta slåss. Ända sedan början av 1800-talet är Norden en fredszon, där länderna verkligen inte är aggressiva mot någon. Menar Carl B Hamilton att vi måste gå med i Europeiska unionen för att det inte skall bli krig i Europa? Det finns ingen logik i det.

Det skulle innebära solidaritet att vi hade en gemensam ekonomisk politik, säger Carl B Hamilton. Men vem är man solidarisk med? Är man solidarisk med de arbetslösa eller med några konstiga, nyliberala idéer om att inflationsbekämpning är det främsta målet, även när det inte finns någon inflation?

På 1930-talet kunde Sverige, bland en del andra länder, hitta en ny ekonomisk politik som hjälpte oss ur krisen. Jag vill inte alls påstå att det är samma metod som behövs nu. Men om vi går med i en europeisk union binds vi av att samordna hela vår ekonomiska politik i stället för att hitta de nya lösningarna. Jag anser att det är direkt skadligt för oss.

Jag tror att Carl B Hamilton skall ta kontakt med Statens kärnkraftsinsektion innan han uttrycker sig så tvärsäkert om Euratom. Det jag har sagt är inte fel. Jag har mycket goda källor för mitt påstående att Euratom kommer att äga uranmalmen i Sverige. Bara det är ganska viktigt att påpeka, och det är inte särskilt känt.

På kontinenten är man mindre fixerad vid kärnkraften än vi är i Sverige. Detta är ett komplicerat skeende. Att gå med i Euratom, som skall främja kärnkraften, anser jag vara mycket olämpligt.

Anf. 69 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Birgitta Hambræus tar upp begreppet suveränitet och frammanar en bild av att vi skulle vara något slags fritt svävande atom. I själva

verket har vi under hela vår historia haft begränsningar av suveräniteten, politiskt och ekonomiskt. Det är uppenbart i dagens läge att det är skillnad på formell och reell suveränitet.

Suveräniteten är ingenting som man låste in i ett kassaskåp på Gustav Vasas tid och sedan har inlåst där för evärdlig tid. Det är någonting som man förhandlar om tid efter annan, för att öka Sveriges inflytande över sitt eget öde. Det är det vi gör när vi går med i Europeiska gemenskapen och Europeiska unionen. Vi ökar vår suveränitet. Vi kan påverka beslut som ändå träffar oss.

Det är så uppenbart att vi i fråga om ekonomisk politik i dag är ensidigt beroende av utvecklingen i framför allt Tyskland. Om vi går med i den europeiska gemensamma banken och kan vara med och påverka den europeiska finanspolitiken i större utsträckning, ökar vi vårt eget inflytande över våra ekonomiska möjligheter. Det försöker vi ju göra i alla andra sammanhang.

De andra länderna lägger sig inte i vår finanspolitik annat än i det avseendet att vi inte får skaffa oss stora budgetunderskott. Jag kan inte se att det är något självändamål, dvs. att försöka driva upp stora budgetunderskott i Sverige och andra länder. Däremot lägger de sig inte i hur vi använder vår budget, om vi spenderar pengarna på daghem, stridsvagnar, jordbruksstöd eller vad det nu är.

Det mest stötande i Birgitta Hambraeus anförande är att hon tycker att de andra europeerna skall klara av det själva om det är oro, ofred, krig och konflikt i Europa. Vi har inget ansvar för Europas fred och säkerhet. Vi i Norden skall hålla oss för oss själva. Låt mödrarna på andra håll i Europa skicka sina söner ut i krig och konflikter. Men vi här i Norden, vi tar inget ansvar för andra. Här sitter man bara och tittar in i sin egen navel. Det är ett osolidariskt, djupt stötande resonemang. Det är dessutom inte i vårt egenintresse, om vi nu skall lämna det altruistiska.

För oss är det avgörande att Ryssland utvecklas till en stabil ekonomi och demokrati. Det är avgörande för Sveriges och Nordens säkerhet. Det kan vi främja enklare, bättre och effektivare som medlem i den europeiska gemenskapen och den europeiska unionen och andra europeiska organisationer. Att åstadkomma att vi i Västeuropa på olika sätt drar in Ryssland och gör Ryssland mera likt oss själva, marknadsekonomiskt, demokratiskt osv., är i vårt egenintresse. Det är i vårt säkerhetspolitiska intresse.

Ta reda på hur Euratom-fördraget tillämpas i de olika medlemsländerna när det gäller ägandet av uranmalmen, Birgitta Hambraeus! Om Birgitta Hambraeus gör det, så får hon veta att det tillämpas på ett helt annat sätt. Det är uppenbart att hon inte har gjort det, och det är därför jag beskyller henne för osaklighet i debatten.

Anf. 70 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Jag vet att Euratom-fördraget inte tillämpas. Men det finns där. Man har försökt ändra det, men man har inte lyckats. Vi skriver under på det. Skulle det mot förmodan bli ont om uran framöver, kanske fördraget börjar tillämpas. Domstolar brukar vilja tillämpa de grundlagar som EG har.

Jag anser inte att vi skall skicka ut våra söner att slåss i främmande länder. Sverige har inte gjort det sedan början av 1800-talet. Vi har kunnat arbeta

för fred med helt andra metoder. Det är fruktansvärt tragiskt att vi nu skall börja tro att man kan lösa konflikter med krig. Men, Carl B Hamilton, länderna inom EG slåss inte med varandra. Vi behöver inte gå in för att hindra dem från att slåss. Det är en bisarr idé.

Vi skall självfallet fortsätta att samarbeta för en utveckling österut, tillsammans med EG. Jag är för ett samarbete med EG, utan att vi är tvingade att precis lyda EG:s modeller.

Det är märkligt att Carl B Hamilton svävar så på målet vad gäller suveräniteten. Ett lands suveränitet innebär att folket har rätt att via sina valda ombud besluta om alla lagar, skatter osv. som skall gälla i landet. Vi har rätt att besluta om allt som gäller i Sverige. Alla vet att Sverige är ett öppet och internationellt inriktat land – det har jag påpekat många gånger. Självfallet kommer vi att anpassa oss helt frivilligt. Vi säger: Om vi skulle behålla den här lagen innebär det nackdelar, alltså ändrar vi den. Vi har fortfarande suveräniteten kvar i vårt land. Det svenska folket har i allmänna val möjlighet att påverka lagarna genom att avsätta riksdagsmän de inte vill ha och byta regeringar. Det kommer att bli ganska meningslöst framöver, när det bara är via några få toppolitiker som vi har möjlighet att besluta om de lagar och regler som skall gälla i landet.

Tyskland skulle vara det land som vi är helt beroende av nu för vår ekonomi. Jag undrar om inte Carl B Hamilton är litet efter sin tid. Är det inte så att Tyskland nu har en enorm kris och inte längre kan vara den väldiga motorn nere på kontinenten? Vi knöt ju vår valuta till ecun då Tyskland var dominerande. Var det inte det som skapade hela turbulensen och tron att vi skulle devalvera, och därmed marknadens kast fram och tillbaka? I och med att vi nu har låtit marknaden bedöma hur mycket den svenska kronan är värd har hela turbulensen försvunnit. Vi är inte längre pressade av marknaden. Marknaden styr inte längre den svenska staten och regeringen.

Denna frihet är värd så oerhört mycket mer än vad vi eventuellt kan uppnå i ökat inflytande. Låt oss behålla vår frihet!

Anf. 71 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Vi skall förvisso behålla och även utvidga vår frihet. Jag förstår att Birgitta Hambræus är emot att en svensk FN-trupp sänds till Bosnien, för där kan den ju råka illa ut i sitt försvar av humanitet och mänskliga rättigheter. Jag tycker att det är bra att man rekryterar frivilliga att skicka till Bosnien i och med ett svenskt riksdagsbeslut.

Birgitta Hambræus definierar suveränitet som rätten att fatta beslut. Vi har rätt att fatta beslut här i riksdagen t.ex. om att svavelnedsläppen i Sverige skall minskas, men det har inte någon större effekt. Svavlet släpps ut på andra ställen, utanför våra gränser. Vår suveränitet ökar i det fallet om vi kan påverka dem som har skorstenarna som släpper ut det svavel som sedan blåser in över Sveriges gränser. Det är ingen suveränitet i verkligheten, att ha rätt att i Sverige tala om att vi skall minska svavelutsläppen. Däremot har det en suveränitetsökande effekt att kunna påverka dem som släpper ut svavel.

Tyskland är viktigt ekonomiskt. Vi kan inte påverka tysk ekonomisk politik eller penningpolitik i dag. Poängen med att gå med i EG är i detta av-

seende att vi kan få ett visst inflytande tillsammans med de andra länderna runt omkring Tyskland, och påverka Tyskland att driva en för hela Europa mera förmånlig ekonomisk politik och penningpolitik.

Anf. 72 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I betänkandet behandlas ett antal motioner från Folkpartiet liberalerna, där våra prioriteringar för Sveriges framtida arbete i den europeiska unionen läggs fram. Utskottets skrivning visar tillsammans med de pågående förhandlingarna att de kraven i stort sett har blivit tillgodosedda.

Jag skulle vilja ta upp tre viktiga områden som för oss utgör de viktigaste skälen till ett svenskt EG-medlemskap. Det gäller freden och demokratin, möjligheten att lösa gränsöverskridande problem och möjligheterna till ekonomisk utveckling.

Debatten i Sverige har en tendens att nedvärdera eller ringakta fredsmotivet i det europeiska samarbetet inom gemenskapen. Jag tror att Sverige gör klokt i att erkänna att den här komponenten är grunden – den oerhört viktiga förutsättningen för EG-samarbetet. När väl försörjningsfrågorna, dvs. frågorna om hur man skall ge folk mat och husrum i ett krigshärjat Europa, är lösta är det naturligt att gå vidare i det politiska samarbetet.

Med fredssträvandena som grund ser man också det tydliga målet för det mycket omfattande kulturella samarbetet och för alla de språk- och utbytesprogram som EG lägger så stor vikt vid. Den dynamiska utveckling som nu sker i de gamla kommuniststaterna i Öst- och Centraleuropa skulle knappast vara möjlig utan den massiva kunskaps- och medelsöverföring som sker från EG. Gemenskapen är den utan jämförelse största bidragsgivaren till Östeuropa och därmed också den viktigaste garanten för den demokratiska utvecklingens framgång.

Det finns de – Birgitta Hambræus hör till dem – som ofta påstår att EG är en odemokratisk organisation. Ingenting kan vara mer felaktigt. Demokratin ser annorlunda ut än vår – ja visst. Den kan hos oss uppfattas som ofullkomlig i vissa avseenden – ja då. Men den är visst inte odemokratisk. EG består ju av en frivillig sammanslutning av demokratier som tillsammans försöker lösa de gränsöverskridande problem som varje stat för sig inte klarar av.

Ministerrådet består av representanter för demokratiskt valda regeringar. Det finns ett direktvalt parlament med vissa, men dock begränsade, befogenheter. De små nationernas intressen bevakas genom regler som hindrar de stora att ständigt få sin vilja fram. Inte förrän diktaturerna i Spanien, Portugal och Grekland hade fallit kom det i fråga att dessa länder skulle få bli medlemmar i den europeiska gemenskapen. Demokratin lever och är också den ett fundament i det europeiska samarbetet.

Det finns framför allt tre stora gränsöverskridande problem, nämligen miljön, den internationella brottsligheten och de stora flyktingströmmarna. Endast om vi kan vara med och påverka miljödiskussionen i de beslutande organen kan vi förbättra miljön också i Sverige. Det spelar ingen roll hur många miljoner miljökronor vi satsar inom våra egna gränser om inte länderna söder, öster och norr om oss ändrar sina handlingsmönster, om vi inte

beslutar om gemensamma regler för hantering av kemiska substanser och om vi inte gör gemensamma ansträngningar att skydda luft och vatten.

Andra viktiga frågor som bara kan lösas med gemensamma beslut är kampen mot den internationella brottsligheten och de genomgripande problemen med asylsökande och fattiga migranter.

Så vill jag tala om den ekonomiska utvecklingen. Det är alldeles uppenbart att ekonomin är så internationaliserad att enskilda länder har mycket svårt att klara sin ekonomi utan gemensamma regler och ett mycket nära samarbete. Då räcker det inte med att man ansluter sig i efterhand. Om vi vill påverka reglernas utformning och vara en aktiv integrerad del av samarbetet är medlemskapet en förutsättning. Bara så skapar vi möjlighet att förbättra den svenska ekonomiska utvecklingen, och bara så skapar vi flera jobb och säkrar därmed också vår välfärd. Som Carl B Hamilton påpekade är en stabil ekonomi den enda förutsättningen för oss att behålla och utveckla den sociala välfärd som vi skattar så högt oavsett vilket parti vi tillhör.

De som i denna debatt har hävdats att vi genom ett medlemskap avstår vår suveränitet – Birgitta Hambraeus var ju väldigt tydlig på den punkten – har fullständigt missuppfattat hur verkligheten ser ut och vad EG-samarbetet går ut på. Tvärtom har EG varit ett sätt för flera medlemsstater att rädda sin suveränitet. Speciellt för de små nationerna har EG varit förutsättningen för att inte bli alldeles marginaliserade och förlora sin suveränitet. Det gäller för Sverige också. På de områden där internationaliseringen gjort att vi inte kan bestämma själva, där vi redan har förlorat vår suveränitet – ekonomin, miljöfrågorna och den internationella brottsligheten – kan vi genom ett medlemskap återerövra vår beslutskraft, och då för ett mycket större område.

Ett EG-medlemskap ger alltså Sverige oerhörda framtidsmöjligheter både att återerövra förlorad suveränitet och att aktivt medverka till att stärka demokratins utveckling och till att lösa miljöproblemet i Europa.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande nr 20.

Anf. 73 FANNY RIZELL (kds):

Herr talman! Det har i dag förts fram många argument för ett medlemskap i den europeiska gemenskapen, och jag vill starkt understryka det som jag tycker är det allra viktigaste: gemenskap för fred och frihet för Europas folk. I dag finns det kanske större förutsättningar för, men också större behov av, gemenskap och samarbete än någonsin tidigare. Det innebär inte att vi inför ett medlemskap inte skulle ha positioner att försvara. Det är därför förhandlingarna är så viktiga. Jag har i min motion pekat på det faktum att vår svenska alkoholpolitik bör försvaras ur folkhälsosynpunkt. Det har andra motionärer också gjort.

Grunden för vår svenska alkoholpolitik har länge varit prispolitiken och export- och importmonopolet. Flera undersökningar har visat att ett högre pris på alkoholvaror minskar konsumtionen. En 10-procentig prisökning ger ungefär 7 % mindre konsumtion.

Effekterna av den strängare attityden i svensk alkoholpolitik kan man se i en jämförelse med EG-länder. Om Sverige anpassar alkoholpriserna till EG:s medelnivå leder det enligt socialmedicinaren Sven Andreasson på

Huddinge sjukhus till minst 3 000 fler döda om året i alkoholrelaterade sjukdomar. Kostnaderna för det ökade behovet av vård skulle ligga i storleksordningen 3–5 miljarder kronor per år, hävdar han. Samhällets totala alkoholrelaterade kostnader skulle öka med 20–30 miljarder kronor. Även om den svenska alkoholpolitiken inte i första hand är en ekonomisk fråga är de ekonomiska realiteterna inte försumbara.

Både EG-motståndare och de som är positiva till den europeiska gemenskapen har många gånger anfört Sveriges alkoholpolitik som ett exempel i egen sak. Att anföra alkoholfrågan som ett argument för ett EG-medlemskap eller mot ett EG-medlemskap är emellertid fel. Enligt svensk mening är nämligen alkoholmonopolet anpassat till artikel 16 i EES-avtalet, och följaktligen också till artikel 37 i Romfördraget.

Enligt Romfördraget och EES-avtalet är monopol tillåtna så länge de inte är diskriminerande. Alkoholmonopolen snedvrider inte konkurrensen, eftersom de grundar sig på viktiga hälso- och socialpolitiska hänsynstaganden. Inom EG finns redan nu undantag i förbudet mot diskriminering. I dag finns t.ex. tobaksmonopol i flera länder.

En förutsättning för att Sverige skall kunna behålla prispolitiken och alkoholmonopolen är att man nu vid de pågående förhandlingarna understryker monopolens effekt på alkoholkonsumtionen i Sverige.

Jag välkomnar således att den särskilda deklaration till EES-avtalet, som innebär att Sverige kan få behålla hittillsvarande alkoholpolitik, framhölls vid det svenska öppningsanförandet den 1 februari i år vid medlemskapsförhandlingarna. I det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar förutsätter utskottet att man i förhandlingarna hittar tillfredsställande lösningar ur alkoholpolitisk synvinkel.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Anf. 74 BJÖRN VON DER ESCH (m):

Herr talman! Under de två första timmarna i debatten talades det nästan uteslutande om EG, EG-medlemskap, Sverige och EG, osv. Det var först sedan Birgitta Hambraeus konkret tog upp frågan om Maastrichtavtalet som vi kom att mer fokusera oss på EU.

Maastrichtavtalet, som ligger till grund för Europeiska unionen, förbinder – vilket vi här har hört – medlemsstaterna till en gemensam politik på en rad områden. Den gemensamma försvarspolitik, som skall leda till ett gemensamt försvar, förverkligas genom WEU, den Västeuropeiska unionen.

Det framhålls att WEU skall respektera medlemsstaternas förpliktelser gentemot NATO. Varför skall man då tillskapa WEU? Tillskyndare av WEU är framför allt Frankrike, som utifrån sitt nationella synsätt alltid känt motvilja till ett av USA dominerat NATO, och därför har man i Frankrike byggt upp ett eget kärnvapenförsvar. Mot den bakgrunden ter det sig inte helt problemfritt hur NATO och WEU skall leva sida vid sida i framtiden. Birgitta Hambraeus var inne på den frågan. Om WEU funnits i dag, vad skulle den unionen utträttat som inte NATO kan göra? Skulle den kanske intervenerat i Bosnien?

När det så gäller den ekonomiska och monetära unionen krävs av med-

lemsstaterna, för att de skall vinna inträde, att de uppfyller ett antal villkor, de s.k. konvergenskraven. Enligt dessa uppställs mycket stränga kriterier vad avser inflationstakt, räntans höjd, statsskulden och budgetunderskottet. Dessa faktorer måste ligga inom vissa klart angivna gränser, annars får man inte komma med i EMU. Det är egentligen bara Luxemburg som i dag kvalar in.

Oavsett vad man anser om kraven återstår en väsentlig restpost som helt lämnats åt sitt öde, nämligen arbetslösheten. Ingenting sägs om vilken arbetslöshet som kan tolereras – den får bli vad den blir sedan inflationen, räntan och budgetunderskottet har minskat. President Delors beklagade nyligen att arbetslösheten inte fått den uppmärksamhet den kräver i Maastrichtavtalet, men därutöver har ingenting skett. När avtalet skrevs var intresset och oron fixerade vid den då höga inflationen och räntan. Dagens situation förutsåg ingen för två år sedan.

Så över till Danmark, som beviljats fyra undantag från Maastrichtavtalet. Det är således inte så som det har sagts här i dag. Danmark sade ja till EU, så långt är det rätt. Men Danmark har inte sagt ja till Maastricht. Danskarna har tvärtom begärt och fått undantag på fyra av de fem punkter som Maastrichtavtalet innehåller.

Därutöver har man sagt att varje nytt land som tillkommer måste acceptera Maastrichtavtalet i dess helhet. Det är lätt att förstå varför. Ty vad innebär resultatet av Danmarks folkomröstning? Jo, att man har sagt ja till EU men inte till hela Maastrichtavtalet. Det går inte ihop, eftersom avtalet är liktydigt med EU, dvs. Europaunionen. Man kan inte rösta ja till högertrafik och fortsätta att köra bussar och lastbilar till vänster.

Hur hållbara är de garantier Danmark fått? Det fundament som EG-samarbetet bygger på är EG:s rättsordning. För dess tillämpning svarar i sista hand den mäktiga EG-domstolen i Luxemburg. Danmarks undantag skulle med all sannolikhet ha underkänts av EG-domstolen. Man har därför gjort konststycket att konstruera Danmarks undantag som ett s.k. folkrättsligt avtal. Ett sådant avtal har endast den internationella domstolen i Haag rätt att pröva. På så vis har man satt EG-domstolen åt sidan.

Skulle det vara så att detta håller – det kommer naturligtvis att prövas – blir de rättsliga konsekvenserna för EG:s framtid oöverskådliga, såvitt jag förstår. Om Danmark kan kringgå den hittills enväldiga EG-domstolens prövning i något så fundamentalt som EU-medlemskap, genom att hävda att frågan är folkrättslig, borde nämligen varje annat EG-land kunna göra om samma sak med ett land i eller utanför EG.

Det är således en ödesfråga för både EG och Danmark om det är domstolen i Haag eller domstolen i Luxemburg som gäller.

Ett beslut att ge hundratals miljoner människor gemensamt medborgarskap är visionärt om än inte nytt. Det slog väl ut i USA, där endast några seklers historia och ett gemensamt språk gav förutsättningarna. På andra håll har vi sett att det gått sämre.

Frågan är om Europa med sin mångtusenåriga historia och dussintals språk erbjuder samma möjligheter som USA. Etniska och kulturella särarter har visat sig långt mer svårhanterliga än man anat. Avsikterna må vara aldrig

så goda. Realiteterna talar sitt eget språk, inte bara i Jugoslavien. Det har Danmark insett.

Så till freden och miljön, som EU skall värna. Grönland har lämnat EG. Island torde inte söka sig dit. Har freden i Europa påverkats av detta? Sannolikt inte. Norge lär inte komma med.

Nu räcker inte min taletid till. Men det viktiga och glädjande i dag är att vi äntligen har börjat diskutera EU.

(Applåder)

Anf. 75 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Detta betänkande behandlar endast ett antal motioner från den allmänna motionstiden. I vår motion har vi från Ny demokrati påpekat vikten av vi inom EG bättre kan påverka och tillvarata de svenska intressena när det gäller säkerhets- och försvarspolitiken.

Nu har vi inte reserverat oss till förmån för motionen. Vi har i stället beslutat oss för att avvakta resultatet av medlemsförhandlingarna. Det är resultatet av medlemsförhandlingarna som man skall ha en folkomröstning om. Vi har stort förtroende för den svenska delegationens förmåga att få fram ett ur svensk synpunkt bra resultat.

Det har talats ganska mycket om för och emot EG och EES i den tidigare debatten. Jag vill här göra ett kort uttalande. Vi i vårt parti anser att EES-avtalet är en oerhört viktig del i den fortsatta integrationen i Europa. Men vi anser inte att det är tillräckligt. Vi är positiva till ett medlemskap i den europeiska unionen.

Den europeiska unionen, såsom den framställs i Maastrichtfördraget, skrämmer oss inte. Vi anser att man i större utsträckning borde se möjligheterna i stället för att stirra sig blind på svårigheterna, vilket man gör från vissa håll.

Vi är medvetna om att det handlar om att ge och ta i alla förhandlingar. Man kan aldrig i en förhandling få igenom 100 % av vad man har önskat. Därför gäller det att i stället sätta utgångspositionen högt.

Samtidigt är det viktigt att i det här sammanhanget hålla i minnet att om vi skall ingå i en union där det fattas beslut som kommer att beröra väldigt många andra människor än oss själva, måste vi givetvis ta hänsyn till dessa människors önskemål. Det är också en fråga som man sällan tar hänsyn till.

Jag skall inte förlänga den här debatten. Jag är den siste talaren. Jag nöjer mig därför med att som avslutning yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande EES-utskottets betänkande 1992/93:EU3 och utrikesutskottets betänkande 1992/93:UU20.

Mom. 1 (avslag på propositionen och nya förhandlingar m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 8 för meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Hans Göran Franck (s) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Mom. 3 (justeringar av EES-avtalet och övervakningsavtalet)

Detta moment innebar överlåtelse på mellanfolklig organisation av rätts-skipnings- och förvaltningsuppgifter som innefattade myndighetsutövning. För riksdagsbeslut av sådan innebörd krävdes enligt 10 kap. 5 § regeringsfor-men att tre fjärdedelar av de röstande förenade sig om beslutet. Beslut skulle fattas genom rösträkning.

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 8 för avslag, dvs. utskot-tets hemställan hade bifallits av minst tre fjärdedelar av de röstande. 2 leda-möter avstod från att rösta.

Hans Göran Franck (s) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Mom. 7 (kommunala stödåtgärder m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 11 för meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande UU20

Mom. 1 (avbrytande av medlemsförhandlingarna med EG)

Först biträdde meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del med 12 röster mot 3 för det av Birgitta Hambræus under överläggningen framställda yrkandet. 271 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 278 röster mot 10 för menings-yttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del.

Mom. 13 (den ekonomiska och monetära unionen)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 162 röster mot 116 för utskottets hemställan med godkännande av moti-veringen i reservation 1 av Mats Hellström m.fl. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 26 (den nordiska arbetsrättsmodellen)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 124 för reservation 2 av Mats Hellström m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick företas till avgörande vid arbetsplenum måndagen den 7 juni.

8 § Frihandelsavtal m.m. mellan EFTA-staterna och Ungern

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1992/93:UU24 Frihandelsavtal m.m. mellan EFTA-staterna och Ungern
(prop. 1992/93:221).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

9 § Frihandelsavtal m.m. mellan EFTA-staterna och Bulgarien

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1992/93:UU28 Frihandelsavtal m.m. mellan EFTA-staterna och Bulgarien
(prop. 1992/93:212).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

10 § Sveriges tillträde till Förenta nationernas konvention mot kemiska vapen

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1992/93:UU30 Sveriges tillträde till Förenta nationernas konvention mot kemiska vapen (prop. 1992/93:181).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande

1992/93:UU33 Handelshögskola i Riga, Lettland (prop. 1992/93:150 delvis).

*Handelshögskola i
Riga, Lettland*

Anf. 76 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! De baltiska staterna är i stort behov av att snabbt få till stånd en kvalitativt högtstående ekonomisk utbildning. Vi socialdemokrater anser att det är riktigt att ge detta ämne hög prioritet i vårt biståndssamarbete. Jag vill poängtera detta.

Vad det gäller det nu aktuella projektet, så gav regeringen i juni 1992 Handelshögskolan i Stockholm i uppdrag att bereda ett förslag om att upprätta en handelshögskola i Riga. Regeringen har alltså valt att själv bereda ärendet och att vända sig till riksdagen med Handelshögskolans projektförslag.

Vi har tidigare kritiserat regeringens sätt att hantera samarbetet med Baltikum och Central- och Östeuropa. Hanteringen av detta ärende ger ytterligare stöd för den kritiken.

Vi tycker att beredningen av det här förslaget om att upprätta en handelshögskola i Riga inte har skett på ett sätt som är förenligt med den hanteringsordning för Sveriges biståndssamarbete som riksdag och regering lagt fast. Enligt denna ordning skall de verkställande biståndsmyndigheterna i enlighet med de riktlinjer för samarbetet som riksdag och regering angivit självständigt fatta beslut om användningen av de resurser som ställs till deras förfogande. Riksdagens uppgift är således att besluta om övergripande prioriteringar och ange hanteringsordning, inte att ta ställning till enskilda projekt.

Vi tycker också att projektförslaget inger betänkligheter. Den angivna kostnaden är mycket stor, 122 miljoner kronor, vilket gör att det finns skäl att ifrågasätta om projektet uppfyller grundläggande krav på kostnadseffektivitet och långsiktig hållbarhet. En sådan kostnad som t.ex. utgifter för lokal- och hyreskostnader bör i första hand bäras av mottagarlandet. Det saknas också i regeringens förslag en redovisning av vilka privata resurser som Handelshögskolan har mobiliserat.

I förslaget finns inte redogjort för den lettiska sidans möjligheter att ta fullt institutionellt och finansiellt ansvar för skolan inom rimlig tid. Vi har i utskottet under behandlingen av ärendet fått ytterligare information om projektet, men vi finner att det i sin nuvarande utformning, där alltså Rigahögskolan kommer att fungera som en gren av Handelshögskolan, huvudsakligen har karaktären av att vara givarlandsgrundat. Det här är ingen god grund för att säkerställa projektets långsiktiga hållbarhet.

Svenska institutet har haft synpunkter på projektet. Man säger att det bl.a. leder till att man får göra nedprioriteringar av andra projekt i Lettland. Man har också pekat på behovet av att engagera andra högskolor i Rigaprojektet. Vi delar i huvudsak de synpunkter som institutet har framfört och tycker att det mot den här bakgrunden är motiverat att utreda konsekvenserna av förslaget för det samlade svenska stödet till Baltikum.

Som jag inledningsvis betonade delar vi alltså regeringens bedömning om behovet av att prioritera utbildningsinsatser inom ramen för vårt samarbete

med Baltikum. Vi fäster också stor vikt vid att den lettiska sidan ställer sig positiv till Rigaprojektet. Vi tycker emellertid att det här projektet kräver ytterligare beredning så att ett bättre genomtänkt förslag skall komma till stånd. I det sammanhanget bör även möjligheterna undersökas om att få en breddad finansiering, eventuellt en samnordisk sådan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 77 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Kunskapsöverföring är ett av de bästa sätten att stödja felutvecklade länder såsom de baltiska. Vid Östersjörådet i Köpenhamn tillsattes en kommitté för en Eurofakultet i Baltikum för juridik, ekonomi och förvaltning. Riga valdes dels för sitt centrala läges skull, dels därför att Estland redan har kommit långt på egen hand i Tartu.

Handelshögskolan har både på egen hand och i samverkan arbetat med förslag om en handelshögskola i Baltikum, förlagd till Riga och öppen för studenter från alla de berörda länderna. Tanken var att Handelshögskolan skall svara för verksamheten och att den så småningom skall överföras till lettisk ledning. Förslaget har överarbetats och bantats. Nu torde det vara både ändamålsenligt och välkommet.

Jag tycker att det är ett bra och genomtänkt sätt för att underlätta övergången till marknadsekonomi i Baltikum. Handelshögskolan har de största resurserna i Sverige för att klara den här verksamhetens uppbyggnad.

Socialdemokraterna har i sin reservation lyckats att både föreslå att letterna skall betala lokalkostnaderna och att skolförslaget skall avslås. Det är ganska märkligt.

Att uppslaget kommer från Handelshögskolan och inte från biståndsmyndigheterna kan inte göra det sämre, om man inte är en hängiven centralplaneringsideolog. Det stämmer väl med den målsättning vi har diskuterat i riksdagen om att hjälpa till med kunskapsöverföring och om att hjälpa de baltiska länderna att utveckla marknadsekonomi.

Kopplingen till Handelshögskolan ger en kvalitetsgaranti för den utbildning och forskning som bedrivs, som andra lösningar inte kan uppfylla med säkerhet.

Reservationen har dock en poäng i att man inte har preciserat hur överföringen till lettisk ledning skall ske. Men jag utgår ifrån att regeringen löser detta, och det gäller för övrigt hela den planerade Eurofakulteten.

Kostnaderna uppgår under nioårsperioden till 55 000 kr per student och läsår. Då skall man komma ihåg att häri ingår, till skillnad från i Sverige, kostnader för bibliotek, datorer, lärarutbildning, forskarutbildning, anskaffning av litteratur och utveckling av läromedel. Det är sådana kostnader som måste uppstå på en ny skola. Läsåret är dessutom elva månader mot åtta i Sverige. Med 100 studerande kan man inte uppnå påtagliga stordriftsfördelar. Jag tycker att ekonomin är god i det här projektet.

På den lettiska sidan har man ställt sig påtagligt positiv. Det är ingen dålig början. Det är i själva verket nyckelfrågan.

Jag är övertygad om att detta är ett av de bästa projekt som vi kan hjälpa Baltikum med. Det ger stöd på det område som kanske är viktigast för Balti-

kums framtid, nämligen tillväxtfrågan. Denna tillväxt skall ge Baltikum resurser att ta itu med både välfärd och miljöförbättringar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 78 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är överens med Bertil Persson om att kunskapsöverföring är det bästa stöd vi kan lämna till utvecklingen i Baltikum och Central- och Östeuropa.

Det här projektet har, som så många andra, hanterats på ett sätt som strider mot viktiga principer för handläggningen av våra biståndsinsatser. Vi har tidigare, som jag nämnde i anförandet, varit kritiska mot regeringens sätt att hantera detta. I samband med behandlingen av samarbetet med Öst- och Centraleuropa krävde vi en utredning och översyn av hur hanteringen går till. I dagens tidning kan man emellertid läsa – regeringen skall ha en eloge för att den så snabbt har efterkommit det socialdemokratiska förslaget som också blev utskottets förslag – att man har tillsatt departementsrådet Gunnar Wetterberg för att göra en utredning. Han skall nu tydligen utreda snabbt hur det svenska biståndet till Öst- och Centraleuropa kan samordnads och bli effektivare. Detta bekräftar att vi har haft rätt i vår kritik om att det här inte har fungerat på ett bra sätt. Det här ärendet är en del där det har brustit i hanteringen.

Den angivna kostnaden på 122 miljoner kronor binder man upp sig för under en mycket lång period. Man säger visserligen att man skall stämma av kostnaderna efter ett antal budgetår. Det är dock så, vilket påpekas från Svenska institutet, att man tar resurser från andra projekt för att kunna genomföra detta. Man tillför inte några nya ekonomiska resurser. Förvisso finns det behov av denna högre ekonomutbildning. Det är alldeles klart. Men man kan dock alltid diskutera på vilket sätt man skall stödja och i vilka former man skall genomföra en sådan här utbildningsinsats.

Anf. 79 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att själva den här diskussionen speglar ganska djupgående ideologiska motsättningar mellan en rörelse som tror på kollektivet och en rörelse som tror på individuella initiativ.

Nils T Svensson hävdar med bestämdhet att ingenting gott kan komma från något annat än från centralbyråkraterna. Vi vill i stället ta vara på de bästa av alla de nya möjligheter som erbjuder sig. Handelshögskolan har gjort ett i vårt tycke utomordentligt arbete.

Anf. 80 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jo, det är självklart att det kommer mycket gott från olika håll. Jag ifrågasätter inte behovet av denna utbildning. Vad vi har ifrågasatt är om man inte skulle ha kunnat – med en bättre och mer genomgripande beredning av detta ärende – åstadkomma ett bättre förslag. Det är detta som är poängen i vår kritik av det här projektet.

Anf. 81 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Grundproblemet för de baltiska länderna är övergången till marknadsekonomi. Denna övergång skall ske snabbt. I ett sådant läge kan

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Handelshögskola i
Riga, Lettland*

man inte sitta och vänta och se vad man kan få ut ur utredningskvarten i den centrala byråkratin. Det finns dessutom ett i många delar utmärkt förslag framtaget på eget initiativ av entusiaster vid Handelshögskolan som både har kompetensen och viljan att göra någonting och göra det snabbt. Det är en överlägsen lösning jämfört med den centralbyråkratiska.

Anf. 82 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! En handelshögskola i Riga är en angelägen fråga för denna kammare. Det är ett första steg när det gäller att ge de baltiska staterna en möjlighet att utvecklas på det här området.

De försök som hittills har gjorts, bl.a. vid universitetet i Tartu, har resulterat i onormalt stort antal avhopp. Endast var femte elev stannar kurstiden ut. Det är därför viktigt att vi nu satsar ordentligt.

Det begärs här ytterligare utredning och översyn. Det tycker Ny demokrati är onödigt, eftersom vi i Ny demokrati stöder det framlagda förslaget. Vi anser att det här utgör en del i ett i framtiden så effektivt bistånd som möjligt.

Vi kan finna att kostnaden är försumbar, om vi jämför med de kostnader som invandringen i dag drar. Om man kan hjälpa länderna i ens närområde skall man göra det, och det är just det som vi gör i det här fallet.

Man blir annars, såsom man är i dag, hänvisad till utlandet. Studenterna tvingas exempelvis att utnyttja kunskapskällor i England. Låt dem nu få en möjlighet att själva visa vilken väg de önskar bana för sitt land.

Det är viktigt att markera att vi med kraft ställer upp för att korruptionen inte skall utvecklas mer än den redan gjort. Marknadsekonomi går inte ut på att landet skall komma att bestå av en blandning av maffia och korruption. Det vill vi markera. Det är därför oerhört viktigt att nu på en gång ta rejäl sats och inte vänta på ytterligare steg.

Det är nämligen mycket stora problem med korruption på andra sidan Östersjön. Det finns givetvis korruption i viss mån även i Sverige, men inte i den stora utsträckning som i Östersjöstaterna. Det är den ryska maffian som påverkat detta.

Människorna måste få tillfälle att själva utveckla idéer. Det här är en början till det. Jag tycker att vi skall önska högskolan i Riga lycka till.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

12 § Ändring i lagen om vissa internationella sanktioner, m.m.

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande

1992/93:UU34 Ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner samt tillämpning av lagen i fråga om "Förbundsrepubliken Jugoslavien" (Serbien-Montenegro) och i fråga om Irak (prop. 1992/93:229).

Herr talman! Såsom företrädare för utskottet yrkar jag bifall till framlagt förslag.

Jag vill ta tillfället i akt att göra ytterligare några korta kommentarer. För några veckor sedan hade vi som bekant en större debatt om Bosnien-Hercegovina här i riksdagen. Veckan dessförinnan hade vi också en debatt med anledning av utrikesutskottets utlåtande. Efter dessa två debatter har läget i Bosnien-Hercegovina bara förvärrats. Inget internationellt ingripande för att få slut på dödandet har gjorts.

Den bosnisk-serbiske ledaren skrev visserligen slutligen under Vance-Owen-planen, men det serbiska s.k. parlamentet i Bosnien fattade motsatt beslut. Dessutom hänvisade man frågan till en folkomröstning som visade siffror som känns igen från tidigare decennier i denna del av världen, nämligen under Stalin-tiden. Omröstningen skedde alltså under tveklaktiga former. Det går inte att ha folkomröstning under sådana förutsättningar.

Det kanske mest upprörande i detta är att omvärlden förefaller glatt och något befriat välkomna varje möjlighet att ytterligare, med hjälp av de olika leden i processen, få skjuta upp det ingripande som, enligt min och många andras uppfattning, faktiskt är och länge har varit fullständigt nödvändigt.

Den slutsats som uppenbarligen har dragits av de bosniska serbernas ledare är att ingenting kommer att göras utifrån. I det läget har också den andra utanförstående parten, nämligen Kroatien dragit sina slutsatser.

Vi har nu ett läge där serber och kroater av allt att döma gör sitt bästa för att slutföra den uppdelning av den internationellt erkända staten, medlem i FN och den europeiska säkerhetskonferensen, Bosnien-Hercegovina, som så många under ganska lång tid spekulerat om.

Det förefaller som – och det har sagts i den internationella debatten – att Vance-Owen-planen i och med detta är död. Kanske kan den s.k. Washingtonplanen, som dykt upp under de senaste veckorna, bli ett slags ersättare eller komplement. I bästa fall kan den bidra till ett steg mot ett förverkligande av åtminstone huvuddragen i Vance-Owen-planen.

Sverige måste, i det läge som uppstått, under alla omständigheter hålla på Vance-Owen-planen, trots att man i och för sig kan kritisera den. Det förefaller nämligen i dagens läge vara det enda sättet att över huvud taget få en chans att garantera staten Bosnien-Hercegovinas integritet och i någon form bestående, en stat som är medlem i FN. Om detta inte sker, kommer slutsatser vad gäller andra länders säkerhet att dras, exempelvis de baltiska ländernas, när det gäller omvärldens vilja att gripa in till skydd för dem. Slutsatser kommer att dras på många håll, t.ex. av olika krafter som verkar i Ryssland.

Sanktionerna har säkerligen väsentligen bidragit till att Serbiens ekonomi numera är i spillror. Men samtidigt måste man konstatera att den politiska utvecklingen i Serbien – det är mycket tydligt markerat under de senaste dagarna – inneburit en politisk drift mot det alltmer extrema och fascistiska. Det förefaller som att landets ledning riskerar att helt och hållet bli ett slags fånge hos de allra mest oförsonliga och extrema politiska krafterna.

Ändå är det naturligtvis riktigt att fortsätta med sanktionspolitiken. I synnerhet efter det som skett under de senaste veckorna, är det också rimligt att aktualisera sanktioner även mot Kroatien, eftersom kroaterna allmer öppet

*Ändring i lagen
om vissa
internationella
sanktioner, m.m.*

agerar i riktning mot en delning av Bosnien-Hercegovina. Sverige bör aktualisera tanken i internationella forum.

Men vi skall inte intala oss att sanktioner i dagens läge egentligen leder någonstans. Det som behövs, om inte utvecklingen i Bosnien-Hercegovina mycket snabbt skall gå mot en fullständig katastrof och en internationellt erkänd stat kanske utplånas och delas mellan grannstaterna, är att FN kraftfullt griper in. Sverige skall naturligtvis bidra till detta. Frågan skall diskuteras på måndag och jag tyckte att det fanns skäl att redan nu kommentera det.

Anf. 84 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Enigheten är naturligtvis i det närmaste total när det gäller att skärpa och tillämpa de sanktioner som FN:s säkerhetsråd, nu senast i resolution 820 från den 17 april, beslutat om mot "Förbundsrepubliken Jugoslavien", dvs. Serbien-Montenegro. Jag vill också själv yrka bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande 34.

Det går inte att komma ifrån, att den situation vi nu står inför med alltför stor tydlighet demonstrerar omvärldens handlingsoförmåga – ja, jag drar mig inte för att hävda handlingsovilja. Den säkerhetsrådsresolution som vi nu här i riksdagen ställer oss bakom ligger en och en halv månad tillbaka i tiden. Då fanns fortfarande – åtminstone ville man ge sken härav – förhoppningen att det skulle gå att pressa Serbien till besinning.

Sedan dess har vi fått uppleva hur man från serbisk sida i alltmer öppet trots, genom upprepade och med all sannolikhet väl genomtänkta förhållningsmanövrer, förödmjukat omvärlden, främst Europa och FN.

Först skrev de bosniska serbernas ledare Karadzic i april i Athen på Vance-Owen-planen – kanske enbart som en artighetsgest mot den grekiske värden premiärminister Mitsotakis. Serberna gör ju ingen hemlighet av att de ser grekerna som sina trognaste vänner, även när en hel värld vänder sig i avsky mot den blodsdränkta etniska rensning som nu har pågått i 14 månader i Bosnien. Den grekiska regeringen har ju också lekt med sina allierade i EG, när det gäller den oacceptabla utpressningen om erkännande av republiken Makedonien. Det är en utpressning som fortsätter genom grekiska förhållningsmanövrer på känt manér.

Därefter har de bosniska serbernas självutnämnda parlament i Pale i bergen ovanför Sarajevo sagt i det närmaste totalt nej till FN:s fredsplan, för övrigt i närvaro av den serbiske presidenten Milosevic och serbernas vän Mitsotakis. I en s.k. folkomröstning skulle serberna i Bosnien få säga sitt om fredsplanen. Omvärlden förklarade i sann diplomatisk stil att det gällde att avvakta folkomröstningen. Så gör man i respektabla kretsar. Föga överraskande blev utslaget i folkomröstningen det man frågat efter. Det var en ny förödmjukelse för omvärlden.

Herr talman! Det hävdas – även i denna kammare, senast av utrikesministern i en interpellationsdebatt så sent som den 7 maj – att det är fel att döma ut sanktionsvapnet. Det sägs t.o.m. ha haft betydande effekt när det gäller att försvaga den serbiska ekonomin. Javisst, men det var väl inte det yttersta målet – det var väl att få stopp på den etniska rensningen i Bosnien. Det är nu över ett år sedan FN:s säkerhetsråd den 30 maj beslutade om de första sanktionerna mot Restjugoslavien för att stoppa den etniska rensningen i

Bosnien. Nu är den i det närmaste fullbordad, oavsett vad effekten har varit på den serbiska ekonomin.

Den överenskommelse om en gemensam aktionsplan som USA, Ryssland, Storbritannien, Frankrike och Spanien slöt i Washington den 22 maj gav serberna en klar signal om att omvärldens handlingsovilja består. Som Europaparlamentet uttalade i en resolution i förra veckan: en överenskommelse som skänker segern till angriparna. Sanktionerna har varit föga effektiva – åtminstone om målet var att stoppa blodbadet i Bosnien och att förhindra att en folkrättsligt erkänd medlemsstat i FN utplånas.

Herr talman! Det som sker ger klara signaler till dem som hänsynslöst driver den serbiska rensningspolitiken i Bosnien. Men den har, som vi sett alltmör uppenbart de sista två månaderna, gett klar signal också till de bosniska kroaterna och deras uppbackare i Zagreb. De bosniska kroaterna fick nästan allt de önskade redan i Vance-Owen-planen. Som en följd av detta har de kunnat bida sin tid i skydd av den skugga som omvärldens totala avsky inför serbiska våldsdåd skänkt dem.

Nu, när omvärlden tycks ha kapitulerat, vill inte kroaterna vara sämre. Risken är obetydlig, när man nu lika hänsynslöst rensar "egna" områden från muslimer i Hercegovina. Och omvärlden står hjälplös.

Redan från början har det varit väl känt att reguljära kroatiska förband funnits och verkat i Bosnien-Hercegovina. De bosniska kroaterna får allt det understöd den behöver från regimen i Zagreb. Omvärldens hot om sanktioner, om den kroatiska etniska rensningen i Mostar, Vitez och städer och byar i de omgivande områdena inte upphör, har naturligtvis inte haft någon effekt.

I söndags förklarade Kroatiens president Tudjman, att Zagreb måste försvara de kroater som slåss mot muslimer i Bosnien-Hercegovina, då detta är ett säkerhetsintresse för Kroatien. Jag citerar president Tudjman: "Kroatien måste bedriva en realistisk politik för att skydda dess statsintressen och dessa kan inte varaktigt säkras utan att det kroatiska folkets existens och de territorier de bebor i Bosnien-Hercegovina skyddas."

Få kan betvivla vad som varit den kroatiska ambitionen i Bosnien-Hercegovina. Ryktena om att Milosevic och Tudjman för flera år sedan kommit överens om att sinsemellan dela Bosnien, har tyvärr alltför hög trovärdighet. Bevisen på den kroatiska aggressionen i Bosnien-Hercegovina är väl så klara, som bevisen mot Belgrad var när sanktionerna mot Serbien-Montenegro beslutades av FN:s säkerhetsråd den 30 maj förra året. När gör FN allvar av hotet om likartade sanktioner mot Kroatien?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Uppskov till
1993/94 års
riksmöte med
behandlingen av
vissa ärenden*

13 § Uppskov till 1993/94 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1992/93:KU36 Uppskov till 1993/94 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden.

Anf. 85 THAGE G PETERSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen till KU:s betänkande nr 36, såsom den kommer till uttryck i ett utdelat rättelseblad. Motiveringen för vår reservation har vi utvecklat i ett särskilt yttrande, som finns fogat till betänkandet.

Anf. 86 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag finner det minst sagt förvånande med en reservation till ett uppskovsbetänkande. Det torde inte höra till vanligheterna. Det lär ha förekommit i trafikutskottet vid något tillfälle, rörande Öresundsbron, och det lär ha förekommit i skatteutskottet, men jag kan inte påminna mig att vi har haft någon sådan reservation i konstitutionsutskottet.

Herr talman! Vi har från utskottsmajoritetens sida funnit att frågan om en medborgarkommission har tagits upp två gånger tidigare i justitieutskottet och avslagits. Några socialdemokratiska reservationer har då inte förekommit.

Vi vet inte vad en sådan här kommission över huvud taget skulle syssla med. Vi vet inte heller hur dess sammansättning skulle se ut. Vi anser att det är lämpligt att klara ut de här problemen på partiledarnivå innan vi går till ett beslut här i riksdagen.

Vi har för vårt vidkommande på majoritetssidan inte tagit ställning – jag är angelägen om att understryka det. Vi menar att detta är någonting som inte skall jäktas fram, utan vi får återkomma till frågan i höst.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 87 THAGE G PETERSON (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottets behandling är självständig, och det förhållandet att ett annat utskott tidigare har behandlat frågan påverkar inte konstitutionsutskottets bedömning.

Vi eftersträvade en politisk enighet i KU, sedan KU enhälligt hade beslutat att ta upp ärendet i vår. I en intern promemoria stod att ärendet skulle tas upp till behandling under hösten, men utskottet flyttade behandlingen till våren.

Jag beklagar att KU inte har kunnat bli enigt i en fråga där partiskillnader inte skulle behöva finnas.

Skälen för en kommission är att mordet på förre statsministern Olof Palme ännu inte är uppklärat, och den oro och den osäkerhet om mordutredningen som finns bland allmänheten måste tas på allra största allvar. Det är, herr talman, ett demokratiskt intresse i ett rättssamhälle att mordutredningen inte läggs till handlingarna utan att det sker en eftergranskning.

Socialdemokraterna i KU deltog inte i KU:s beslut att höra Riksåklagaren. Vi anser att KU-majoritetens åtgärd var olämplig. Det kan framöver bli KU:s uppgift att granska Riksåklagarens ämbetsutövning. Han har klokt nog också avstått från att uttala sig i frågan om en kommission, med hänsyn till att han har funnit att det inte är lämpligt för honom att uttala sig om formerna för en granskning av en förundersökning som han har fått i uppdrag att leda.

Om riksdagens beslut blir att skjuta upp ärendet till hösten, hoppas jag ändå att vi i KU skall få till stånd en partipolitisk enighet om en medborgarkommission när vi fortsätter behandlingen, om det skulle bli riksdagens beslut.

Anf. 88 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag ser ingen anledning till att någon partipolitisk oenighet skulle behöva föreligga i en fråga av det här slaget. Jag har full respekt för Socialdemokraternas tro på det lämpliga i att tillsätta någon form av medborgarkommission.

Däremot förstår jag inte Socialdemokraternas reaktion när vi i utskottsmajoriteten sade att det under alla omständigheter gäller att se till att vi inte får en kommission som klampar in på polisens område. Därför beslöt vi att fråga Riksåklagarämbetet vilken syn man hade på detta. Det omedelbara svaret från Riksåklagaren blev att polisutredningen bör kunna vara slutförd vid årsskiftet 1993/94, om inget påtagligt nytt kommer fram. "En ny och något mindre aktiv fas torde därefter inträda. Mot den bakgrunden finns det – om det bedöms värdefullt med en kommission – skäl att avvakta någon tid med att tillsätta denna."

Det var det svar som vi fick från Riksåklagarämbetet. Vi har tagit fasta på detta och dessutom sagt att det inte finns någon anledning att jäkta fram ett beslut. I stället får utskottet återkomma till denna fråga i höst.

Anf. 89 THAGE G PETERSON (s):

Herr talman! I vårt särskilda yttrande har vi utvecklat skälet till att det vore lämpligt att redan nu begära att regeringen tillsätter en kommission. Det är just Riksåklagarens påpekande, som Birger Hagård helt korrekt har refererat, att det pågående utredningsarbetet beräknas vara avslutat vid årsskiftet 1993/94, om inget påtagligt nytt kommer fram.

Vi socialdemokrater menar att regeringen hade kunnat samordna kommissionens start med slutförandet av den pågående fasen i åklagarnas och polisens utredningsarbete, om ett sådant riksdagsbeslut hade fattats nu. Kommissionen hade kunnat vara på plats innan utredningsresurserna hade skingrats.

Vi menar att riksdagen skall begära att kommissionen tillsätts, men att det är regeringens uppgift att avgöra tidpunkten för tillsättandet med hänsyn till att spanings- och utredningsarbetet inte får störas. Dessutom är det helt klart att regeringen skall avgöra kommissionens sammansättning.

Om riksdagens beslut blir att skjuta upp ärendet till hösten, menar vi att man därmed har försuttit möjligheterna till denna samordning av kommis-

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Uppskov till
1993/94 års
riksmöte med
behandlingen av
vissa ärenden*

sionens start och slutförandet av den pågående fasen i åklagarnas och polisens utredningsarbete. Det finner vi skulle vara djupt olyckligt.

Anf. 90 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Varför detta plötsliga jäkt när polisutredningen inte ens är slutförd? Det är många viktiga frågor som måste diskuteras ordentligt i detta sammanhang.

Vi har inte alls diskuterat eller berett frågan om målsättningarna med kommissionen, om en sådan nu skall tillsättas. Vi har, som sagt var, heller inte haft några synpunkter på dess sammansättning. Varför då jäkta fram en sådan sak klockan fem i tolv under vårsessionen? Det kan vi inte förstå, och därför har vi begärt att få skjuta upp ärendet till hösten.

Anf. 91 THAGE G PETERSON (s):

Herr talman! Det är inte så, Birger Hagård, att ärendet tas upp fem i tolv. Konstitutionsutskottets beslut att behandla frågan under våren fattades den 9 mars 1993. Det står i 22 § i KU:s protokoll. Det är alltså snart tre månader sedan. Ärendet har sedan dess varit föremål för diskussion i konstitutionsutskottet. Detta är en markering från den socialdemokratiska gruppen i KU av att majoritetens ståndpunkt är olycklig.

Detta är en allvarlig fråga, som har oroat och oroar svenska folket. Mordet är ännu inte uppkärlat. Många diskussioner pågår i dag runt om i vårt land om mordutredningen. Då är det ett medborgarintresse i en rättsstat att en utredning inte bara läggs till handlingarna utan att det blir en eftergranskning.

Det är denna riksdags skyldighet att se till att det blir en sådan eftergranskning. Vad vi begär är endast att riksdagen beslutar om en kommission, men att regeringen skall avgöra tidpunkten och också kommissionens sammansättning.

Från den socialdemokratiska gruppens sida har vi litet svårt att förstå att den borgerliga majoriteten i KU inte hyser samma intresse och att man inte har kunnat tillmötesgå oss på den här punkten.

Herr talman! Jag sade i mitt andra inlägg att jag, om riksdagen beslutar att skjuta upp ärendets behandling till hösten, hoppas att vi vid det tillfället skall få en politisk enighet i KU för en medborgarkommission. Denna fråga är minst av allt lämplig för en partipolitisering.

Anf. 92 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag å min sida vill uttrycka den förhoppningen att den pågående polisutredningen lyckas i sitt värv och att det här problemet skall kunna lösas.

Det verkar som om Thage G Peterson förutsätter att polisen skall misslyckas. Men om polisen nu lyckas finns det ju ingen anledning att över huvud taget sätta till någon kommission. Under alla omständigheter måste vi väl avvakta och se vad man kommer fram till. Detta skulle annars kunna tas till uttryck för ett misstroende mot polisen och det arbete som man där utför. Jag utgår från att konstitutionsutskottets ordförande lika litet som jag är beredd att ställa sig bakom något sådant.

Jag utgår från att konstitutionsutskottets ordförande lika litet som jag är beredd att ställa sig bakom något sådant.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

Skuldsanering

14 § Skuldsanering

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1992/93:LU49 Skuldsanering.

Anf. 93 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Äntligen beslutar vi i Sverige om att en skuldsaneringsverksamhet för privatpersoner med övermäktiga skuldproblem skall införas.

Det gläder mig särskilt att lagutskottet står för det initiativet och att enighet nu i princip föreligger inom regeringspartierna och över blockgränserna. Det finns endast ett särskilt yttrande.

Beslutet innebär en beställning till regeringen av en effektiv skuldsaneringsverksamhet. Grundtanken är att personer med allvarliga och varaktiga skuldproblem skall slippa en del av sina skulder, efter det att de har följt en sträng avbetalningsplan under exempelvis fem år.

Verksamheten är utformad i tre steg. Steg ett skall vara en frivillig privat överenskommelse. Steg två skall vara ett lagreglerat frivilligt förfarande, och steg tre skall vara en tvingande sanering. Jag vill understryka att det är viktigt att man utnyttjar varje steg för sig, dvs. först i sista hand skall det rättsliga tvånget tillgripas.

Organisatoriskt skall verksamheten uppfylla tre krav. Den skall vara tillgänglig över hela riket. Den skall vara verkligt effektiv, och den skall vara resurssnålt bedriven. Sedan får man pröva olika organisatoriska alternativ för hur den här skuldakutfunktionen skall vara utformad. I lagutskottets betänkande pekas på en hel rad alternativ. Det finns ingen anledning att gå in på dessa alternativ här och nu.

Förfarandet skall vara skriftligt och summariskt. Alla fordringar skall vara likställda, inkl. skatte- och avgiftsskulder. Förfarandet skall vara flexibelt, och det skall ske en individuell anpassning till varje enskilt fall. Men samtidigt måste man beakta att man inte undergräver den allmänna betalningsmoralen. Det blir då nödvändigt med någonting som man kan kalla för en ventil. Det skall alltså vara möjligt att säga nej till skuldsanering om ett sådant beslut skulle innebära ett stötande resultat.

I det här sammanhanget förtjänar det också att påpekas att förebyggande åtgärder alltid är det bästa, även i det här avseendet. Det är alltså synnerligen angeläget att sådana åtgärder vidtas. Det är det bästa sättet för att undvika överskuldssättning.

Inom utskottet har det funnits en viss oenighet, om man skall kalla det så, beträffande just skatte- och avgiftsfordringar. Alla är egentligen överens om att alla fordringar skall likställas, men i det särskilda yttrandet av Social-

demokraterna antyder man att man vill särbehandla skatte- och avgiftsskulder. Det är en beklaglig inställning. Det finns nämligen en risk att man på det sättet blockerar de frivilliga överenskommelserna. Det finns en tveksamhet när det gäller privata borgenärer. Om inte staten ställer upp på saneringsidan vill inte heller de privata borgenärerna göra det. Jag noterar, som jag har sagt tidigare, med tacksamhet att detta bara är anfört såsom ett särskilt yttrande av Socialdemokraterna.

Vad som är extra viktigt beträffande själva beslutet är ikraftträdandet. Det råder total enighet på den punkten. Arbetet hos regeringen skall ske med inriktning på att ikraftträdande skall kunna ske den 1 januari 1994.

Herr talman! Det här är uppenbarligen en framgång för lagutskottet. Lagutskottet har drivit skuldsaneringsfrågan länge. I lagutskottet fattade vi ett viktigt delbeslut i november 1992. Då drog vi upp de grundläggande riktlinjerna. De godtogs också av riksdagen. Det fanns visserligen en reservation av Socialdemokraterna om att en dansk modell skulle införas. Men det var en självklar förutsättning för riksdagen att det också skulle bedrivas en försöksverksamhet med frivilliga lösningar. Den försöksverksamheten skulle intensifieras och utvidgas.

Dagens beslut följer upp det här tidigare beslutet. Vi förordar en s.k. försvenskad norsk modell som den lämpligaste. Den uppfattningen borde också ligga i linje med en rimlig tolkning av justitieministerns uppfattning. Jag noterar samtidigt att Socialdemokraterna nu har ändrat sig. Man har gått över från den danska modellen till den norska. Det är välbetänkt.

Inför framtiden är det synnerligen angeläget att skuldsaneringsverksamheten snabbt kommer till stånd, just för alla de människor som lider av övermäktiga skulder.

Lagstiftningsarbetet från nu och fram till årsskiftet blir ovedersägligen en tuff uppgift för Justitiedepartementet, men kompetensen finns. Jag utgår också från att det finns kunskap om skuldsaneringsproblematiken sedan länge. Inom departementet ligger ju Insolvensutredningens tjocka betänkande. Där finns mycket att hämta. Jag utgår från att den interdepartementala arbetsgruppen har arbetat under lång tid och på det sättet skaffat sig en överblick och en god kunskap, vilket kommer att komma väl till pass i det lagstiftningsarbete som nu är beställt.

Jag understryker än en gång att det är en oerhört viktig inriktning att vi har den 1 januari 1994 som startpunkt. Jag vill formellt, för att få det till protokollet, vädja till justitieminister Gun Hellsvik att se till att det blir på det här sättet. Det är bra för de skuldsatta och för justitieministern som då kan undvika nya förhållningsanklagelser.

Herr talman! Med de här orden yrkar jag bifall till hemställan i lagutskottets betänkande.

Anf. 94 BENG T KRONBLAD (s):

Herr talman! I lagutskottets betänkande 1992/93:49 föreslår lagutskottet riksdagen besluta att ge regeringen i uppdrag att återkomma med ett förslag till skuldsaneringslag som skall gälla från den 1 januari 1994.

Vi socialdemokrater har under flera år föreslagit att en lag om skuldsanering skall införas. Vi tillsatte Insolvensutredningen som bl.a. hade i uppdrag

att se över förutsättningarna för en saneringslag. I motioner, frågor och interpellation har vi krävt att den sittande regeringen omedelbart skall komma med ett sådant förslag.

Det har tagit onödigt lång tid att få fram ett beslut om behovet av en skuldsaneringslag. Flera länder, t.ex. Norge och Danmark, har redan en lag som ger rätt till skuldsanering. Det är riktigt, Bengt Harding Olson, att vi också tagit med Norge i den bakgrund vi vill ha för en svensk saneringslag, samt den kunskap som finns i de nordiska länderna. Till min glädje kan jag konstatera att vi är eniga om detta.

Det är tillfredsställande att vi nu äntligen och i ett enigt utskott begär en skuldsaneringslag och att denna skall gälla från den 1 januari 1994.

Vi socialdemokrater tycker att skrivningarna i betänkandet är bra, med vissa undantag. Jag tänker redovisa en del kompletterande uppfattningar från vår sida.

Herr talman! Bakgrunden till förslaget är att många människor i dag befinner sig i en mycket besvärlig ekonomisk situation på grund av överskuldsetting. Det gäller personer som är så skuldsatta att deras oförmåga att betala sina skulder antingen är permanent eller åtminstone kan bedömas bestå under överskådlig tid framöver.

Det gäller bl.a. de s.k. kreditkonsumenterna. Under senare hälften av 1980-talet och början av 1990-talet gavs t.ex. kontokortskrediter generöst, och kreditprövningen var i många fall mycket förenklad. Stora skulder med åtföljande stora ränteutgifter har gjort dessa hushålls ekonomi helt omöjlig och hopplös att på egen hand komma till rätta med. Dessa kreditinsolvenser är inget unikt svenskt fenomen, det kan också iaktas i andra länder.

En annan grupp som särskilt uppmärksammas är f.d. näringsidkare, dvs. sådana enskilda personer som startat egen rörelse, men av olika omständigheter, som inte kan läggas dem till last, blivit tvungna att upphöra med verksamheten och därvid dragit på sig så stora personliga skulder att de saknar reell möjlighet att betala dessa skulder.

De negativa konsekvenserna av att dessa personer hamnar i praktiskt taget livslång skuldsetting är betydande, både för den skuldsatte själv och hans familj, liksom för kreditgivarna och för samhället. En hopplös situation leder till att såväl socialvården, sjukvården och kanske också kriminalvården belastas. I stället för att delta i produktionen och därmed genom bl.a. skatter bidra till välfärdskostnaderna blir den överskuldsetting enbart en kostnad för samhället. För den enskilde är naturligtvis situationen mänskligt och socialt katastrofal.

Dessa hushåll behöver hjälp. Här måste banker, kreditinstitut, samhällets olika institutioner m.fl. gå in och försöka finna rimliga lösningar så att enskilda människors ekonomi på litet sikt kan saneras.

Det skall inte gå att "tjäna på" att begära skuldsanering i stället för att lämna in en konkursansökan. Skuldsanering är i första hand tänkt för skuldsatta personer som saknar utmättningsbara tillgångar.

I den allmänna debatten har framförts att en skuldsaneringslag skulle utgöra ett hot mot den allmänna betalningsmoralen. Vi menar för vår del att dessa risker är starkt överdrivna. Avsikten med det nya institutet är ju inte att göra skuldsanering till en rättighet. En begäran om skuldsanering utgör

en möjlighet – i princip endast en gång – att under stränga förutsättningar, efter beslut av domstol, få hela eller del av skulden eftergiven. Det är också viktigt att den skuldsatte åläggs att under de närmaste åren betala så mycket han förmår av skulden. Om en skuldsatt lämnar oriktiga uppgifter om sina ekonomiska och personliga förhållanden skall sanktioner kunna tillgripas.

Det kan också noteras att någon negativ inverkan på den allmänna betalningsmoralen inte har förmärkts under den tid Danmark och Norge tillämpat sitt skuldsaneringsinstitut. Erfarenheterna är tvärtom mycket goda.

Samhället och skattebetalarna har ställt upp för att sanera banker m.m., och då måste även enskilda personer kunna få hjälp. Som läget är nu har den överskuldsatte ett livstids skuldstraff över sig.

Vi föreslår nu exempelvis fem svåra år "på vatten och bröd" efter att man själv sökt uppnå en frivillig överenskommelse med sina borgenärer. Om inte detta är möjligt skall en lagreglerad ordning tillämpas med företrädesvis frivillig och endast i sista hand en tvingande skuldsanering.

Herr talman! Vi socialdemokrater har i ett särskilt yttrande framfört att när det gäller frågan huruvida skuldsaneringen skall gälla skatter och avgiftsskulder har vi i princip samma uppfattning som utskottet. Regeringen bör dock pröva om vissa sådana skulder skall undantas på motsvarande sätt som i Norge. Någon speciell turordningsregel utöver den som i dag gäller bör ej införas vid skuldsanering för en privatperson.

Vi socialdemokrater vill också fästa riksdagens och regeringens uppmärksamhet på behovet av att under skuldsaneringsperioden pröva en ränte- och amorteringsfri tid vid långtidsarbetslöshet och långtidssjukskrivning, då man efter 365 dagar den 1 juli endast får 70 % i ersättning. En typ av moratorium skulle underlätta för dessa grupper. I Norge pågår en sådan diskussion i dag.

Herr talman! Med detta vill jag understryka vikten av att vi får en lag den 1 januari 1994 och yrkar därmed bifall till lagutskottets betänkande angående skuldsanering.

Anf. 95 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar att Bengt Kronblad har en försonlig ton när han talar om detta ärende, skuldsanering. Kanske han något prisar att det är socialdemokraterna som har drivit frågan hela tiden. Jag kan gott ge en eloge till socialdemokraterna för den saken, men jag vill bara poängtera att ni inte har varit ensamma på barrikaderna.

Detta har tagit tid, jag håller med om det, Bengt Kronblad. Men samtidigt är det angeläget att man är noggrann när man fattar sådana här beslut. Jag vill poängtera vad jag sade i mitt inledningsanförande, nämligen att om vi hade fattat beslut i november och gjort som socialdemokraterna föreslog, hade vi hamnat i en dansk modell, som uppenbarligen inte är särskilt lyckad. Med litet mera eftertanke, litet mera tid och efter en studieresa till Norge blev resultatet annorlunda. Det har blivit en idé, och lagutskottet har framfört att vi skall ha den norska modellen som förebild. Detta är vi nu eniga om. Det inkluderar socialdemokraterna, och det gläder mig.

Jag vill också säga till Bengt Kronblad att jag tror att man särskilt skall värna om de långtidsarbetslösa även om detta inte är särskilt nämnt. Det är

en självklarhet att när man bedömer varaktigheten i betalningsoförmågan kommer arbetslöshet in som ett viktigt moment.

På en punkt vill jag inte tro att Bengt Kronblad egentligen menade vad han sade. Det skall bli en lång och tuff avbetalningsplan, det är vi överens om, men jag tror inte vi bör lägga existensminimum så lågt att det handlar om att dessa människor skall leva på vatten och bröd. Jag tror att man behöver litet mer för att över huvud taget skall klara denna tunga, tuffa avbetalning under så lång tid.

Anf. 96 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Herr talman! Bengt Harding Olson tar upp frågan om vilken linje vi skall välja, danska, norska eller någon annan. Vi har varit ute och rest och studerat det danska systemet vid två tillfällen och sedan det norska. Nu kan vi konstatera att vi kan ta till vara de goda förslag och sätt att arbeta som bedrivs i våra grannländer.

Detta visar också att resor för riksdagsledamöter är av god vikt.

Sedan säger Bengt Harding Olson att Socialdemokraterna har drivit frågan om den här lagstiftningen, men att också Folkpartiet har varit med. Jag hälsar givetvis alltid Folkpartiet välkommet till att stödja goda idéer, även i den frågan.

Anf. 97 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Folkpartiet sitter i regeringen och driver de här linjerna. Vi välkomnar stöd från Socialdemokraterna. Oppositionen är också välkommen att stödja goda förslag.

Anf. 98 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Som mycket riktigt påpekats av de två föregående talarna står ett i stort sett enigt utskott bakom detta förslag. Men liksom de två tidigare talarna vill jag komma med några randanmärkningar, därför att jag tycker det är på sin plats.

Först tidpunkten. Jag vill direkt citera ur handlingen. Vi måste ge en viss öppning till vad som är rimligt och möjligt när vi tar fram förslaget. Det står ordagrant att utskottet har "skisserat att det skall vara med inriktning på ett ikraftträdande den 1 januari 1994." Men på Justitiedepartementet har man ett antal ärenden som för närvarande belastar ganska tungt. Det är viktiga saker som lönegarantifrågan, förmånsrättsordning m.m. Det är bättre att vi får ett bra förslag än ett snabbt förslag. Vi vill alla att det skall komma så fort som möjligt. Det är många som lider av problem med överskuldssättning, men, som sagt, det är mycket bättre med ett bra förslag än ett som till döds och pina skall vara framme vid ett visst datum.

Bengt Harding Olson hade rätt när han sade att det skadar inte med litet eftertanke innan man fattar sådana här beslut.

Vi har också påpekat under ärendets gång att det skulle finnas anledning att titta på ett antal olika modeller, inte bara som Norge- eller Danmarksmodellen, utan hur man kan gå till väga på olika sätt.

Alla känner den gamla historien om den automatiska rakapparaten som kunde raka tio hakor samtidigt. Men metoden var inte särskilt lyckad, för

hakorna var olika. Det är samma sak med människors skuldsättning. Den problematik som möter dem är olika. Därför hade det varit intressant att få fram flera olika modeller för att hantera detta genom de försök som nu satts i gång i bl.a. Stockholm och Skellefteå.

I min hemstad, Göteborg, har man också utanför dessa av regeringen initierade försök startat med en sådan verksamhet. Man vill inte ha en Göteborgsmodell, som ni har kallat det. Man har helt enkelt gjort så att man valt en naturlig kontaktplats, konsumentkontoret som kommunen ställer upp med, men sedan är det kreditgivarna – banker och andra som meddelat krediter – som får stå för fiolerna. Det hade varit bra att få se hur dessa olika försök hade slagit ut innan man hade fattat definitivt beslut. När människor nu vet om att det fattas ett beslut är risken stor att de avvaktar vad ett sådant kommer att innebära. Det kan måhända leda till att många goda förslag inte kommer fram.

Här har också berörts frågan om den allmänna betalningsmoralen. Det är kanske ännu litet svårt att se hur den påverkas. Varken i Norge eller Danmark har lagen varit i kraft så länge. Men den senaste kontakt jag haft, för mindre än tre timmar sedan – det var inte en väljarkontakt, utan någon som var aktiv i ett annat borgerligt parti som ringde mig, eftersom personen visste att vi skulle ta upp frågan i dag – sade: Ni kan väl ändå inte anta detta förslag! Vad innebär det för den allmänna betalningsmoralen? Vi har i dag diskuterat detta på mitt arbete.

Jag kunde då meddela att vi hade förutsatt att det verkligen skulle vara tuffa tag. Det skall inte vara någonting som man kan smita undan med. Visserligen var det något av ordmärkning från Bengt Harding Olsons sida, men det ligger litet grand i det som Bengt Kronblad sade, att det skall kännas som vatten och bröd, även om det inte ordagrant innebär det.

Om man skall påverka den allmänna betalningsmoralen i rätt riktning, måste folk ha klart för sig att man inför en skuldsättning inte skall tänka: Hoppas att det går bra, men om det inte gör det, så finns det skuldsanering. Därvidlag är det bra att utskottet har markerat att skuldsanering inte skall användas för att man lätt skall slippa undan. Antingen det gäller vatten och bröd eller inte, skall det klart framgå att det är de som verkligen har problem – och som ofta inte själva har försatt sig i den situationen – som skall ha denna hjälp. Skuldsanering skall inte användas som någon sorts extra fallskärm i samband med lättsinniga privataffärer.

Anf. 99 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Lennart Fridén kommer från Göteborg. Det finns all anledning att framhålla att man i Göteborg har kommit väldigt långt på det här området. Jag vill kalla detta för Göteborgsmodellen, och den är mycket bra. Man har seriöst tagit sig an dessa problem. Göteborgsmodellen utgör en god förebild för övriga kommuner. Jag hoppas fortfarande att försöksverksamheten utvidgas till att omfatta hela Sverige.

Däremot kan vi inte avvakta med en ny reglering tills försöksverksamheten är avslutad. Det får ju inte bli så, att kon dör medan gräset gror. Det finns risk för att människor med dessa skuldpblem dör ekonomiskt under den tid som försöksverksamheten utvärderas.

Enligt samstämmiga uppfattningar från experthåll, banker och andra, äventyrar en skuldsaneringsverksamhet inte den allmänna betalningsmoralen.

När det gäller vatten och bröd är det möjligt att det finns en enighet mellan socialdemokrater och moderater på den punkten. Jag tycker att det är att gå för långt, eftersom det kan äventyra betalningsplanens genomförande. I Norge var man i princip enig om att man inte skulle lägga sig så lågt.

Slutligen handlar det inte om att få ett bra förslag eller ett snabbt förslag, utan det handlar om att få både-och. Och det är faktiskt fullt möjligt.

Anf. 100 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Låt oss bara hoppas att det inte blir så, att det varken blir det ena eller det andra. Ofta blir dess värre det bästa det godas fiende. Men vi måste ändå eftersträva det allra bästa. Och det skadar nog inte om man väntar litet grand.

Okej, vi kan tillåta lättmjölk och bröd. Men det skall ändå verkligen kännas att man är inne i en skuldsanering, vilket Bengt Kronblad sade och som jag är beredd att ställa mig bakom. En skuldsanering skall inte vara någonting som man glatt kan hoppas på och se som en parentes i sitt liv. Man skall se att skulderna skall vara avklarade efter ett antal år, men under tiden skall man känna av saneringen. Annars kommer en skuldsaneringslag utan tvivel att påverka den allmänna betalningsmoralen.

Anf. 101 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag delar den uppfattningen, att en skuldsanering skall kännas, och den kommer att kännas. Det handlar om att kraftigt förändra sina levnadsvanor under den här tiden. Om det hade varit tillåtet med fler repliker, hade vi kanske höjt oss från vatten och bröd-nivån till lättmjölksnivån och kanske t.o.m upp till den nivå där man kan äta sig mätt.

Jag tror, som sagt, att detta kommer att kunna lösas. Jag utgår ifrån att det blir ett bra och snabbt beslut, om man utnyttjar den kompetens och kunskap som finns invävd i utskottets betänkande.

Anf. 102 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Herr talman! Lennart Fridén sade att det kan bli svårt att hinna att få fram skuldsaneringslagen inom den tid som utskottet enhälligt kräver. Jag hoppas verkligen inte att det blir så, att en annan tidpunkt än senast den 1 januari 1994 måste diskuteras.

Det är självklart att det behövs erfarenheter från de försök som pågår, men man kan också ta del av den erfarenhet som finns i de nordiska länderna, men även i andra länder, som i flera år har haft ett skuldsaneringsinstitut.

Jag tror inte att en skuldsaneringslag på något sätt påverkar betalningsmoralen, vilket vi också fick belagt vid de studiebesök som ledamöterna i utskottet har gjort. Det står helt klart att betalningsmoralen blir minst lika god som tidigare, även om man inför denna lag.

Jag vill också säga någonting om nivåerna och vatten och bröd. En skuld-

saneringslag skulle kanske innebära att man skulle kunna komma upp till den nivån.

Jag har haft två samtal i dag. Det ena var från en man som hade lån i ett ganska känt bolag. Han hade räntor på nära 50 % på sin skuld. Den andra som ringde berättade att han hade något över 1 miljon kronor i skulder. Han hade nu gjort en betalningsplan som innebar att familjen fick betala 10 000 kronor i månaden, dvs. 8 000 kronor i amortering och 2 000 kronor i utmätningssavgifter. Dessa människor har en mycket låg levnadsstandard. De har en svår psykosocial situation. Det är dessa människor som vi skall hjälpa. De kan då få en förbättring och en möjlighet till ett godare liv i framtiden.

Anf. 103 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Bengt Kronblad var visserligen inte med när detta ärende justerades. Men vi var alla överens om formuleringen, nämligen att inriktningen skulle vara den 1 januari 1994. Man skall naturligtvis inte spika ett datum bara för datumets egen skull. För de människors skull som har råkat illa ut hoppas vi naturligtvis alla att detta kommer till skott så fort som det är möjligt och att resultatet blir bra.

Men vi kan väl vara överens om, Bengt Kronblad, att när vi i andra egenskaper har fungerat som remissinstanser – t.ex. som kommunalpolitiker och annat – har vi ibland varit minst sagt sura över att tiden för att tänka över en statlig remiss har varit för kort. Nu har vi sommaren framför oss. Det kan kanske inte hjälpas om det blir en eller annan vecka efter den 1 januari 1994. Vi var inte överens om senast den 1 januari – som Bengt Kronblad sade – utan vi var överens om att vi skall ha den inriktningen. Jag har bara pekat på några av de risker som finns med att man spikar ett datum.

Anf. 104 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag är väl medveten om vilken formulering som utskottet använder. Det är därför som Bengt Harding Olson och jag är helt överens om tolkningen att vi vill se förslaget genomfört till den 1 januari 1994. Jag vill instämma i det som Bengt Harding Olson sade tidigare, att det är bra att Folkpartiet är med och arbetar för detta, och att vi har ett gemensamt stöd...

(Tredje vice talmannen: Repliken gällde Lennart Fridén.)

Jag skall givetvis tacka så mycket för att vi har möjlighet att hjälpa Folkpartiet i arbetet med Moderaterna för att få den här lagstiftningen i hamn.

Anf. 105 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Med tanke på det sista som sades är det litet oklart vem man skall replikera på.

Vi behöver inte hjälp med att klara ut detta. Men om alla goda krafter ställer upp för att åstadkomma ett bra resultat, är de välkomna i det arbetet.

Anf. 106 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Efter 80-talets expansiva politik har det följt en rad kriser i fastighetssektorn, i finansbolagen, i bankerna och i företagen. Så små-

ningom har krisen nått även hushållen. När staten kraftfullt och av nödvändighet gick in och räddade banker och finansinstitut, är det naturligt att enskilda därefter reagerade, i synnerhet som många enskilda "hjälpes in" i en skuldfälla av generösa krediterbjudanden.

Genom ackordsförfarandet har skuldsanering inom företagssektorn länge varit en möjlighet. Men för enskilda har denna möjlighet saknats.

När vi från Centerns sida mycket har diskuterat frågan om skuldsanering, och i en motion till årets riksmöte också väckt kravet på en skuldsaneringslag, är det dels därför att vi har ansett att det finns ett stort behov av fasta regler för hur en skuldsanering skall bedrivas, dels därför att bl.a. representeranter för bankväsendet har uttalat att det är angeläget att även Sverige får en skuldsaneringslagstiftning.

Jag skall inte närmare gå in på det principiella innehållet i det skuldsaneringsförfarande som utskottet har uttalat sig för. Talare före mig har gjort detta. Det är värt att notera att vi trots ett enigt betänkande både för en debatt och yttrar oss från olika partier. Men, herr talman, det är för att understryka angelägenheten i detta ärende.

Den resa som lagutskottet gjorde till Norge har återopats. Det finns då anledning att understryka de erfarenheter som vi gjorde vid det besöket, nämligen att antalet ärenden inte har blivit så många som man där hade kalkylerat med. Anledningen trodde man var att ett stort antal frivilliga överenskommelser hade kommit till stånd.

Jag utgår från att kreditgivare och fordringsägare nu får fart på de frivilliga uppgörelserna, att bankerna tillämpar de riktlinjer för skuldsanering som de säger sig ha och att kronofogdemyndigheterna aktivt kan medverka när det gäller samhällets fordringar. Om detta görs och om man redan nu kommer i gång har riksdagens beslut, som vi inom kort skall fatta, fyllt ett vällovligt syfte, dvs. att en seriös skuldsanering kommer i gång. En lag kommer ju ändå till årsskiftet. Jag vill understryka att vi har uttalat oss för att detta bör ske till årsskiftet. Om alla goda krafter samverkar kring detta är min fasta övertygelse att man också kommer att klara av att få en lagstiftning i sjön vid den tidpunkten.

Jag vill också notera att det, när medierna under de senaste dagarna har presenterat den skuldsaneringsmodell som riksdagen skall besluta om, låter som om det vore väldigt enkelt att bli fri från sina skulder. Här finns det anledning att höja ett varningens finger. Det kommer att krävas uppoffringar av dem som går in i ett skuldsaneringsförfarande. Jag tycker att Bengt Kronblad på ett bra sätt har beskrivit vad som krävs av dem som kommer in i ett skuldsaneringsförfarande, men också vilken möjlighet detta kan ge inför framtiden.

Det finns också anledning att tro att dagens beslut och den kommande lagstiftningen kommer att få betydelse för framtiden och för det förebyggande arbetet. Kreditgivarna vet att det här finns en reglering, om de inte på ett bra sätt prövar de krediter de beviljar. Även från den utgångspunkten är dagens beslut om den kommande lagstiftningen viktigt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 107 HOLGER GUSTAFSSON (kds):

Herr talman! Ingen kan leva i ett rum där alla dörrar är blockerade, och ingen kan leva i ett rum där luften börjar att ta slut. Ingen orkar se en framtid där livsmodet är borta. Det måste finnas ett fönster som släpper in ljus och syre i rummet.

En skuldsättning som är helt oöverkomlig är tragiskt nog en verklighet för allt fler svenska hushåll. Varje månadsskifte är en plåga, då nya räkningar måste läggas i högen för obetalda skulder.

Ett nytt skattesystem, höga räntesatser och höjda avgifter slår blint – lika för alla, men ändå inte lika. Att få en tids anstånd med eller avskrivning av delar av skulden kan bli en andningspaus och för många en sista utväg.

Här måste nu samhället gå in och se till att den enskilde får en rimlig möjlighet att på nytt ta ansvar för sin framtid.

Den skuldsatte är en mycket utlämnad person. Finns inte viljan att förhandla fram en lösning, finns heller ingen hjälp för att sanera ekonomin. Men riksdagen kommer nu att fatta ett beslut som kan ge tillbaka framtids-tron för de värst skuldsatta människorna i vårt land.

Vi kristdemokrater har länge arbetat för en skuldsaneringslag. Syftet är inte att enskilda lättvindigt skall komma undan sina skulder, utan att en instängd människa måste ges en väg ut. Den kristna och humanistiska människosynen kräver en sådan anständighet.

Den nya lagen skall uppfordra banker och andra aktörer att frivilligt ta sitt ansvar genom att komma till förhandlingar med den enskilde.

Kommunala konsumentvägledare och budgetrådgivare skall arbeta för att hushållen skall få balans mellan sina utgifter och inkomster. Samarbetsförsök kring skuldsanering har startats i ett par kommuner. Regeringen har också gett ekonomiskt stöd till projekt mellan konsumentvägledare och Ackordcentralen.

Nu bör banker och kreditinstitut ta initiativ till att starta den frivilliga skuldsaneringen och resonera mera långsiktigt ur både bankens och den enskildes perspektiv. Både advokater och andra ekonomiska rådgivare bör engagera sig i de enskilda hushållens situation och ställa sitt kunnande till förfogande.

Detta blir en välkommen utveckling, som måste förstärkas. Både offentliga och privata krafter bör i hög grad samlas för att ge tillbaka människovärdet till dessa skuldsatta medborgare.

En bra skuldsaneringslag är ett sätt att ge dessa krafter ett rejält stöd i förhandlingarna. Lagen löser inte alla problem, men den markerar att det skall finnas en möjlighet för den oöverkomligt skuldsatte att genom uppföringar gå en ljusare framtid till mötes.

Långsiktigt måste vi också arbeta för ett annat synsätt på den privata skuldsättningen. Det gäller att lära av 80-talets lånekarusell. Skuldsättning innebär att man in-tecknar framtiden ekonomiskt och att man begränsar sitt handlingsutrymme, som snabbt kan bli ohållbart litet. Detta gäller för den enskilde likaväl som för stat och kommuner.

Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse som jag också kan konstatera att vi har ett enigt lagutskott bakom den begäran om lagreglering, som vi i dag föreslår att riksdagen riktar till regeringen.

Härmed vill jag yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och sälla mig till raden av alla de ledamöter som har hälsat den här skuldsaneringslagen med tillfredsställelse. Jag och mitt parti hör till dem. Det är mycket bra att utskottet har enats. Jag delar inte alls oron att detta på något sätt skulle vara befrämjande för dålig betalningsmoral och liknande. Jag är helt övertygad om att den strikthet som detta förslag innehåller inte ger utrymme för något missbruk av det hela.

Min blygsamhet förbjuder mig att diskutera när detta förslag först togs upp och vilka som tog initiativ till detta. Jag tycker att vi skall nöja oss med att vara glada över, som jag tidigare sade, att ett enigt utskott står bakom förslaget.

Jag vill bara berätta, att när jag kom in i riksdagen var det faktiskt enskilda centerpartister som lärde mig de första grunderna om Insolvensutredningen och vikten av en skuldsaneringslag. Självfallet, herr talman, står jag bakom utskottets förslag.

Anf. 109 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Det finns få begrepp som har en sådan betydelse för människor i dag som inteckning och borgen. De har skrivit på under den glada kasinökonomin dagar, och i dag står de inför verkligheten. Det innebär t.o.m. att deras barn inte har råd att betala. Och på grund av sin borgensförbindelse kommer de in i skuldfällan.

Nu äntligen börjar vi förstå att vi måste ha en skuldsaneringslag. Det är inte en dag för tidigt att vi sätter i gång för att få fram ett förslag. En proposition bör vara klar när riksdagen återsamlas, så att beslutet givetvis kan fattas i sådan tid att lagen träder i kraft den 1 januari. Det absolut minsta krav som vi från Ny demokrati kan ställa är att lagen träder i kraft den 1 januari. Vi stöder helt det kravet. Om det behövs får man jobba övertid, vilket man har lärt sig att man kan tillgripa när det behövs. Och i detta fall behövs det, därför att människor lider.

Det är en stor skam att ingenting har hänt tidigare. Vilka är det som har orsakat detta? Jo, det är just den här församlingen, som har skött kasinökonomin under den perioden. Det är den som är orsaken till att andra människor lider. Jag var inte ledamot av denna kammare då, utan stod utanför. Men t.o.m. min granne har blivit drabbad av detta s.k. kasinokör. Han tvingades sälja sitt hus därför att banken hade tagit det som inteckning för hans företag. Han var kreativ företagare och försökte se till att något hände. När man som företagare ser detta, förstår man varför vi har haft denna situation då ekonomin har gått nedåt. Jag anser att det är hela denna församling som genom sin ekonomiska politik har gjort att vi har råkat ut för detta. Det behövs tuffa tag nu, och de behöver tas snabbt.

Jag har ingen anledning att se framåt när det gäller betalningsmoralen. Jag tror att det är de stackare som har råkat illa ut tidigare som sitter i fällan. Detta skall inte locka nya människor att hamna i fällan. Det tror jag inte. Det är i stället de som befinner sig i skuldfällan som nu måste ha hjälp. Det måste vi politiker se till att de får. Det är nämligen vi som genom den ekono-

miska politiken har orsakat att många av våra medborgare sitter i skuldfäl-
lan. Några har dessutom fått förtjänst på detta. Det är en annan sak.

Tusentals familjer genomgår kriser på grund av detta. Det är i många fall
en tragedi som utspelas. Det är därför angeläget att vi nu sätter blåljus på
detta. Det betyder alltså att vi måste göra allt för att få fram ett bra förslag,
så att de många familjerna kan se ett ljus i mörkret. Det är detta ljus som
måste tändas genom att vi får fram en skuldsaneringslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 110 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Jag vill kommentera litet grand av det som Claus Zaar har
sagt, eller rättare sagt det sätt som han sade det på. Det är fullständigt van-
sinnigt att bara svepa med handen och säga: Det är ni som sitter här i kamma-
ren som är orsak till detta.

I vanliga fall brukar Ny demokrati gå ut och tala om det personliga ansva-
ret och individens egna möjligheter och ansvar. Man kan inte bortse från att
det inte är genom en händelse som människor försätts i detta, utan att det
sker genom en handling, och handlingar är man alltid ansvarig för.

Sedan har en del tvivelsutan lockats in i dåliga affärer, bl.a. på grund av
den ekonomiska politik som fördes under 80-talet, som jag dock inte känner
något som helst medansvar för. Vi vet vilka det var som satt i sina sportbilar
med dalmatinerhundar vid sidan om sig. Men vi löser inte problemet med
sådana generaliseringar som Claus Zaar gjorde. Och framför allt gör det inte
att politikens och politikernas anseende blir bättre.

Anf. 111 CLAUS ZAAR (nyd) replik:

Herr talman! Jag vet att det är ett gränsfall när man säger detta. Men vi
måste vakna till. Lennart Fridén har ju tidigare sagt att det är ett bra förslag,
men att det tar tid. Jag vill helt enkelt få fart på ärendet. Då fordrar det kan-
ske att man arbetar både dag och natt för att få fram ett bra förslag. Låt oss
då göra detta.

Sedan måste vi båda vara eniga om att det är här som riktlinjer dras upp
och lagbeslut fattas. Om det hade förts en annan ekonomisk politik, då hade
inte så många familjer suttit i denna fälla. Lennart Fridén har inte haft möj-
lighet att påverka allt på den tiden. Men det är den högkonjunktur som man
t.o.m. förstärkte genom vissa åtgärder som är orsaken till att människor har
handlat som de har gjort. Det får vi nu ta konsekvenserna av. Många familjer
lider ytterst allvarligt på grund av detta.

Anf. 112 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Att lägga denna typ av politisk skuld
på varandra tycker jag snarast hörde hemma i valrörelsen 1991, och en valrö-
relse skall ske igen 1994. Detta leder ingenstans. Det viktigaste är att vi får
ett bra förslag. Att svepande och generellt kasta skulden på andra för det
som har hänt tidigare leder, som sagt, ingenstans. Det viktiga är att vi kan
hjälpa dem som behöver hjälp.

Anf. 113 CLAUS ZAAR (nyd) replik:

Herr talman! Jag hoppas att vi så snabbt som möjligt kan hjälpa dessa människor. Det måste, Lennart Fridén, hända något. Det är då som man ofta gömmer sig bakom tiden. Då frågar medborgarna varför man inte kan få fart på detta. Det är den frågan som de ställer. Vi får se hur det blir i valrörelsen.

Jag hoppas, Lennart Fridén, att man tar bort orden: men det tar tid. Nu skall vi i stället se till att det blir drag under frågan.

Anf. 114 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Claus Zaars anförande föranleder egentligen ingen som helst kommentar i sak. Jag vill bara ställa en fråga till honom: Tror Claus Zaar på fullt allvar att hans orerande här i dag gör att beslutet kommer snabbare fram eller att det blir mer drag under galoscherna?

Anf. 115 CLAUS ZAAR (nyd) replik:

Herr talman! Det är ett enigt utskott som har fattat detta beslut. Men det kom i dag signaler, som lät oroande, om att det kan ta längre tid än fram till den 1 januari. Det oroar mig.

Anf. 116 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Ett gott råd till Claus Zaar: Lyssna på de signaler som är riktiga och som är underbyggda! Sådana finns det i utskottets betänkande. Där skriver man nämligen "med inriktning på den 1 januari 1994". Så lyder formuleringen – och sådan förblir den, hur mycket Claus Zaar än orerar här och hur mycket drag det än är under galoscherna.

Anf. 117 CLAUS ZAAR (nyd) replik:

Herr talman! Om vi lyckas få fram ett förslag till den 1 januari 1994 är jag för min del mycket nöjd. Men jag vill också se att det händer något.

Anf. 118 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Många olika krafter påverkade, Claus Zaar, inte minst den fria reklamen. Jag tänker då på de erbjudanden om lånemöjligheter som förekommit. Fortfarande finns det affärsverksamheter där man faktiskt måste sätta sig i skuld för att kunna få rabatt. Det är alltså många krafter som har styrt utvecklingen mot den situation som jag och flera andra talare här har beskrivit och som ligger till grund för den diskussion som vi för just nu på eftermiddagen.

Sedan vill jag gärna fästa uppmärksamheten på det faktum att vi i dag diskuterar detta med att vi skall följa efter andra länder som har haft eller som sedan ett antal år har en sådan här lagstiftning. Det är alltså inte bara det svenska samhället som har upplevt problemet i fråga.

Claus Zaar talade om svenska politiker som är kamrater till honom själv. Då kan jag bara konstatera att vi har många bröder och systrar också i andra länder som tydligen drivit dessa frågor så illa att de sedan flera år tillbaka varit tvingade att ha den här diskuterade lagstiftningen. Förhoppningsvis tar

vi nu ett rejält steg framåt, mot ett införande av nämnda lagstiftning den 1 januari 1994.

Anf. 119 CLAUD ZAAR (nyd):

Herr talman! Det faktum att vi också hade kasinoekonomier omkring oss borde inte ha hindrat att det fanns litet sunt förnuft i vår ledning på ekonomisidan och i vår ekonomiska politik. Sunt förnuft saknades dock totalt. Det får man klart för sig när man läser Kjell-Olof Feldts bok Alla dessa dagar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

15 § Ändringar i upphovsrättslagen

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1992/93:LU44 Ändringar i upphovsrättslagen (prop. 1992/93:214).

Anf. 120 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! I det betänkande om ändringar i upphovsrättslagen som vi nu skall debattera finns dels förslag som är positiva för upphovsmännen och stärker deras upphovsrätt, dels förslag som kommer att göra det enklare att tillämpa upphovsrättslagen på vissa områden från brukarsynpunkt.

Till de områden där upphovsmännens rätt förstärks hör bl.a. kopieringen för enskilt bruk av musikaliska verk och filmverk.

Rätten att utan upphovsmännens tillstånd hyra ut exemplar av litterära verk till allmänheten eller att framföra utgivna verk offentligt i allmännyttigt syfte avskaffas.

Ett område där man länge väntat på en förändring är rätten att t.ex. på ett sjukhem kunna spela in ett radioprogram eller kanske ett TV-program på video för att sedan spela upp programmet för gästerna vid en tidpunkt som är mera passande för dem. Den rätten får man nu i och med beslutet nästa vecka om lagutskottets betänkande. När det gäller fotografirätten frångår emellertid utskottsmajoriteten förslaget i propositionen.

Vi anser att det är mycket angeläget att fotografier som kan anses som verk i upphovsrättslig mening så snart som möjligt jämföras med annan bildkonst.

Tiden är alltså mogen för att integrera fotografirätten i upphovsrättslagen, precis som upphovsrättsutredningen föreslagit och som också de socialdemokratiska ledamöterna i kulturutskottet funnit lämpligt.

Då kommer också frågan om en förlängning av skyddstiden för fotografier från 25 år till 50 år automatiskt att lösas. I den borgerliga reservationen säger man att det är lämpligt att avvakta ett EG-direktiv som förmodas komma redan till hösten.

I detta EG-direktiv kommer man förmodligen endast att ta upp frågan om skyddstidens längd, inte alls frågan om det förstärkta skydd för fotografier

som uppfyller verkshöjdsriterierna. Vi löser nu båda dessa viktiga frågor genom att integrera fotografirätten i upphovsrättslagen.

En fråga som har behandlats i riksdagen vid ett flertal tillfällen är ersättningen till upphovsmannen vid vidareförsäljning av konst, s.k. droit de suite. Orsaken är att kulturarbetarnas ekonomiska villkor inte är tillfredsställande, trots att vissa insatser har gjorts från statens, kommunernas och landstingens sida. De motioner där frågan tas upp har riksdagen avslagit med motiveringen att Upphovsrättsutredningens ställningstagande måste inväntas.

Nu föreslår Upphovsrättsutredningen i sitt slutbetänkande att ett sådant system för ersättning till upphovsmannen vid vidareförsäljning av konst bör införas.

Kulturutskottets majoritet delar – det framgår av dess yttrande till lagutskottet – utredningens uppfattning och vill förutom att detta ersättningssystem införs också att det kombineras med en offentligrättslig avgift på vidareförsäljning av den konst som inte har upphovsrättsligt skydd.

En sådan avgift skulle skapa möjligheter att dela ut stipendier eller att på annat sätt stödja verksamma konstnärer.

Folkpartiet liberalerna liksom Centerpartiet har vid ett flertal tillfällen och i olika sammanhang förklarat sig positivt inställda till ett införande av s.k. droit de suite. Det var därför naturligt att Centerns ledamot och Folkpartiets ena ledamot vid behandlingen i kulturutskottet ställde sig på kulturarbetarnas sida och stödde Socialdemokraternas förslag om införandet av ett sådant ersättningssystem.

Vi socialdemokrater förmodade att vi skulle möta samma förståelse i lagutskottet, men vi blev grymt besvikna. Här har alla borgerliga partier, inkl. Ny demokrati, sagt nej. De sviker alltså kulturarbetarna.

En fråga till Folkpartiets och Centerns representanter i lagutskottet: Har era partier frångått den generösare inställningen till kulturarbetarna och deras berättigade krav och gått in för en hårdare, mera moderat linje i kulturpolitiken?

Frågan om införandet av s.k. droit de suite tar vi socialdemokrater upp i reservation nr 1, vilken jag yrkar bifall till.

I reservation nr 3 tar vi socialdemokrater upp frågan om rätten att avbilda konst som är fast anbragd på allmän plats.

Liksom socialdemokraterna i kulturutskottet anser vi att man inte fritt skall kunna avbilda sådan konst om konstverket utgör ett huvudmotiv. Anledningen är att den inskränkning i upphovsmannarätten som nuvarande lagstiftning utgör ofta missbrukas, framför allt av företag som producerar vykort. Vi anser därför att en ändring i upphovsrättslagen måste göras på den här punkten.

I betänkandet behandlas också frågan om avgifter på oinspelade band. Genom de tekniska framstegen när det gäller möjligheterna att kopiera skyddade verk och ändå behålla samma höga kvalitet på både bild och ljud som originalverket går upphovsmännen miste om de ersättningar som de rätteligen borde ha fått.

Här är utskottet enigt om att något måste ske. Inom EG har ett utkast till förslag till lösningar av kassettagiften redan utarbetats. Vi räknar med att ganska snart få ett förslag från vår egen regering. Vi utgår från att rege-

ringen, om EG-direktiven dröjer, snarast återkommer med ett förslag till avgift på tomkassetter så att upphovsmännen kan få sin ersättning.

Herr talman! Jag står naturligtvis bakom de två socialdemokratiska reservationerna men yrkar endast bifall till reservation nr 1 som gäller droit de suite. Vidare yrkar jag avslag på reservation nr 2. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i lagutskottets betänkande.

Anf. 121 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Att förstärka skyddet för upphovsrätten anser vi framför allt vara en viktig kulturpolitisk fråga. Ett stärkt skydd för upphovsrätt och bättre möjligheter till ersättningar åt olika skapare av konstnärliga eller litterära verk skulle på ett välbehövligt sätt gagna kulturarbetarnas ställning.

Den år 1990 avslutade Upphovsrättsutredningen lade fram flera mycket ambitiösa förslag. Dessa har nu av regeringen och lagutskottets majoritet stämpats enligt den gamle skraddarens trösteord: Det bidde en tummetutt.

På flera viktiga områden har regeringen i sin proposition inte föreslagit några lösningar på gamla problem. Utskottet har föredragit att passa och sticker inte alls upp mot regeringen, inte ens när argumentationen för att avstå från Upphovsrättsutredningens förslag är synnerligen tunt. Vi måste invänta förslag från EG, är ett stående uttryck, såväl i propositionen som i betänkandet.

Men, herr talman, Sverige är faktiskt fritt att bestämma sina egna regler. Dessutom finns, som kulturutskottet säger i sitt yttrande till lagutskottet, exempelvis droit de suite i ett antal EG-länder, närmare bestämt i hälften av dem. Till yttermera visso är det synnerligen oklart huruvida något EG-direktiv i frågan alls kommer att antas.

Men det hjälper inte. Den borgerliga majoriteten hukar sig och svävar på målet. Jag beklagar verkligen detta. Upphovsrättsutredningens förslag var väl genomtänkta och förankrade i konstnärsorganisationerna och bland kulturarbetarna. En genomgripande förbättring av upphovsrätten har behövts länge.

Herr talman! Jag skall bara fördjupa mig i några av betänkandets punkter. Först gäller det Framförande av verk vid gudstjänst. Vänsterpartiet har föreslagit att verk som framförs vid gudstjänst inte längre skall vara undantagna från upphovsrättsligt skydd. Vi tycker inte att det finns skäl för att det skall råda olikhet mellan sakral och profan musik. Ingen skulle ju komma på idén att hävda att en kantor inte skall ha betalt när han eller hon spelar ett stycke vid en gudstjänst. Kyrkorna betalar dessutom för annat som används vid gudstjänsterna. Ljus, nattvardsvin och textilier är inte på något sätt undantagna från vanliga ekonomiska regler. Man betalar moms och avgift på detta. Vi har därför mycket svårt att förstå varför komponister som komponerar musik av sakral karaktär inte skall få ersättning när deras verk uppförs. Deras kolleger, som komponerar profan musik, får det ju.

Som ett något märkligt argument för avslag på Vänsterpartiets motion framhåller lagutskottet vikten av rättslikhet mellan de nordiska länderna. Men, herr talman, när det gäller droit de suite, dvs. vidareförsäljning av konst, som jag skall tala litet mer om sedan, tar man ingen som helst notis om behovet av rättslikheten. Det är nämligen så, och nu refererar jag åter

till kulturutskottets yttrande, att droit de suite finns såväl i Danmark som på Island. I Norge har man ett system med offentligrättslig avgift som påminner mycket om det här systemet. Skulle man ha varit konsekvent är rättsligheten verkligen inte ett argument för att avfärda förändringarna i upphovsrättslagen när det gäller framförande av verk vid gudstjänst.

Beträffande oinspelade band är problematiken att möjligheterna till kopiering har ökat kraftigt på senare år, såväl kvantitativt som kvalitativt. Detta är i och för sig bra; det ökar åtkomligheten. Men i den mån det inverkar menligt på försäljningen av inspelad musik eller bild, återverkar det också på musik- eller filmskaparnas möjlighet till ersättning. Som en kompensation kan man i stället lägga en avgift på oinspelade band. Upphovsrättsutredningen föreslog detta. Medlen, menade man, skulle tillfalla en organisation som representerar de olika kategorierna av rättighets-havare.

Både regeringen och utskottet säger sig i och för sig vara överens om att en sådan avgift är angelägen, men – hör och häpna – man tror inte att det går att åstadkomma en effektiv uppbörd på dessa avgifter! Herr talman, jag delar inte den oron. Jag är fullkomligt övertygad om att detta går att lösa om viljan finns.

Två saker till vill jag ta upp. Den ena är positiv, även om jag inte tycker att man skall överdriva betydelsen av den.

I propositionen föreslås att uthyrning av exemplar av litterära verk till allmänheten blir föremål för upphovsmännens ensamrätt. Uttryckt med litet andra ord: Skall eventuella avgifter kunna tas ut på bibliotekslån, måste biblioteket ha upphovsrättsinnehavarens, dvs. författarens, tillstånd för detta i framtiden.

Jag tillstyrker varmt det här förslaget, men vill också påpeka att detta inte minskar behovet av en bibliotekslag som innehåller direkt förbud mot låne- eller biblioteksbavgifter. Även med den föreslagna skärpningen av upphovsrättslagen, som vi alla ställer oss bakom, saknas det faktiskt fortfarande garantier för att alla boklån skall vara avgiftsfria även i framtiden. Jag vill som sagt passa på att varna för att detta inte är tillräckligt, även om en lagändring i och för sig är bra.

Slutligen bara några ord om droit de suite, eller vidareförsäljning av konst. Det har tagits upp tidigare.

När det gäller avgifter vid vidareförsäljning av konst menar vi i Vänsterpartiet, Upphovsrättsutredningen, kulturutskottet, motionärer från såväl Socialdemokraterna som Centern och Folkpartiet och samtliga konstnärorganisationer att det finns tungt vägande skäl att ge konstnärerna och deras efterlevande rätt till en liten andel av det ekonomiska utbyte som handeln med deras verk ger upphov till. Det finns inga skäl till att denna reform skulle behöva försinkas av utvecklingen inom EG. Jag vill alltså påstå att detta är ett förslag som är mycket väl förankrat. Jag beklagar att utskottet inte har ställt sig bakom Upphovsrättsutredningens förslag.

Riksdagen borde alltså enligt min mening redan nu kräva att regeringen lägger fram förslag till avgift på oinspelade band, att Upphovsrättsutredningens förslag till droit de suite blir genomfört, att avgift även på försäljning av konst som inte omfattas av upphovsrättsligt skydd införs och att upphovs-

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Ändringar i
upphovsrättslagen*

män till verk som används vid gudstjänster också skall ha rätt till ersättning. Jag yrkar bifall till reservation 1, mom. 2, samt till meningsyttring 1, Avgift på oinspelade band, och meningsyttring 3, Framförande av verk vid gudstjänst.

Anf. 122 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Immaterialrätten är en mindre känd del av rättssamhället. Den omfattar många delfrågor, som upphovsrätt, fotografirätt, patent-, mönster- och varumärkesrätt. Ofta är detta mycket komplicerad materia för vanliga människor. Jag tänker poängtera att det finns ett gemensamt kännetecken som det finns anledning att i hög grad betona.

De här rättsområdena, särskilt upphovsrätten, som vi har berört, har en internationell utbredning. Därför är det synnerligen viktigt med en harmonisering, att man har lika regler. Det betyder alltså att man försöker reglera detta genom konventioner, helst av global omfattning. I det perspektivet är naturligtvis EG/EU en mycket viktig mellanstation. Man kan gå från en nationell särlösning till en harmoniserad lösning i 12 länder som, vilket ni vet, kan bli 16 länder. Man kan sedan gå vidare till en global konvention.

Det är viktigt att poängtera den utgångspunkten. Nationella särlösningar är äventyrliga. De är svaga och de bör undvikas. Det bör särskilt betonas att internationella lösningar är bättre än nationella för alla, inkl. för kulturarbetarna själva.

Herr talman! Jag övergår härmed till dagens betänkande. Det innefattar tio upphovsrättsliga frågor. Vi har uppnått enighet i hälften. Jag tänker inte uppehålla kammarens tid med den sidan av saken, utan i stället närmare behandla de punkter där vi är oeniga.

Jag börjar med frågan om avgift på oinspelade band, mom. 1. Tanken är att man skall avgiftsbelasta den s.k. privatkopieringen. De pengar som man på detta sätt får in skall gå till upphovsmannen genom ett särskilt uppbördssystem. EG-arbete pågår här. Man funderar också på att skapa ett effektivt, gemensamt uppbördssystem. Den preliminära direktivtexten kan komma kanske redan mot årets slut.

Regeringens inställning är ganska naturlig. Man ger ett principiellt stöd till tanken, men man vill avvakta EG-lösningen. Om denna inte skulle gå att få, är man ytterst beredd att vidta en nationell åtgärd för lösning. Man räknar med att få till stånd ett effektivt uppbördssystem.

Den andra punkten gäller droit de suite, mom. 2. Det avser, som någon har varit inne på tidigare, ett ersättningssystem för vidareförsäljning av konst. Även på den punkten pågår preliminära studier inom EG. Det råder osäkerhet om vad resultatet kommer att bli. Klarhet kommer man att vinna relativt snart. Vi tycker att besked här bör avvaktas.

Än en gång är regeringens och utskottets uppfattning att om det inte kommer något EG-initiativ, skall frågan aktualiseras ånyo för en nationell lösning. Detta uttalas särskilt i propositionen.

Nästa punkt som jag vill ta upp gäller fotografirätten, mom. 3, frågan om att integrera fotografirätten inom upphovsrätten. Det nuvarande skyddet är uppenbarligen för snävt. Det bör bli mer omfattande. Även här pågår EG-

arbete. Det arbetet bör avvaktas. Det pågår också ett arbete i Danmark. Det bör vi också avvakta och samordna från Sveriges sida.

Regeringen, liksom också utskottet, är positiv till en integrering. Detaljlösningen får komma senare. Man har lovat att återkomma snarast. Det kan bli, som jag sade, redan till hösten. Det är också lagutskottets inställning. Dessutom vill jag understryka att denna ställning intas också av kulturutskottet.

Den fjärde punkten gäller framförande av verk vid gudstjänst, mom. 5. Så kan nu ske fritt i Sverige. Som det redan har antytts i debatten föreligger nordisk rättslikhet på denna punkt, om vi undantar Island. Jag tycker inte att det finns någon anledning att ironisera över detta. I det här läget är det olämpligt med en svensk särlösning. Det kan faktiskt vara intressant att notera att detta också är kulturutskottets mening.

Den femte punkten, slutligen, gäller avbildning av konstverk, mom. 6. Nu är det fritt att avbilda konstverk utomhus och på allmän plats. Vi i utskottet tycker att det saknas skäl att begränsa denna rätt. Sådan begränsning har faktiskt inte heller krävts av kulturutskottet.

Jag bör sedan säga något om ett moment som vi har ägnat rätt stort intresse och där vi haft en fördjupad diskussion. Det gäller utfrågningar om offentliga angelägenheter. Regeringens förslag är att uttalanden från utfrågningar fritt skall kunna återges. Detta gäller allt som sägs "vid" dessa utfrågningar. Här uppkommer ett tolkningsproblem.

Nyhetssändningar innefattar ofta flera delar. Det kan vara en nyhet kombinerad med en intervju, som sedan följs av ett uttalande. Detta uttalande görs ofta i form av analyser eller kommentarer och ofta är det en politisk reporter som gör detta. Här uppkommer en vanskelig gränsdragning. Om dessa uttalanden är direkt kopplade är det fritt att återge dessa. Om de är helt fristående från exempelvis nyheter eller intervjuer, då är det inte fritt att återge dem. Det mellanliggande området är synnerligen svårbestämt.

Enligt lagförslagets ordalydelse är alltså uttalandena "vid" utfrågningar fria att återge. Här ger utskottet en viss tolkningshjälp. Man säger att fria är alla uttalanden i anslutning till utfrågningen, och detta oberoende av sättet för denna anslutning. Det får tolkas så att detta gäller oavsett om det är en tidsmässig anknytning, alltså i direkt anslutning till en nyhet eller intervju, eller om det är en sakmässig anknytning.

Grundtanken är att det skall vara en generös tolkning av rätten att få återge dessa utfrågningar. Det är i hög grad motiverat av demokratiska aspekter, därför att det stimulerar den fria och öppna samhällsdebatten.

Jag vill poängtera ytterligare en sak, och det gäller frågan om fortsatt översyn. Den tekniska utvecklingen accelererar i hög grad. Den rättsliga regleringen riskerar ofta att komma på efterkälken. Därför är det viktigt att noga följa utvecklingen. I realiteten handlar det, skulle jag vilja säga, om en kontinuerlig översyn av upphovsrätten.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till utskottets hemställan, med undantag för mom. 3, där jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 123 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Bengt Harding Olson sade att upphovsrätten har en internationell utbredning. Det är riktigt. Vi är väldigt beroende av reglerna i andra

länder om vi skall kunna trygga ställningen för våra konstnärer och kulturarbetare. Därför tycker jag att det är väldigt tråkigt att vi inte kunde få majoritet i utskottet för droit de suite, eftersom en sådan redan finns i 33 stater. Elisabeth Persson nämnde att 8 av de 12 EG-länderna redan har infört droit de suite. Det skulle betyda mycket för våra konstnärer, som i dag lever under väldigt magra förhållanden och har väldigt stor känning av lågkonjunkturen. Det byggs ingenting. Man smyckar inte ut någonting. Man spar just på sådana saker man tycker inte är direkt nödvändiga – fastän jag tycker att de egentligen är det.

Droit de suite skulle faktiskt ge konstnärerna och även de efterlevande till konstnärerna möjlighet till en rimlig ekonomi. I Danmark har man infört droit de suite. Där räknar man med att få in ungefär 4 miljoner varje år som kan fördelas till konstnärerna.

Jag skulle gärna ha sett i dag att de borgerliga partierna och Ny demokrati hade ställt upp här. Det är en otroligt viktig fråga för konstnärerna. Man skyller det mesta på EG och säger att det kommer förslag. I det här fallet, där majoriteten av EG-länderna redan har infört droit de suite, skulle man ha kunnat ställa upp.

Däremot är jag glad över att vi har fått igenom förslaget att fotografirätten skall integreras i upphovsrättslagen – detta tror jag betyder väldigt mycket – och att man inte bara reglerar skyddstiden utan också det ideella skyddet för fotografier.

Anf. 124 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag är litet förvånad över den enorma pessimism som man från socialdemokratiens sida visar mot EG. Jag trodde att ni liksom vi har en positiv syn på EG och att vårt land skall bli medlem därför att det kan leda till sådant som är till nytta för bl.a. Sverige. Ni behöver inte ha en så negativ syn. Det är rimligt att ge EG chansen att visa att man komma fram till ett regelverk som är lika i alla de tolv länderna.

Det är riktigt, som Inger Hestvik säger, att droit de suite finns i 8 av de 12 länderna, men att den har olika konstruktioner. Därför är det viktigt att EG kan enas om en gemensam konstruktion.

Regeringen har dessutom lovat att återkomma om EG misslyckas. Jag tycker att man borde vara nöjd och glad med ett sådant besked.

Jag vill understryka att Folkpartiet inte har ändrat inställning i sak till droit de suite, men att vi tycker att det är rimligt att ge EG chansen att visa att man kan nå en harmonisering. Det är till fördel för alla, även för konstnärerna.

Vad gäller fotorätten är det litet svårt att hänga med i Socialdemokraternas ställningstaganden. Samtidigt som man kräver ett omedelbart tillkännagivande vill man avvakta säkra slutsatser av EG-direktivet. Om det nu inte finns några sådana, varför är det då så bråttom med tillkännagivandet?

Dessutom måste jag säga att majoritetens skrivningar är oerhört olyckliga. Det är extra allvarligt just därför att det är en majoritet som står för dem. Man begränsar regeringsuppdraget och avfärdar redan från början att det skall finnas ett skydd för andra fotografier än de som har nått verkshöjd. Man säger ingenting om rätten till beställd bild.

Det är normal rutin att man inte föregriper kommande regeringsförslag.

Framför allt bör man inte göra det om man riskerar att försämra fotografernas rätt. En rimlig slutsats borde vara att man avvaktar den danska lösningen.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Ändringar i
upphovsrättslagen*

Anf. 125 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Jag är inte ängslig för EG, men jag tycker att EG ibland tar lång tid på sig. Ju fler man är, desto längre tid tar det att komma överens.

Av 12 länder har 8 infört droit de suite. De länder som inte har infört droit de suite har gjort starka ställningstaganden gentemot en sådan rätt. Vi kan därför inte komma ifrån att vi här har två läger. Konstnärerna kräver att få ekonomisk ersättning för sin produkt, vilket är fullt naturligt. Emot dem står hela konsthandeln, de som anordnar auktioner på konstverk och de som spekulerar i konst. Jag förmodar att Storbritannien, som är en mycket stark faktor inom EG, inte är särskilt intresserat av att det skall bli ett för hela EG gemensamt direktiv för droit de suite.

Jag tror mot denna bakgrund att vi kommer att få vänta länge på EG-direktivet. Konstnärerna väntar nu på att få ersättning. Det gäller både dem själva och deras efterlevande. Jag tycker att vi i Sverige skall hjälpa dem. Det gäller kulturarbetare som vi har behov av, kanske ännu mer i kristider.

Beträffande fotografirätten vill jag säga att den tekniska utvecklingen går oerhört snabbt. I dag är det ingen svårighet att föra över fotografier via datorer, mellan länder osv. Vi måste få en ordentlig reglering av vad fotografi-rätten innebär.

Man har dragit gränsen med hjälp av begreppet verkshöjd. Man har tänkt på vilka konsekvenser som skulle kunna uppstå för museer och arkiv som vill hantera bilder.

Låt mig ge ett exempel på hur det kan bli, om jag som amatörfotograf skulle få upphovsrätt till mina bilder. Om utskottet är ute och jag tar några fotografier och någon i utskottet råkar få tag i filmen och gör kopior av den, skulle det vara olagligt. Jag tycker att det vore litet för långtgående.

Jag står fast vid våra yrkanden.

Anf. 126 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Inger Hestvik om att det tagit lång tid. Men i dag är det relativt kort tid kvar. Vi får kanske redan i slutet av året besked om hur det blir. Jag menar att vi kan vänta under den tiden. Jag är fullständigt övertygad om att konstnärerna – och jag värnar verkligen om dem – har all anledning att sträva efter en bred internationell reglering. Det är det bästa skydd som man kan ge konstnärerna.

Jag vill poängtera än en gång att denna väntan inte kan bli särskilt lång. Regeringen och även utskottet har uttalat att frågan kommer att återupptas om det blir ett negativt besked från EG.

För övrigt vill jag bara säga att en kontinuerlig översyn av upphovsrätten kommer att bli nödvändig med tanke på teknikens utveckling. Det gäller även på det fotografiska området på grund av utvecklingen av det digitaliserade fotot och möjligheterna och riskerna med att manipulera fotografier. Vi kan nu se en hel del avarter på det området.

Anf. 127 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Några personliga synpunkter. Debatten om upphovsrätten i Sverige är ganska förvirrad, och det beror delvis på att den huvudsakligen förs av producenterna och på deras villkor. Det finns inga starka konsumentorganisationer. Jag tycker därför att det är klokt att invänta EG-förhandlingarna för att nå en gemensam europeisk inställning och inte skynda i väg just nu när förhandlingarna pågår.

Det är viktigt att ha klara principer i denna fråga. Internationellt sett finns det två huvudprinciper.

Vi har för det första den angloamerikanska modellen, där det handlar om en ren överlåtelse. Produkten behandlas som en handelsvara som säljs. Hela intäkten tas ut på en gång och är därför hög. Man kan träffa överenskommelser om eller reglera hur kopiering skall ersättas, antingen omedelbart eller vid kopieringen.

För det andra har vi den s.k. nordiska modellen. Här handlar det om en upplåtelse. Producenten har under en lång period, ofta 50 år, kvar en rad rättigheter. Det liknar leasing med övertagande. Ersättningen tas ut löpande under perioden, och därför blir initialpriset naturligt nog lägre.

Det är självfallet ett producentintresse att både äta kakan och ha den kvar, dvs. ta betalt initialt enligt den angloamerikanska modellen och sedan ha rättigheterna kvar enligt den nordiska modellen. Konsumentintresset är självfallet det motsatta. Därför är det viktigt att man inte ändrar systemen genom retroaktiva ingrepp och därmed lurar konsumenter som har köpt enligt den angloamerikanska modellen men sedan får betala enligt den nordiska.

Vid nyupplåtelse kan naturligtvis båda dessa modeller användas, förutsatt att både producent och konsument är klara över vilken av dem som gäller. Men de måste klart renodlas från varandra. Lagstiftningen måste vara klar, vilken modell producenten och konsumenten än väljer. På den punkten behövs det faktiskt en översyn.

Nu slirar vi mellan principerna och har väldigt oklara gränser. Jag kan ta upp droit de suite som ett exempel.

Droit de suite är en del av den nordiska upplåtelsemodellen. Det gäller procent vid auktioner på tavlor. Men hur blir det om några år? Blir det avgift för dödsbon, när tavlorna ärvs? Blir det avgift i konstaffärer? Blir det avgift när man skänker bort en tavla? Behöver vi bygga upp ett stort konstverksregister, för att kunna klara kontrollen av dessa avgifter? Detta behöver faktiskt tänkas igenom. Det finns konsekvenser av vällovligheten i förslaget. Men det är ett klart inslag i den nordiska modellen och kan användas.

Att det finns gränser lockar alltid till försök att töja gränserna. Någonstans skall gränserna gå. Jag tycker att det förslag som utskottet lägger fram är i huvudsak balanserat i dagens situation. Vill man, fullt vällovligt, stödja fatiga konstnärer, bör det ske via skatter och sponsring och på ett sådant sätt att stödet kan överblickas och redovisas som stöd. Men det viktiga är att konstnärer som producenter får bra betalt om de håller hög kvalitet. Bra konstnärer skall ha bra betalt, det är huvudregeln.

Konsumentintresset måste också vägas in, även om det saknas konsumentorganisationer. Jag tror att vi behöver en ny lagstiftning som bygger på klara principer. Båda modellerna kan fungera parallellt, bara man vet vilken som

tillämpas i det enskilda fallet. Modellerna bör dock renodlas. Man bör dessutom, som Bengt Harding Olson påpekade, sträva efter en bred internationell harmonisering, som innebär att de olika länderna har samma regler.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Ändringar i
upphovsrättslagen*

Anf. 128 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Jag är helt överens med Bertil Persson om att vi måste ha klara linjer när vi skall hålla på med dessa kulturpolitiska ersättningsfrågor. Men vi kan inte säga att det är särskilt bra som det är i dag. Konstnärerna har fått ställa upp med sina verk. Andra människor har dragit nytta av dem och gjort ekonomisk vinning.

Vi måste enas om en modell. Jag tycker för min del att den nordiska modellen är tilltalande. Vi vill att regeringen kommer med ett förslag om droit de suite. Hur den skall utformas och hur vi skall ställa oss till förslaget blir en senare fråga. Viktigast är att arbetet med detta kommer i gång, så att konstnärerna får del av den penningförflyttning som sker, både mellan olika personer och olika länder.

Anf. 129 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Först vill jag fastslå att bra konstnärer skall ha bra betalt. Det finns olika konstnärer – bra konstnärer, dåliga konstnärer, geniala konstnärer. Bra konst skall betalas bra. Man skall också vara medveten om att köparen kan göra vinst eller förlust på ett konstköp. Det sägs från konsthandeln rent allmänt att om man köper tavlor av unga konstnärer, kommer man att göra vinst på var tredje tavla. Tavlan stiger i värde, därför att konstnären utvecklas och blir berömd. Två av de tre tavlorna förlorar man på, därför att det inte blir något av konstnärerna.

Det är ett äventyr att köpa konst. Det är inte alltid en spekulatión som lyckas, lika litet som annan spekulatión – om folk nu köper konst av det skälet.

När det gäller droit de suite tror jag att man faktiskt måste tänka igenom konsekvenserna rejält. Det är viktigt att vi inte springer i väg utan får samma regler i hela Europa. Jag påpekade också att droit de suite är en del av den nordiska modellen. Om man tillämpar den nordiska upplåtelsemodellen eller leasingmodellen är det korrekt att använda droit de suite. Det är bra om reglerna blir lika i hela Europa.

Anf. 130 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Jag reagerar litet mot att vi mest talar om konstköp som spekulatión. Jag tror att konst har ett annat värde för de flesta människor.

Anf. 131 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Det hoppas jag också.

Anf. 132 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Jag vill kommentera det senaste replikskiftet mellan Bertil Persson och Inger Hestvik. Jag vill säga till Inger Hestvik att när vi diskuterar droit de suite, rör det sig om den pekuniära ersättningen. Då är det inte

några andra värden vi talar om, även om jag är helt överens med er båda om att man helst skulle slippa att diskutera ekonomi när det gäller konst.

Bertil Persson sade förut att det är en ganska förvirrad debatt. Det kan man kanske hålla med om. Jag tror inte att anledningen är att den bara har förts på den ena partens villkor. Detta är svåra frågor att ta ställning till. Det märker man bl.a. på att den föregående regeringen, när upphovsrättsutredningens olika förslag hade kommit in, inte hade särskilt bråttom att ta itu med dem. Jag tror att det beror på att det har varit svårt att få grepp om de olika delfrågorna.

Det finns ett antal spörsmål där man inte har redovisat följdverkningar i utredningen. Det framgår ganska bra av det som har sagts här tidigare, bl.a. av Bengt Harding Olson. Man kan också se det i utskottsbetänkandet på s. 16. Där pekas på problemet med retroaktivitet i samband med ett inlemmande av fotorättslagen i upphovsrättslagen. Det är svårt att fastställa verks-höjd. Man kan fråga sig vad ett verk är. Jag tillhör dem som har sett Inger Hestviks fotografier och kan väl säga att jag gott tycker att hon kan få copy-right på dem.

Det finns många andra frågor man kan ta upp. Hur gör man t.ex. på arki-ven hos bildbyråer med bilder utan känd upphovsman? Om man skall gå på utredningens förslag skulle man kunna ge licens från en branschorganisa-tion. Men vad är det som säger att den okände upphovsmannen hade velat ha med den branschorganisationen att göra? Jag tycker att det finns all an-ledning att ta en rejäl funderare över hur man skall kunna hantera dessa frå-gor.

Alla har talat om utredningens förslag. Men ärendet har sedan bearbetats vidare. Många av remissinstanserna har haft invändningar. Jag har själv varit med i en organisation som har avgivit ett remissvar. Organisationen har en socialdemokratisk ordförande. Vi har varit helt överens om att det inte går att genomföra förslaget om fotolagen så som det ser ut i utredningen.

Jag har en liten fundering också när det gäller droit de suite. Jag återkny-ter även där till utredningen. Från konstnärernas sida vill man gärna knyta den till det som kallas droit d'accès, dvs. konstnärens mer eller mindre per-petueella rätt att ha tillgång till sitt verk. Det har inte diskuterats här, och det har inte kommit upp i vare sig propositionen eller betänkandet. Om man skall bygga argumentationen på vad som har sagts i utredningen, finns det skäl att titta på även det. Frågan är när ett konstverk egentligen övergår i köparens ägo. Det är en fråga som är väl värd att belysa.

Ett av skälen till att man i Storbritannien har vänt sig mot droit de suite är bl.a. de erfarenheter som finns från länder som infört droit de suite. De pe-kar på att stora delar av konsthandeln plötsligt går vid sidan om den offent-liga konsthandeln, dvs. man byter med varandra. Det innebär att konstnären snuvas på en rättmätig del i den vinst som kan uppstå, om man håller på den principen. Jag tror att man får se över hur man skall komma till rätta med det problemet utan att, som Bertil Persson talade om, riskera att man måste upprätta något slags nationellt konstregister, så att man alltid vet var alla tav-lor hänger.

Debatten blir litet förvirrad. Det är svårt att ta ställning därför att detta är krångliga frågor. Det finns skäl att ta en vända till när det gäller droit de

suite. En sådan är nu på gång. Det hade faktiskt funnits skäl att också ytterligare tänka på de följdverkningar som fotografirättslagens inlemmande i upphovsrättslagen, som den i dag ser ut, kommer att medföra. Jag är orolig för att den kommer att ge effekter som inte någon av oss skulle vilja ha. När nu detta område skall harmoniseras på europeisk nivå kommer det att se annorlunda ut. Detta blir en parentes. För alla våra arkiv, museer och andra bildanvändares skull hoppas jag att detta inte kommer att ge en negativ effekt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Offentlighet och
sekretess*

16 § Offentlighet och sekretess

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1992/93:KU38 Offentlighet och sekretess.

Anf. 133 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Offentlighetsprincipen, meddelarskyddet och yttrandefriheten är tre mycket viktiga förutsättningar för att vi skall kunna hålla vår demokrati frisk och levande. Detta är också djupt förankrat hos det svenska folket. Det visar inte minst den debatt om offentlighetsprincipen och meddelarskyddet som hittills förts i Sverige. Debatten har både varit nyttig och välgörande. Den får aldrig tystna.

De som för och skall föra vår talan med länderna ute i Europa skall aldrig behöva tveka om att offentlighetsprincipen är omistlig för den svenska rättsordningen och för demokratin i Sverige. De skall också veta att offentlighetsprincipen inte är förhandlingsbar, och att Sverige med kraft skall arbeta för att den tillämpas i EG-samarbetet och i andra mellanfolkliga sammanhang.

Herr talman! Debatten om offentlighetsprincipen har också visat att svenska folket oroar sig för vilka konsekvenser arbetet för att integreras i Europa kan få. För att undanröja alla tvivel, skapa klarhet och begränsa utrymmet för de krafter som försöker sprida osäkerhet om konsekvenserna av europeiskt integrationsarbete, anser vi socialdemokrater att det är viktigt att de partier i riksdagen som genom årens lopp stått som garant för offentlighetsprincipen och meddelarfriheten med kraft uttalar sig här i riksdagen för att den svenska offentlighetsprincipen och meddelarfriheten inte är förhandlingsbar. Vi menar att det tillkännagivande till regeringen som vi socialdemokrater än en gång föreslår riksdagen skulle tjäna som ett värdefullt stöd för regeringens strävanden att värna offentlighetsprincipen och meddelarfriheten i förhandlingarna.

Vi socialdemokrater kan inte förstå varför utskottsmajoriteten avvisar betydelsen av ett tillkännagivande till regeringen. Det måste vara en styrka för regeringen att ha hela Sveriges riksdag bakom sig i detta mycket viktiga arbete. De uppfattningar som vi socialdemokrater för fram i våra reservationer delas ju också av regeringen.

Jag har ibland en känsla av att utskottsmajoriteten ser ett tillkännagivande som ett slag på fingrarna. Så är det ju inte! En tänkare har sagt följande: Du står inte bara i ansvar för vad du säger, utan också för vad du låter bli att säga. Jag tycker att riksdagen också är ansvarig för vad den inte säger. Ett tillkännagivande skulle vara en viktig signal till omvärlden om att den svenska offentlighetsprincipen och meddelarfriheten inte är förhandlingsbar. Det skulle genljuda långt över vårt lands gränser.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen under mom. 2 i detta betänkande.

I betänkandet behandlas också två motioner där en översyn av reglerna för utrikessekretessen begärs. Tredje vice talmannen Bertil Fiskesjö är tillsammans med Bengt Kindbom författare till den ena av dessa två motioner. Efter det att konstitutionsutskottet och riksdagen i december 1992 behandlat frågan om utrikessekretessen och efter det att dessa två motioner skrevs har regeringen tillsatt en utredning som skall se över bestämmelserna om utrikessekretessen. Vi tycker också att det är bra att en utredning har tillsatts.

Vad gäller utskottsmajoritetens bedömning av avsnittet om utrikessekretessen vill jag säga att vi socialdemokrater anser att det strider mot praxis att ett utskott ger till känna en uppfattning om arbetet i en pågående utredning. De utredningar som är tillsatta av regeringen bör få arbeta självständigt med utgångspunkt i de direktiv som regeringen lämnat. Riksdagens ställningstagande bör komma först när utredningsarbetet är slutfört. Om riksdagen undantagsvis skulle finna det motiverat att påverka arbetet i utredningen i en viss riktning bör riksdagens beslut ha formen av en begäran till regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen. Om detta trodde jag faktiskt att det skulle råda enighet.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 1, som fogats till betänkandet.

I detta betänkande behandlas också en motion av Ingela Mårtensson. I motionen tas en mycket viktig fråga upp. I dag kan en person som förföljer en kvinna och inte får hennes adress genom folkbokföringsregistret vända sig till kommunens skolstyrelse och där begära uppgift om kvinnans hemmaparande barns adress. Detta förhållande måste skyndsamt ändras. I konstitutionsutskottet är vi eniga om målen, men vi föreslår olika vägar för att komma till rätta med detta problem. Socialdemokraternas väg är något snabbare. Vi menar att regeringen utan onödig tidsutdräkt kan återkomma till riksdagen med förslag. Vi menar att det också ankommer på regeringen att bedöma om det är en ändring i sekretesslagen som är den erforderliga lösningen eller om det är en annan rättslig reglering eller avreglering som är att föredra för att man skall komma till rätta med detta.

Vi har fogat en reservation vid betänkandet också med anledning av detta. Vi står naturligtvis bakom den reservationen, men för att spara tid åt riksdagen kommer vi inte att begära votering.

Anf. 134 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag har haft synpunkter på betänkandet i två avseenden. Det ena gäller meddelarfriheten inom företagssektorn, och det andra gäller skär-

pan i försvaret av offentlighetsprincip och meddelarfrihet i EG-förhandlingarna.

Anställda som lämnar ut s.k. företagshemligheter kan själva råka ut för straff på upp till två års fängelse om det visar sig att deras avslöjanden av hemligheter varit ogrundade – en ogrundad anmälan av brott eller anmälan av ett alltför lindrigt brott. Brottet som meddelaren avslöjar skall medföra sex månaders fängelse för att meddelaren skall klara sig.

Vänsterpartiet tycker att det är orimligt att kräva av folk att de i förväg skall kunna bedöma straffsatser för brott som de tänker avslöja. Det är givetvis starkt hämmande att veta att man själv kan bli straffad om det brott man avslöjar bedöms som lindrigt.

Vi har i flera omgångar krävt en översyn av denna lag, som inte är så gammal, men vi har tyvärr inte fått gehör för det. I dag har riksdagen chansen igen i denna fråga.

När det gäller försvaret av offentlighet och meddelarfrihet i EG-förhandlingar tillhör jag dem som tror att vi i uppgörelsen med EG bör ha ett juridiskt bindande papper så att det finns en konstitutionell grund för den litet större frihet vi håller oss med i Sverige. Jag har också respekt för den motsatta ståndpunkten, att frågor om offentlighet och sekretess ligger utanför själva EG-förhandlingarna och att vi själva inte skall dra in dessa frågor utan i ett senare skede hävda att EG inte har med dem att göra.

Domstolen har ju fattat en rad beslut som innebär att den anser att EG-rätt står över nationell rätt. Vi kan inte utesluta att det skulle kunna gå så också i en konflikt med EG om de här frågorna. Vi tycker därför att det är lika bra att försöka klara ut principerna redan från början.

Det är bra att regeringen tillsätter en utredning om utrikessekretessen. Det är troligt att utrikessekretessen i regeringsarbetet måste få en särskild ställning som garanterar offentlighet och meddelarfrihet.

Jag yrkar bifall till meningsyttringen avseende mom. 1 och vad gäller mom. 2 att regeringen med anledning av motion K409 yrkande 1 bör lägga förslag om att upphäva den del av lagen som går längre än vad EES-avtalet kräver.

Det av Bengt Hurtig under överläggningen framställda särskilda yrkandet hade följande lydelse:

2. beträffande offentlighetsprincipen och meddelarskyddet att riksdagen med anledning av motionerna 1992/93:K207 yrkande 8 och 1992/93:K409 yrkandena 1 och 2 som sin mening ger regeringen till kända följande:

Regeringen bör lägga förslag om att upphäva den del av lagen som går längre än vad EES-avtalet kräver. Uppgifter som en svensk tillsynsmyndighet inhämtat inom landet bör inte omfattas av absolut sekretess. Den pågående debatten om offentlighet och sekretess inom EG medför att vi inte bör urholka svensk offentlighetsprincip.

Anf. 135 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det är för mig fullständigt obegripligt varför Socialdemokraterna försöker göra den svenska offentlighetsprincipen till en partiskiljande fråga. Såvitt jag kan se finns det inte någon skillnad mellan regeringspartiernas inställning och den som Socialdemokraterna har gett uttryck för i olika

sammanhang, med undantag för att man ständigt vill reservera sig i denna fråga.

Riksdagen ställer sig helt bakom offentlighetsprincipen, och regeringen likaså. Jag vill citera det som majoriteten skrev förra gången vi behandlade offentlighetsprincipen i riksdagen, nämligen i december förra året.

Utskottet skrev följande: "Offentlighetsprincipen är omistlig för den svenska rättsordningen och för demokratin i Sverige. Genom rätten att få ut allmänna handlingar främjas ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning. Handlingsoffentligheten utgör ett inslag i den medborgerliga yttrande- och informationsfriheten och är därmed en av förutsättningarna för den fria demokratiska åsiktsbildningen. Också meddelarfriheten är av central betydelse för den fria åsiktsbildningen genom massmedia. Väsentliga och viktiga samhällsintressen får inte åsidosättas genom sekretessbestämmelser, som hindrar en i grunden sund och för ett öppet demokratiskt samhälle nödvändig kontroll och insyn.

Det är enligt utskottets mening visserligen självklart att Sverige skall uppfylla de åtaganden som följer av EES-avtalet, men den svenska anpassningen måste ske på ett sätt som är förenligt med offentlighetsprincipen. Grundregeln måste vara att offentlighet gäller och att utrymmet för sekretess är undantag."

Detta skrev utskottet i december, och det reserverade sig Socialdemokraterna emot.

Regeringen har manifesterat sin uppfattning i ett flertal sammanhang. Utrikeshandelsminister Ulf Dinkelspiel har i minst fyra frågedebatter klargjort för den svenska riksdagen att offentlighetsprincipen inte är förhandlingsbar. I talet i Bryssel i februari vid inledningen till medlemsförhandlingarna framförde han samma uppfattningar, synpunkter och ståndpunkter från den svenska regeringen.

Reidunn Laurén har gjort en extra resa till kommissionen i Bryssel och fått beskedet att ett EG-medlemskap inte påverkar den svenska offentlighetsprincipen. Grundlagsutredningen inför EG har inte föreslagit någon ändring i handlingsoffentligheten.

Nu försöker Socialdemokraterna att misstänkliggöra regeringens avsikter i detta avseende. Det är fullständigt obegripligt. I stället är det faktiskt så att EG vill ta efter vår modell. Kommissionen vill införa en offentlighetsprincip som i stora drag ser ut som den svenska. Med tanke på att flera länder inom EG helt saknar offentlighet, är detta ett mycket långtgående förslag.

På två punkter skiljer sig kommissionens förslag från den svenska lagen. Den ena gäller den tid som tjänstemännen skall ha på sig för att lämna ut handlingar. Den andra är att meddelarfriheten saknas. I det senare avseendet har vi i Sverige i flera sammanhang understrukit hur oerhört viktigt det är att meddelarfriheten skyddas.

Det finns emellertid i flera EG-länder lagstadgad rätt till insyn. Det gäller fyra länder, nämligen Holland, Grekland, Danmark och Frankrike. I ytterligare fyra länder ligger sådana lagförslag i parlamenten för avgörande. Det gäller Belgien, Spanien, Portugal och Storbritannien. Det finns alltså inga baktankar någonstans om att radera den svenska offentlighetsprincipen.

Majoriteten i utskottet pekar dessutom på de direktiv som regeringen givit inför utredningen om utrikessekretess. Utskottet skriver:

"Utgångspunkten för utredningsarbetet skall enligt direktiven vara att den svenska anpassningen till EG skall bedrivas på ett sätt som är förenligt med den tradition av betydande öppenhet som så länge präglat svensk förvaltning." Och vidare: "Meddelarfriheten är enligt direktiven en unik svensk, rättslig princip som det enligt det föredragande statsrådet finns utrymme för i EG-samarbetet och i andra mellanfolkliga sammanhang."

Utskottet skriver också att en förutsättning för utredningens arbete skall vara att offentlighetsprincipen inte skall försvagas utan helst stärkas. Inriktningen bör alltså vara att förslagen skall leda till ökad öppenhet.

I s-reservationen skriver man följande: "Allt utredningsarbete som berör offentlighetsprincipen bör vara inriktad på en ökad öppenhet och förstärkning av denna princip." Det är till en viss del riktigt. Det kan vara ägnat till eftertanke att vi så sent som i fredags inskränkte offentlighetsprincipen. Ett enigt utskott tillstyrkte detta. Man skall kanske vara litet försiktig med sådana kategoriska uttalanden.

Vårt samhälles tekniska landvinningar förbättras ständigt. Vem hade för tio år sedan kunnat tänka sig att bevismaterial i domstolsprocessen skulle kunna bli en bestseller för sjuka snuskhumar? Det var dessutom material som man hävdade att man skulle få tillgång till enligt offentlighetsprincipen. Sådana situationer kan uppstå igen i andra sammanhang, där vi aldrig hade kunnat ana att det skulle bli aktuellt.

Utskottet föreslår två tillkännagivanden med anledning av två motioner. Det ena gäller den lucka i lagen som Elvy Söderström hänvisade till, nämligen att förföljda kvinnor som har fått tillgång till sekretess för sina uppgifter ändå blir avslöjade genom att barnens adressuppgifter i skolkontoret inte är sekretessbelagda. Här har Socialdemokraterna reserverat sig.

Herr talman! Jag tror inte att vi har några som helst olika uppfattningar om detta. Denna lucka skall täppas till. Jag menar att utskottets skrivning inte på något sätt förhindrar regeringen att snabbt ta saken i sin hand och se till denna lucka stängs till.

Det andra tillkännagivandet gäller de problem som uppstår när myndigheter med uppdragsverksamhet inte anger att handlingar kan lämnas ut mot en lägre avgift enligt offentlighetsprincipen än om de lämnas ut i uppdragsverksamhet. Den förordning som trädde i kraft den 1 juli 1992 om myndigheters serviceskyldighet innebär emellertid inte någon inskränkning i medborgarnas rätt att ta del av allmän handling enligt offentlighetsprincipen eller enligt tryckfrihetsförordningen.

Detta har tydligen inte trängt igenom hos alla myndigheter. Medborgaren skall inte behöva överklaga till domstol eller ägna sig åt vidlyftig skriftväxling för att den grundlagsfästa rätten att ta del av allmänna handlingar skall fungera. Det är denna rätt som konstitutionsutskottet har begärt att regeringen skall vidta åtgärder för att säkerställa.

Herr talman! Jag yrkar bifall i hemställan i konstitutionsutskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 136 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Ylva Annerstedt valde att läsa upp majoritetens uppfattning i betänkandet från december. Det hade varit på sin plats att Ylva Annerstedt också hade läst upp den Socialdemokratiska reservationen. Då hade det stått klart att vi socialdemokrater inte reserverade oss mot innehållet i betänkandet, utan vi reserverade oss för att riksdagen skulle göra ett tillkännagivande till regeringen.

Det är en väldig skillnad att säga att vi socialdemokrater är emot innehållet i betänkandet och att säga att vi tycker att innehållet var så bra att vi anser att riksdagen skall göra ett tillkännagivande till regeringen. Det var på den punkten som vi skiljde oss åt. Man skall inte framställa det som att vi socialdemokrater är motståndare till att ytterligare stärka offentlighetsprincipen osv.

Herr talman! Vi har vid flera tillfällen erkänt bl.a. tredje vice talmannen Bertil Fiskesjös arbete på detta område. Jag vill understryka det ännu en gång. Det är alltså inte detta det är fråga om. Denna fråga är så oerhört viktig för svensk demokrati att vi tycker att det finns en styrka i om Sveriges riksdag enigt ger detta stöd till regeringen i dess fortsatta arbete. Vi har inte olika uppfattningar om det.

När det gäller Ingela Mårtenssons motion är det precis som Ylva Annerstedt säger, att vi är överens om att vi måste komma till rätta med detta. Vi är eniga om målet, men vi har litet olika vägar att gå. Vi har alltså inte reserverat oss mot innehållet, utan mot formerna. Det är också viktigt att komma ihåg.

Anf. 137 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Elvy Söderström försäkrar återigen att Socialdemokraterna inte har någon annan uppfattning än majoriteten när det gäller synen på offentlighetsprincipen och dess värde och att den inte är förhandlingsbar. Då är det oerhört märkligt att man tvunget skall reservera sig för ett tillkännagivande som skall säga precis det som majoriteten har sagt i majoritetsyttrandet. Det medverkar ju tvärtom till att ge sken av att det finns olika uppfattningar här.

Elvy Söderström har nu två gånger sagt att det är en styrka att ha hela Sveriges riksdag som ett stöd för regeringen i denna fråga. Då är det ytterligt märkligt att Socialdemokraterna framhårdar i att splittra den bild som skulle ge detta stöd till regeringen. Jag har inte uppfattat att de tar avstånd från det som majoriteten har sagt i sitt yttrande denna gång eller i december. Det är tvärtom ytterligt uppseendeväckande att Socialdemokraterna gång efter annan reserverar sig för att splittra bilden av att Sverige gemensamt och kraftfullt ställer upp bakom sin offentlighetsprincip där också meddelarskyddet är starkt.

Anf. 138 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag sade i mitt inlägg att jag ibland har en känsla av att utskottsmajoriteten ser ett tillkännagivande som ett slag på fingrarna på regeringen, Ylva Annerstedt. Så är det inte. Vi ställer inte upp på den beskriv-

ning som Ylva Annerstedt gjorde här – och den har gjorts tidigare också – att vi socialdemokrater skulle insinuera att det skulle finnas någon skiljelinje.

Vi vill markera hur oerhört viktigt detta är. Att riksdagen står bakom detta är en viktig signal ut i Europa. Det råder enighet om offentlighetsprincipens vikt, och då borde vi kunna tillkännage det.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Offentlighet och
sekretess*

Anf. 139 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Men om vi nu är eniga, Elvy Söderström, vad finns det då för anledning att göra en reservation? En reservation är faktiskt det medel som vi har i utskottsarbetet för att markera att vi inte är eniga om det som står i majoritetsyttrandet. Det är funktionen av en reservation.

Era reservationer ger signaler om att ni inte är eniga om det som majoriteten har skrivit i yttrandet. Det hjälper inte hur många gånger ni stryker under och säger att ni är eniga, när ni samtidigt reserverar er. Det ger precis dessa splittrande signaler ut i Europa som Elvy Söderström säger att Socialdemokraterna vill undvika. Tyvärr är det faktiskt så att Socialdemokraterna skickar fel signaler till Europa om vår syn på offentlighetsprincipen.

Om Socialdemokraterna ville att vi ytterligare skulle stärka skrivningarna i majoritetstexten fanns det många tillfällen att föra fram detta vid utskottsbehandlingen. Vi hade öppna diskussioner om detta. Men det var precis som om det inte räckte, utan det skulle tvunget vara en reservation. En reservation betyder som sagt att man reserverar sig mot det som står skrivet.

Anf. 140 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig göra ett sista inlägg. För mig och för Socialdemokraterna kan en reservation också innebära att man reserverar sig för något. Man behöver inte alltid vara emot något. Det går alldeles utmärkt att vara för också. Vi är för ett tillkännagivande.

Jag måste säga att debattviljan var inte så stor när vi skulle diskutera detta i utskottet. Men vi kan ju återkomma till saken.

Anf. 141 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag kan hålla med Elvy Söderström om att debattviljan inte var särskilt stor i utskottet när vi diskuterade det här, men det berodde då inte på majoriteten. Det var Socialdemokraterna som ständigt framhårdade i att det skulle vara en reservation.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

17 § Anslag till Styrelsen för lokalradiotillstånd

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1992/93:KU39 Anslag till Styrelsen för lokalradiotillstånd (prop.
1992/93:150 delvis).

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Höjd pensionsålder
m.m.*

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

18 § Verksamheten vid Försvarets medicenter

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1992/93:FöU10 Verksamheten vid Försvarets medicenter (prop.
1992/93:162).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

19 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1992/93:FöU12 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

20 § Höjd pensionsålder m.m.

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1992/93:SfU15 Höjd pensionsålder m.m. (prop. 1992/93:155 och 1992/93:178
delvis).

Anf. 142 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Inför en starkt decimerad skara skall vi nu som sista ärende behandla betänkandet om höjd pensionsålder m.m. Bakom detta m.m. döljer sig sjukpenningnivån.

Efter många månaders beredning föreligger nu ett betänkande som behandlar två av förslagen från uppgörelsen mellan regeringen och Socialdemokraterna i höstas. Resultatet när det gäller det ena förslaget, höjd pensionsålder, blev att utskottet föreslår kammaren att avslå propositionen. Därmed blir även Vänsterpartiets motionskrav tillstyrkta.

Jag skulle naturligtvis kunna var nöjd med det, men jag tycker att det är ett oskick att å ena sidan hänskjuta förslaget till den sittande Pensionsberedningen och å andra sidan ändå uttala sig om när förslaget underförstått skall vara genomfört, om arbetsmarknadsläget förändras. Det finns också detaljer om genomförandet som en vägledning för beredningen, sägs det i betänkandet.

Det nya pensionssystem som nu bereds är tänkt att fungera i morgonda-

gens samhälle. Den sittande kommittén har ännu inte ingående diskuterat om pensionsåldern skall vara fast eller flexibel och var en viss beräkningspunkt skall sättas. Jag anser att det är viktigt att utredningen inte känner sig bunden till att det skall vara på det ena eller det andra sättet. Därför påpekar vi i vår meningsyttring att ett textstycke som nu finns i betänkandet är onödigt.

Ett av våra motionsyrkanden handlar om att det är den faktiska pensionsåldern som bör höjas. För att en verklig samhällsvinst skall kunna göras är det den faktiska pensionsåldern, som i dag ligger på 59,3 år, som måste höjas. På den punkten föreslår utskottet ett tillkännagivande till regeringen. Det innebär också att vår motion tillstyrks. Det står inte så tydligt i betänkandetexten som det brukar göra när det gäller andra partimotioner, men det bjuder jag på.

Låt mig sedan gå över till sjukpenningnivåerna. En skandalös orättvisa som döljs i det här betänkandet om höjd pensionsålder är förslaget om att vissa långtidsjuka efter ett år skall få sin sjukpenning nersatt till 70 %.

I fråga om att sänka sjukpenningen har regeringen stöd inte bara av Ny demokrati utan även av Socialdemokraterna. Säg mig var analyserna finns om hur det skall gå för denna grupp människor. Har de en förmögenhet att falla tillbaka på? Kan de sälja sina aktier? Har de vunnit på Tipset eller Lotto? Jag vill gärna att regeringen redovisar hur det kan gå för dem när de bara får 70 % i sjukpenning. Är det hyran de skall avstå från att betala? Får de hålla igen på maten? Kan de strunta i att betala för mediciner och läkarbesök? Det finns kanske någon här i kammaren i dag som kan svara på dessa frågor.

Jag menar att de långtidsjuka nu får betala för andras fest utan att de själva har fått delta – och de kommer att få problem. Det hade de sluppit om Vänsterpartiets förslag om att ta pengarna från där de finns hade gått igenom, dvs. att inte betala ut höga sjukpenningar till höginkomsttagare. Genom att sänka taket på sjukpenningnivån hade riksdagen fattat ett rättvist beslut. En sänkning av taket på ersättningsnivån är den enda framkomliga vägen för att sjuka människor med låga inkomster och låg sjukpenning skall få en dragligare livssituation.

Utskottet har i bisatsform sagt att man skall noga följa och utvärdera effekterna av nivåsänkningen. Det är ju som att kasta jästen efter brödet. Det här innebär i praktiken att den grupp som drabbas får ekonomiska problem. Ett annat resultat kan bli att antalet förtidspensionärer ökar, och därmed sänks den faktiska pensionsåldern ännu ett antal månader. Inte heller den aspekten har analyserats i denna fråga.

Herr talman! Jag vidhåller Vänsterpartiets yrkande om återställande av sjukpenningnivån. Jag yrkar därmed bifall till min meningsyttring till mom. 2 i betänkandet.

Anf. 143 PONTUS WIKLUND (kds):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande Sfu15 och avslag på meningsyttringen av Berith Eriksson.

Betänkandet behandlar, som Berith Eriksson nämnde, två ärenden, dels

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Höjd pensionsålder
m.m.*

regeringens proposition om höjd pensionsålder, dels propositionen om en sänkning av sjukpenningen till 70 % efter 365 dagars sjukskrivning.

Sverige var faktiskt det första landet i världen som införde en allmän folksäkring, en pensionsförsäkring för alla, oavsett yrke eller inkomst. Den trädde i kraft 1914 och hade föregåtts av 30 års utredande. Att det kontinuerligt har funnits arbetande pensionsutredningar – med endast några enstaka års avbrott – alltsedan 1884, således i nästan 110 år, säger en hel del om hur viktig pensionen är som en komponent i ett modernt industrisamhälle. Det här visar också hur svårt det är att träffa rätt vad gäller konstruktionen.

När det gäller pensionsåldern lyckades man redan från början, 1914, att pricka rätt – 67 år lika för män och kvinnor. Jag säger rätt, eftersom den åldern stod sig i 62 år, således ända fram till 1976. Då sänktes i ett slag pensionsåldern med två år till 65. Ett skäl var att vid det laget fick de flesta tack vare avtal på arbetsmarknaden ta ut pension vid lägre ålder än 67. Den allmänna pensionsåldern anpassades nu till detta.

En intressant detalj i historien är också att det redan för 200 år sedan fanns de som pläderade för rörlig pensionsålder, t.ex. samhällsfilosofen Thomas Paine. När man tänker på människors olika biologiska och psykiska förutsättningar, och olika krav i skilda yrken, inser nog alla värdet av detta. Men industrisamhället har av olika skäl verkat för i hög grad kollektivt utformade likaregler för arbetslivet, något som lyckligtvis under senare årtionden har börjat luckras upp. Som bevis på detta kan nämnas pensionsåldern i Sverige. Förutom avtalspensioner i arbetsmarknadsavtal har det nu getts möjlighet till förtida resp. uppskjutet uttag av pensionen, som infördes 1962 och senare utvidgades 1976 till spännvidden 60–70 år. 1976 infördes även delpensionen.

Nåväl, under 1980-talet fortsatte antalet och andelen pensionärer att öka, framför allt beroende på längre medellivslängd tack vare en bättre folkhälsa, men även för att den faktiska pensionsåldern sjönk alltmer. Det här skedde för övrigt även när arbetslösheten var låg.

Många pensionärer är friska och vitala, och i den allmänna debatten under 1980-talet framfördes från olika håll att det borde vara riktigt att ge fler äldre incitament att yrkesarbeta. I detta fanns också en oro över de allt högre avgifter som behövde tas ut i framtiden från de yrkesverksammas löner för att säkra pensionerna i det fördelningssystem som nu finns.

Men några tyngre politiska initiativ för att höja den formella pensionsåldern togs inte. Dock uttalade sig regeringen för en höjning till 67 år i 1991/92 års proposition om inriktningen av den ekonomiska politiken. Det skulle bli en återgång till den pensionsålder som gällde från 1914 till 1976.

Så kom då förslaget om att höja pensionsåldern till 66 år som ett led i krisuppgörelsen mellan Socialdemokraterna och regeringen i höstas. Det förslaget har utvecklats i den proposition vi nu behandlar. Huvudmotivet är att minska utgifterna för pensionssystemet som ett led i att komma till rätta med det strukturella budgetunderskottet.

Utskottet har lagt ned ett omfattande arbete på att pröva och analysera förslaget och dess konsekvenser. Höjningen påverkar ett stort antal trygghetssystem och andra författningar. I många fall blir effekten ökade utgifter, bl.a. beträffande förtidspensioner och långtidssjukskrivningar. Det för närvarande svåra arbetsmarknadsläget bidrar starkt till att minska besparingseff-

fekten. Det totala sparandet kan kanske, i varje fall första året, helt utebli. Vi har analyserat ett tiotal varianter för att genomföra höjningen, men inte hittat något bra alternativ. Därför har ett enigt utskott funnit det motiverat att avstyrka propositionen om höjd pensionsålder. I varje fall anser vi inte att höjningen bör ske den 1 oktober i år eller den 1 januari 1994.

Men regeringspartierna och Socialdemokraterna är eniga om det principiellt riktiga i att höja pensionsåldern. Ytterligare ett argument för detta är, att numera utbildar sig fler ungdomar under betydligt längre tid än tidigare. De kommer därigenom ut senare på arbetsmarknaden. Många av dem har yrken som med fördel kan utövas högre upp i åldrarna.

Utskottet rekommenderar att Pensionsarbetsgruppen får i uppdrag att ytterligare bereda frågan, så att den får en samlad bedömning inom ramen för ett utvecklat system för flexibel pensionsålder. Det får ankomma på regeringen att bedöma när höjningen av pensionsåldern bör ske, bl.a. mot bakgrund av arbetsmarknadsläget. Utskottet anför för övrigt att bl.a. förslaget om att pensionen skall börja betalas ut kvartalet efter det att den försäkrade uppnått pensionsåldern är från rättvisesynpunkt mindre tillfredsställande. Det vore bättre med månaden efter födelsedagen.

Utskottet önskar att riksdagen skall göra ett tillkännagivande till regeringen om vad som har anförts om höjd pensionsålder.

Utskottet rekommenderar riksdagen att ge regeringen till känna att alla åtgärder bör vidtas för att höja den faktiska pensionsåldern, som nu är nere på 59–60 år. En höjning av den faktiska pensionsåldern med ett år skulle i högre grad minska kostnaderna för pensionssystemet än ett års höjning av den formella pensionsåldern.

För att lyckas med detta kan det behövas såväl positiva incitament för att försätta att yrkesarbeta som åtgärder för att få avtalspensionerna att inte bara komplettera utan även harmoniera med det allmänna pensionssystemets intentioner.

Så över till frågan om sjukersättning vid långvarig sjukskrivning. Även detta är en punkt i krisuppgörelsen.

En snabb historisk tillbakablick visar att redan för flera hundra år sedan fanns i skråordningarna regler för hjälp till skråmedlemmar som blev sjuka. För 200 år sedan fanns det kassor som tog emot även icke-skråmedlemmar. Redan för mer än 100 år sedan kunde sjuk- och begravningskassor bli officiellt registrerade och få ett litet statsbidrag. Men anslutningen var liten.

År 1931 kom förordningen om erkända sjuk-kassor, och medlemsantalet ökade kraftigt. En allmän obligatorisk sjukförsäkring fick vi dock först 1955. Dessa korta data om organiserad ekonomisk hjälp vid sjukdom talar för att, jämfört med pensionen, vi började med "sjukförsäkringar" för förvånansvärt länge sedan. Försäkringen kom dock att omfatta alla människor betydligt senare, först för nästan 40 år sedan.

Reglerna för sjukförsäkringen har ändrats ett stort antal gånger. Vanligen har det rört sig om utökade förmåner. Men de senaste tre åren har kostnaderna tvingat fram förändringar i avsikt att minska utgifterna för sjukförsäkringen samt att om möjligt förbättra träffsäkerheten, så att förmånerna i högre grad kommer till rätt adress.

Dit kan även räknas den i detta betänkande behandlade delen av proposi-

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Höjd pensionsålder
m.m.*

tion 178 med förslag om regler för tillämpningen av 70-procentig sjukpenning efter 365 dagars sjukskrivning. Förutom att spara pengar är ambitionen att minska omfattningen av de mycket långa sjukfallen.

Ingen långtidssjukskriven skall emellertid få sin ersättning sänkt till 70 % utan att andra alternativ har prövats. Alternativen är: För det första skall man pröva medicinsk behandling och medicinsk rehabilitering, som ger 80 % ersättning. Sådan behandling skall ordinerar av läkare. En behandlingsplan skall göras upp, och den skall godkännas av försäkringskassan. Behandlingen skall dock inte godkännas som sådan. Den står utanför försäkringskassans kompetens. För det andra skall man pröva arbetslivsinriktad rehabilitering, som ger 95 % ersättning. Om arbetsskadelivränta beviljas under den tid rehabilitering sker får man 100 % ersättning. För det tredje prövas tidsbegränsat sjukbidrag, alternativt förtidspension.

Utskottet har närmare preciserat vad som avses med medicinsk behandling och rehabilitering. Nämnas skall att som medicinsk behandling avses även behandling av sjukdom som fortlöpande försämrat patientens tillstånd och som kan bedömas som livshotande. Behandlingen kan i dessa fall enbart bestå av smärtlindring, dvs. som ett led i terminal vård.

Av olika skäl finns det i dag indikatorer på att rehabiliterings- och konvalescensvård numera får mindre andel av resurserna än tidigare. Förhoppningsvis kan "70 %-reformen" öka rehabiliteringsaktiviteterna. Utskottet betonar vikten av att alla som önskar får rehabilitering och för vilka rehabilitering är meningsfull, skall erbjudas och erhålla sådan.

Det finns enstaka mera speciella rehabiliteringsverksamheter där det även i dag förekommer köbildning, exempelvis yrkesmässig rehabilitering av vissa synskadade och blinda. Ingen skall behöva gå ner till 70 %-nivån medan de står i kö på grund av bristande resurser för angelägen rehabilitering. Utskottet förutsätter att Riksförsäkringsverket fortlöpande följer denna fråga och slår larm till regeringen om problem uppstår.

Utskottet bedömer att relativt få personer kommer att få sjukpenning på 70 %-nivån. Ett antal kommer att få tidsbegränsat sjukbidrag eller förtidspension tidigare än i nuläget. Spareffekten kommer totalt att bli blygsam, långt mindre än propositionens förhoppning om 1,2 miljarder årligen. Det är vi överens om.

Nyordningen med föreslagna tillämpningsföreskrifter torde dock påskynda behandling och rehabiliteringsinsatser och allmänt aktivera handläggningen av långa sjukfall. Det kommer inte sällan, jag vågar säga ofta, att vara till bättnad för den enskilde patienten. Men för vissa kommer förändringen att vara ogynnsam. Därför har utskottet sagt att man anser att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna att det är angeläget att effekterna noga följs upp och snarast utvärderas.

Jag vill även komplettera mitt anförande med några ord till Berith Eriksson. Att man skall följa upp de eventuella negativa effekterna har således inte uttryckts i en bisats, utan det är ett tillkännagivande. Det kommer säkert att uppstå vissa negativa effekter, men även positiva effekter. Det är viktigt att komma ihåg detta.

I sin meningsyttring yrkar Berith Eriksson på 90 %-nivån. Det innebär att hon har tappat litet grand när det gäller en av fördelarna och avsikten med

denna reform, nämligen att få en dynamik i handläggningen av långa sjukfall. Det är inte bra att patienter går sjukskrivna i tre, fyra eller fem år, vilket inte är så sällan förekommande i dag. Det behövs mer aktivitet. Man kan här få incitament som gör att många patienter kan få glädje av detta system. Det är jag övertygad om.

Om jag har förstått Berith Erikssons modell skall man efter ett år höja ersättningen från 80 till 90 % för samtliga. Då får man inte den dynamik inbyggd i systemet som faktiskt behövs både för vårdgivaren och vårdtagaren i många av dessa fall.

Anf. 144 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag börjar med att ta upp frågan om pensionen. Efter den här långa historieber beskrivningen över pensionernas framväxt, vill jag påpeka att det nu är första gången som en pensionsberedning inte har haft representerer för arbetsgivarens parter med i beredningen.

Antalet förtidspensionerade har ökat. Det kan vara en orsak till att pensionsförsäkringen har blivit så mycket dyrare för staten. Jag tycker dock att man bör hålla öppet för Pensionsarbetsgruppen. Den kanske kommer att föreslå att man skall lyfta ut förtidspensionerna ur pensionssystemet. Vi skall inte på något sätt binda upp pensionsberedningen.

När det gäller sjukförsäkringen sades det den 9 februari 1993 att regeringen kommer att föreslå att ytterst få personer skall få behålla den högre sjukpenningen. Det är tänkt att ettårsregeln för sjukskrivningarna skall slå igenom på bred front. När det förslaget konfronterades med verkligheten hände ungefär samma sak som med förslaget om höjd pensionsålder. Man kom underfund med att det inte var fråga om så stora besparingar som man hade trott.

Jag frågar mig därför vilken nytta det här förslaget kommer att göra. Det har skapat mycket oro och otrygghet hos redan drabbade personer. Pontus Wiklund säger att förändringarna inte kommer att drabba så många personer. Men för dem som drabbas är det mycket orättvist. Det sades att förslaget skall ge dynamik i systemet och att många människor skall få något gott utav det. Skall vi använda de sjuka som plogbil för att tvinga fram mera rehabilitering? Är det inte den andra vägen vi skall gå genom att se till att rehabiliteringsresurserna räcker åt alla? Står man till förfogande för rehabilitering, skall man inte få en nedsättning till 70 %.

Anf. 145 PONTUS WIKLUND (kds) replik:

Herr talman! Frågan om rehabilitering, Berith Eriksson, är faktiskt också en fråga om hur samhället fördelar resurserna. Jag menar att det i dag finns en tendens att vi ger en relativt mindre andel av de pengar som går till vården till rehabilitering och konvalescens. När det nu finns ett tryck på att man för patientens skull bör och måste rehabilitera mera aktivt, kommer det också att ske en omfördelning. Sjukvårdens personal kommer mera aktivt att ställa upp på detta. Jag tror att det finns sådana mekanismer i vården, särskilt i ett läge där ekonomin är mycket trängd.

Så till frågan om vilka som drabbas. De sjuka drabbas förstås. Jag försökte dock säga att många också drabbas på grund av att de går sjukskrivna så

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Höjd pensionsålder
m.m.*

länge. För många patienter kan det faktiskt vara bättre med ett avbrott i sjukskrivningen och ett temporärt sjukbidrag. Det är en möjlighet som vi i dag ofta missar i sjukvården. Det innebär en trygghet att få ett sjukbidrag på ett år i stället för att behöva gå till doktorn var eller varannan månad och inte veta hur det skall bli. Det kommer att ske en uppstramning av detta system, som jag tror kommer att bli till glädje för patienterna.

Berith Eriksson talade om ettårsregeln, bred front och att man skall se till att få ner utgifterna för sjukförsäkringen efter ett år. Jag tycker att vi i utskottet har gjort ett mycket fint arbete. Vi har formulerat förslaget till den här reformen på ett sådant sätt att den får en bra inriktning även för patienternas vidkommande. Jag tycker att vi skall vara stolta över den lösning som vi har kommit fram till, som har eliminerat många av de nackdelar som annars fanns.

Berith Eriksson sade vidare att man inte skall binda upp Pensionsarbetsgruppens utredning. Nej, det är klart. Meningen här var dock att vi skulle komma med litet synpunkter på vad den allmänna pensioneringstidpunkten kan betyda i ett flexibelt pensionssystem. Vi har inte bestämt hur det skall bli. Jag kan dock säga att praktiskt taget alla är eniga om att vi skall utveckla den flexibla pensionsåldern. Då kan vi kanske ganska snart komma med synpunkter på den allmänna pensioneringstidpunkten och vilket värde den kan ha.

Anf. 146 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Det var ett mycket senkommet argument att man skall höja pensionsåldern för att få fram mer rehabilitering. I propositionen är det underförstått att det skulle finnas en mängd sjukskrivna människor som inte vill bli friska och arbetsföra. Man skulle nu tvinga dem att bli friska litet snabbare genom att sänka sjukpenningen.

Frågan om ett temporärt sjukbidrag som ett alternativ finns inte med i det här betänkandet. Jag anser att utskottet skulle ha kunnat göra ett ännu bättre arbete. Utskottet har förvisso gjort ett mycket bra arbete. Det skulle dock ha varit ännu bättre om man i likhet med vad som gäller för det andra förslaget skulle ha yrkat avslag på förslaget om nedskrivning av sjukpenningen till 70 %. Man hade kunnat använda samma argument, nämligen att det inte ger de besparingar som man från början trodde att det skulle ge. Trots att utskottet har försökt att eliminera det antal personer som skall drabbas av nedskärningen till 70 %, finns det fortfarande en grupp människor kvar som kommer att drabbas. Det är i allra högsta grad onödigt.

Anf. 147 PONTUS WIKLUND (kds) replik:

Herr talman! Klockan går, och jag skall fatta mig kort.

Jag förmodar att det var en felsägning att man skulle vilja höja pensionsåldern för att få fram mera aktiv rehabilitering. Jag förmodar att det gällde sänkningen av ersättningen.

Berith Eriksson sade att man skall tvingas till rehabilitering. Låt mig säga att det inte finns något tvång. För de flesta människor är det positivt att aktivt få delta i rehabilitering. Det gäller bara att få ett incitament och en upp-

maning som är tillräckligt stark. Människor är ofta tacksamma för rehabiliteringsåtgärder.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

Anf. 148 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Jag skulle vilja se en annan infallsvinkel innan jag kommer in på detaljer. Under mina 23 år i riksdagen, hela tiden i samma utskott, har jag aldrig varit med om att ett så genomgripande och grundligt utskottsarbete har föregått ett beslut. Beslutet kom till efter tio bordläggningar. Efter den överenskommelse som regeringen och Socialdemokraterna träffade i mitten av september förra året, kändes det för utskottet som om man skulle börja ett utomordentligt stort och viktigt arbete – och det var det. Här fanns inte de socialpolitiska bedömningarna, varken när det gällde en höjning av pensionsåldern eller en sänkning av sjukpenningnivån. Vem kunde begära att det skulle finnas sådana bedömningar när landet befann sig i en svår kris just vid det tillfället. Då gällde det att visa att vi kunde sänka och göra besparingar. Det kom på vår lott att göra de socialpolitiska bedömningarna.

Jag var mycket upprörd över höjningen av pensionsåldern. Det är nämligen fråga om en mental förberedelse när man skall gå i pension. Om man hade tänkt att gå i pension i oktober i höst skulle man redan vid den tidpunkten vara inne i ett system som höjde pensionsåldern. Jag tror att jag delar den uppfattningen med samtliga av utskottets ledamöter att det på den punkten inte riktigt stämde.

Den konstruktion som Pontus Wiklund talade om innebar att vi borde studera frågan närmare. Vid det första sammanträdet föreslog jag att Pensionsberedningen skulle ta hand om frågan, men jag fick inte gehör därför. Jag går inte närmare in på det. Men vi underkände de ekonomiska beräkningarna och fick nya sådana. Så upprepades det vid flera tillfällen och till slut visste man inte vilka beräkningar som gällde.

Jag har aldrig upplevt att ett land höjer pensionåldern samtidigt som man har den största ungdomsarbetslösheten någonsin. Det kändes därför riktigt med en remiss till arbetsmarknadsutskottet, som i sin tur skickade ärendet till Arbetsmarknadsstyrelsen för att få siffror framtagna över läget.

Vi fick belägg för att kostnaderna för arbetslösheten vida översteg de inkomster som man skulle få genom att höja pensionsåldern. Även de beräkningar som nu finns visar att de 5–6 miljarder kronor som man skulle tjäna till 1997 har reducerats till ungefär 3 miljarder kronor.

När vi fick dessa siffror var vi ganska övertygade om att vi inte motsätter oss en höjning av pensionsåldern framöver, eftersom utbildningarna är längre, något som Pontus Wiklund sade. Men därtill kommer att medellivsåldern har ökat med 5,6 år för kvinnor och 3 år för män. Detta faktum måste vi ta med i beaktandet vid diskussioner om denna situation.

Vi beslutade att avstyrka propositionen i den delen. Cirkeln var på något sätt sluten. Mitt första förslag att ärendet skulle gå till Pensionsberedningen blev godkänt av ett enigt utskott. Det var där det hörde hemma. Vi var ju i den lyckliga situationen att ha en arbetande pensionsberedning. Jag kan inte under min tid inom socialpolitiken erinra mig att vi har gjort någon ändring av pensionsåldern, eller någon annan omfattande ändring, utan att den varit

*Höjd pensionsålder
m.m.*

föregången av en gedigen utredning med förslag utsända på remiss för att ha underlag att fatta beslut utifrån.

Jag kommer nu till sänkningen av sjukpenningen. Jag vill påminna Berith Eriksson att ärendet har varit aktuellt i två propositioner. Dels i proposition 31, där vissa farhågor om vad som kunde hända förespeglades, och det aviserades om att man skulle komma tillbaka. Dels i proposition 178, i vilken regeringen kom tillbaka i frågan.

Man kunde genast förstå att de aviserade besparingarna på 1 200 miljoner kronor inte längre var aktuella. Det var nämligen ungefär en tiondel av det antal personer som man från början räknade med skulle få sänkt sjukpenning till 70 % som reducerades till en tiondel. Det är dessutom ytterst tvivelaktigt om det kan bli några sänkningar avseende den återstående tiondelen. Det är nämligen så, att så länge aktiv medicinsk behandling eller rehabilitering pågår sänks inte sjukpenningen.

Vi har också i vårt betänkande gett regeringen till känna att den bör följa upp detta noga och snarast utvärdera situationen. Vi räknar naturligtvis med att regeringen återkommer till riksdagen när denna utvärdering är gjord.

När människor gick sjukskrivna i 4–5 år, berodde det på att det inte fanns någon arbetslivsrehabilitering på den tiden. I lagen stod det att fall där människor hade varit sjuka i ett år skulle tas upp till prövning. Den prövningen innebar att arbetsförmågans nedsättning skulle bedömas. Om den var varaktigt nedsatt, och beräknades vara det två år fram i tiden, skulle sjukpenningen bytas ut mot ett sjukbidrag eller en förtidspension. Men när det inte fanns några alternativ, som arbetslivsinriktad rehabilitering, drog en del fall ut på tiden, och man håller nu på att bearbeta dem, enligt den lag som har gällt i säkert 15 år.

70 % är en för låg nivå – jag håller med Berith Eriksson om det. Å andra sidan gjordes det inte heller i denna fråga några socialpolitiska bedömningar i överenskommelsen. Utskottet har sett över detta, och jag vill säga att jag är glad över att vi gemensamt har kunnat komma fram till detta ställningstagande.

Man skulle ha sparat 1 200 miljoner, sade jag. Jag kan säga, inte till kammarrens värderade ledamöter, men till presidiet och till utskottets värderade ledamöter, som är närvarande, att vi nu i stället bedömer att besparingen blir 80 miljoner.

Riksförsäkringsverket konstaterade att det inte blir en automatik i det hela, utan varje fall måste bedömas individuellt. Då krävs det 200 årsarbete, till en kostnad av 50 miljoner. Det återstår alltså 30 miljoner, som jag bedömer vara felräkningspengar i detta sammanhang – man utgick ju från 1 200 miljoner.

Jag har stora förhoppningar om att detta rättas till på ett utomordentligt bra sätt, till bättnad för dem som är sjuka och som utskottet vet kommer att drabbas på ett oförtjänt sätt, eftersom de inte har en planerad arbetslivsinriktad situation. Det kommer man att ta hänsyn till. Vi säger också i betänkandet att sjukpenningen inte skall sänkas om det är brist på rehabiliteringsresurser.

Eftersom ingen har gjort det, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Jag vill säga att detta resultat är något som har kommit fram utifrån den representativa demokratin. Man talar så ofta om regering, riksdag och förvaltning, men faktum är att man skall säga riksdag, regering och förvaltning. Man borde kanske undvika att dra förhastade slutsatser efter att bara ha läst propositionen om vad som kommer att gälla. Man borde i stället vänta tills utskottsbetänkandet ligger på bordet, då man blir mera klar över vad som kommer att gälla framöver. I detta fall är det alldeles utomordentligt viktigt att man väntar tills utskottsbetänkandet ligger på bordet.

Jag vill avsluta med att säga att pressen var väldigt intresserad av vad som hände, vem som sade vad m.m. under utskottsarbetets gång – man bevakade oss mycket hårt. Men när förslaget var klart och beslutet var fattat blev det bara en liten snutt i tidningen – som dessutom var felaktig. Sedan har vår allra största tidning på ledarplats behagat uttrycka sig på ett sådant sätt att det har skapat mer förvirring än klarlägganden – det vill jag absolut påstå. Jag skulle önska att tredje statsmakten var angelägen om att till svenska folket, till prenumeranterna, ge ett besked om vad som gäller. Jag trodde att det var det som den var till för.

Herr talman! Jag har redan yrkat bifall till utskottets hemställan. Jag vill faktiskt också, vilket jag aldrig har gjort förut, tacka mina kolleger i utskottet för ett utomordentligt samarbete.

Anf. 149 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Doris Håvik att Vänsterpartiet vid tidigare tillfällen har motsatt sig ändrad ersättning i sjukförsäkringen. Om detta förslag inte ger några ekonomiska vinster och ingen kommer att drabbas av nedsättningen, kan jag inte förstå varför man inte yrkar avslag på förslaget.

Det har väl inte undgått någon av oss att det har spritts och fortfarande sprids en oro bland de människor som är sjuka och långtidssjukskrivna. Det står inte i betänkandet att sjukersättningen inte skall sättas ned om det inte finns rehabilitering. Det står så här: "Utskottet förutsätter att Riksförsäkringsverket fortlöpande följer upp utvecklingen i detta avseende och, om det skulle visa sig att tillräckliga resurser saknas för rehabilitering av vissa grupper försäkrade, uppmärksammar regeringen på detta."

Men vad händer med de människor som hamnar i den situationen att det inte finns rehabilitering, innan Riksförsäkringsverket har uppmärksammat regeringen och regeringen har vidtagit åtgärder? Det finns en grupp människor som kommer att drabbas av det här, och det är mycket olyckligt.

Anf. 150 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Det är helt uppenbart att det har spritts en stor oro bland människor. Man har fått uppfattningen – som vi också fick inledningsvis – att det skulle bli automatik i detta. Sjukpenningen skulle ticka ut i 365 dagar, och sedan skulle den automatiskt sänkas till 70 %. Så sker inte och kommer inte att ske. Förslaget reducerades till att gälla en tiondel.

Jag vill ta tillfället i akt, herr talman, att citera vad som står i betänkandet på s. 16:

"Utskottet vill i sammanhanget understryka att det för den enskilde är av största vikt att möjlighet till såväl medicinsk som arbetslivsinriktad rehabili-

tering erbjuds den som önskar få rehabilitering och för vilken rehabilitering är meningsfull, eftersom det inte är acceptabelt att den försäkrade skall få ersättning enligt en lägre sjukpenningnivå på grund av att samhällets rehabiliteringsresurser är otillräckliga. Utskottet förutsätter att Riksförsäkringsverket fortlöpande följer upp utvecklingen i detta avseende och, om det skulle visa sig att tillräckliga resurser saknas för rehabilitering av vissa grupper försäkrade, uppmärksammar regeringen på detta.”

Vi kan inte från utskottets sida säga om dessa rehabiliteringsresurser saknas eller inte. Men vi har täckt in det fallet: om det skulle vara så, skall Riksförsäkringsverket uppmärksamma regeringen på detta. Då har utskottet alla möjligheter att ta upp den frågan på nytt. Vi har ju gett regeringen till känna att den skall följa frågan och snarast möjligt utvärdera den.

Jag tycker inte, Berith Eriksson, att vi från utskottets sida skall gå ut och sprida en oro och otrygghet. Men det kanske är det som företrädare för Berith Erikssons nuvarande parti har gjort i årtionden, dvs. spritt en misstro bland människor. Jag vill att vi här skall se positivt på denna fråga. Vi har lagt ned ett stort arbete, och vi är alla – inte bara Vänstern – besjälade av att människor inte skall komma i kläm.

Anf. 151 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Det som Doris Håvik läste innantill var meningarna som stod före det som jag läste. Detta ger ju egentligen inte någon garanti för att enskilda människor inte skall drabbas. De har ju inga marginaler att leva på fram till dess att Riksförsäkringsverket har uppmärksammat regeringen och ett förslag har kommit till riksdagen.

I stället kunde det klart ha stått att de som står till förfogande för rehabilitering inte skall drabbas av den här nerskrivningen av sjukpenningen om det inte finns möjlighet till rehabilitering.

Detta är väl inte att gå ut och sprida oro. Hur optimistiska vi än är här i kammaren kan knappast den som står inför att få sin sjukpenning nedskriven till 70 % känna samma optimism som Doris Håvik nu gör här i kammaren.

Anf. 152 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Det står: ”är av största vikt att möjlighet till såväl medicinsk som arbetslivsinriktad rehabilitering erbjuds den som önskar få rehabilitering” – den enskilde har alltså ett val – ”och för vilken rehabilitering är meningsfull”. Det är en medicinsk fråga. En bedömning skall göras på den nivån. Om samhällets resurser är otillräckliga är det inte acceptabelt att den försäkrade får en ersättning enligt en lägre nivå. Det är ett mycket skarpt uttalande.

Vi säger att Riksförsäkringsverket och regeringen skyndsamt skall titta på denna fråga.

Det är alldeles uppenbart att vi, som seriösa politiker, inte kan säga att dessa rehabiliteringsresurser inte finns. Vi kan inte heller bedöma om sådana är medicinskt meningsfulla. Vi vill ha fakta på bordet i sådana här frågor innan vi direkt säger att det inte i något avseende skall göras någon sänkning.

Jag tycker att det har gjorts ett bra arbete. Från att sänkningen skulle gälla

för 100 % har vi kommit ner till att den skall gälla för, vad vi tror, en tiondel, kanske betydligt färre. Man skulle få in 1 200 miljoner om sänkningen gällde för 100 %. Nu är siffran 80 miljoner. När arbetskraften också har blivit ersatt återstår 30 miljoner. Jag är förhoppningsfull, och jag är övertygad om att samtliga i utskottet kommer att följa denna fråga med största uppmärksamhet.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Höjd pensionsålder
m.m.*

Anf. 153 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Kammarans sex närvarande ledamöter! Övriga ledamöter! Först av allt vill jag ge utskottets ordförande en eloge. Mot alla odds har hon lyckats få utskottet att enas i en skrivning. Det var bra gjort, Gullan Lindblad!

I september 1992 träffade de borgerliga regeringspartierna tillsammans med Socialdemokraterna en uppgörelse som mynnade ut i ett förslag om att pensionsåldern skulle höjas från 65 till 66 år. Detta skulle vara ett led i att stabilisera den svenska ekonomin och minska det strukturella underskottet. Övergången skulle ske stegvis från och med den 1 januari 1994 och vara fullt genomförd 1997.

Inom Ny demokrati förutsåg vi att det här skulle drabba de arbetslösa, kanske mest de känsliga arbetslösa ungdomarna. Med detta som grund förordade vi den 2 april ett sammansatt utskott i denna fråga, bestående av arbetsmarknadsutskottet och socialförsäkringsutskottet, som skulle behandla regeringens proposition. På detta sätt skulle man kunna spegla de konsekvenser som en pensionsåldershöjning skulle få för arbetslösheten och eventuella kalkylerade besparingar.

Då systemet med ett sammansatt utskott skulle innebära en viss svårhanterlighet föreslog Socialdemokraterna ett alternativ till vårt förslag, vilket innebar att arbetsmarknadsutskottet skulle ges tillfälle att yttra sig i ärendet. Då detta skulle bli smidigare, vårt förslag tillgodoses och samma resultat uppnås beslöts att så skulle ske.

När nu verklighetens fakta sakta men säkert börjar trilla in till utskottet inser Socialdemokraterna vartåt det börjar luta och antyder ett avhopp från krisuppgörelsen.

Utan att närmare gå in på sifferuppgifter beträffande felaktiga kalkyler, av pensionärer blockerade arbetstillfällen etc. vill jag säga att det är glädjande att ett enligt utskott till sist bl.a. kan fastställa nedanstående punkter:

- Mot bakgrund av den för närvarande höga arbetslösheten kan det inte finnas några besparingar av den storleksordningen som gör det motiverat att i dagens läge påbörja en ändring av pensioneringstidpunkten. Det är dock en riktig åtgärd att höja pensionsåldern.
- Riktpunkten att en höjning av pensioneringsåldern skall vara genomförd den 1 januari 1997 beror på arbetsmarknadsläget under de kommande åren.
- En höjning av den faktiska pensionsåldern, för närvarande 59–60 år, måste genomföras. På denna punkt förordar utskottet att detta skall ske

genom att förtidspensioner för yngre och medelålders personer undviks i möjligaste mån. Vi i Ny demokrati påpekar på denna punkt i vårt särskilda yttrande att detta bl.a. kan uppnås genom att villkoren för de små och medelstora företagen förbättras och att arbetsmarknadslagstiftningen reformeras för att man skall kunna få en positiv utveckling på arbetsmarknaden.

- Pensionsarbetsgruppen föreslås bereda frågan om höjd pensionsålder ytterligare.
- Det ankommer på regeringen att göra den slutliga bedömningen av när en höjning av pensionsåldern lämpligen kan ske.
- Utskottet avstyrker i sitt betänkande propositionen, som har skapats efter uppgörelsen mellan regeringspartierna och Socialdemokraterna, vilket jag naturligtvis livligt stöder, med tanke på Ny demokratis åsikter och agerande i denna fråga.

Herr talman! Med anledning av socialförsäkringsutskottets betänkande nr 9 om besparingar i socialförsäkringssystemet har nu regeringen kommit tillbaka med sin proposition 178, som är en följdproposition på proposition 31.

Ursprunget även till dessa är krisuppgörelsen mellan regeringspartierna och Socialdemokraterna.

Med de konstateranden som utskottet gör i sin skrivning borde även denna proposition ha rönt samma öde som den där man föreslog höjd pensionsålder, dvs. avslag.

Grunden för mitt påstående är att utskottet bl.a. enhälligt har konstaterat följande:

- Relativt få personer kommer att få sjukpenning på kompensationsnivån 70 %. De som drabbas, drabbas ändå mycket hårt.
- Besparingarna – det har tidigare framförts att det inte kommer att bli några – kommer att bli så blygsamma att det kan vara felräkningspengar. Det märkliga är att regeringspartierna och Socialdemokraterna lägger till de dynamiska effekterna när de räknar på besparingseffekterna samtidigt som de bortser från samtliga dynamiska effekter när besparingssträvandena resulterar i ett negativt saldo. Även på den negativa sidan finns det dynamiska effekter. De verkliga förlusterna blir i själva verket mycket större än enbart felräkningspengarna.
- Ställningstagandet kan påskynda en förtidspensionering.

Varför stöder jag då utskottets betänkande, som vi inom Ny demokrati är så kritiska mot? Jo, det kan ligga en hel del i att individen självmant vill påskynda sin rehabilitering då möjlighet föreligger. Utskottet har dessutom förmänskligt propositionen genom att i betänkandet klart uttrycka att en enskild person som vill ha rehabilitering men som, på grund av att samhällets

rehabiliteringsresurser är otillräckliga, inte kan få det heller inte skall få kompensationsnivån nedsatt till 70 %. Det står också klart uttryckt att regeringen snarast skall utvärdera effekterna av nivåsenkningen till 70 % och dessutom snarast möjligt göra en utvärdering.

Det enda som jag har emot denna sista skrivning är det synnerligen diffusa begreppet "snarast möjligt". Trots att det har informerats mig att ett sådant uttryck för regeringen innebär en mycket hög prioritet skulle jag, med tanke på ärendets känslighet samt den orättvisa som kan uppstå för de drabbade, hellre se tidsperioden fastställd till riksdagens första arbetsmånad hösten 1993, dvs. vecka 40.

Vid denna tidpunkt borde utvärderingen ligga klar för utskottsbehandling, och riksdagen kunde behandla betänkandet i vecka 42 och 43. Tyvärr måste en utvärdering ta sin tid, men fyra till fem månader måste ju räcka.

Herr talman! Som framgår av mitt anförande yrkar jag ett starkt resp. svagt bifall på resp. avsnitt i socialförsäkringsutskottets betänkande 15.

Anf. 154 PONTUS WIKLUND (kds):

Herr talman! Jag hörde här med en viss förvåning att Arne Jansson var mycket bekymrad över nivån 70 %. Vad jag vet säger det parti han representerar att man genomgående vill ha en 70-procentig nivå i socialförsäkrings-systemet.

Vidare fick man också en känsla av att Arne Jansson inte riktigt kände till tankeströmningarna i utskottet innan han kom in där. Vi var alla bekymrade över dessa två förslag, det tyckte jag framgick mycket tydligt av Doris Håviks redogörelse. Redan från början sökte vi finna lösningar som bättre skulle passa de många människorna. I båda fallen var det ekonomiska förslag som lades fram. Vi ville ha en socialpolitisk dominans i ställningstagandet, och det har vi också kommit fram till på ett bra sätt, som jag ser det.

Beträffande remisser tycker jag att det var fint att AMS tillfrågades. Då fick man belägg för det jag har hävdat hela tiden, att arbetslösheten har stor betydelse när vi skall ta ställning till en höjd pensionsålder, men att det kanske inte är ungdomen som drabbas mest om fler äldre går kvar i arbetet.

Man skriver så här: Det är svårt att med säkerhet uttala sig om åldersfördelningen bland de arbetslösa som skulle erbjudas arbete om ändringen av pensioneringstidpunkten inte genomfördes under de aktuella åren. Med hänsyn bl.a. till konkurrensen om lediga platser är det dock rimligt att anta att en utebliven höjning av pensionsåldern i första hand skulle påverka arbetslösheten bland erfaren arbetskraft. Men sysselsättningstillfällen för ungdomar kan komma att öppnas i ett andra eller tredje steg i interna eller externa anställningskedjor.

Jag tror det är så. I dagens läge med den stora arbetslöshet vi har är det framför allt medelålders yrkesutbildad arbetskraft som skulle drabbas.

Det är ganska svåra resonemang, men jag tror det finns vissa paralleller i diskussionen om vad en sex timmars arbetsdag skulle ge beträffande ökade sysselsättningstillfällen, men det finns inte möjlighet att här närmare gå in på detta.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Höjd pensionsålder
m.m.*

Anf. 155 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Det som Pontus Wiklund drar upp om att vi förordar 70 % är i och för sig riktigt, men det är under andra omständigheter. Man måste alltid göra en utvärdering. Vi har påpekat att vi har gått med på detta därför att det skall göras en riktig utvärdering.

De omständigheter vi ville ha var helt andra och inte framförda i det här sammanhanget.

Pontus Wiklund går vidare in på att utskottet har försökt hitta lösningar innan jag kom in i utskottet. Jag är ju ganska ny där.

Varför såg då Pontus Wiklund inte till att ärendet tidigare remitterades till arbetsmarknadsutskottet för yttrande? Det har ju visat sig vara mycket bra med en remiss dit, så att man har fått belägg för hur det skulle påverka arbetsmarknaden.

Vidare försöker Pontus Wiklund negligera ungdomsarbetslösheten. Ungdomarna blir drabbade, eftersom deras ställning är mycket känslig, vilket vi inom Ny demokrati anser.

Man måste se saken i ett större perspektiv. Man kan inte bara se på vilka som går arbetslösa. Man måste också se på dem som är sysselsatta i åtgärder av olika former. Där finns en stor del av ungdomar.

Det är väl också så, Pontus Wiklund, att om ungdomar nu successivt faller bort och inte får träning i arbetslivet, så förlorar vi en kunskapsgeneration för att fortsätta det yrkesverksamma livet.

Anf. 156 PONTUS WIKLUND (kds):

Herr talman! Det är inte fråga om att negligera ungdomsarbetslösheten. Den är ett jätteproblem. Vi skall göra allt för att ungdomen skall komma in i yrkesarbete och få en bra utbildning. Men man löser inte detta i dagsläget med det föreslagna året. Det var vad jag försökte säga. Där tror jag AMS har rätt. Däremot finns det alla skäl för oss att arbeta med arbetslösheten och inte minst ungdomsarbetslösheten.

Beträffande tankarna som fanns i utskottet innan Arne Jansson kom in och frågan varför vi inte gjorde mer kan jag säga, att många av oss tänkte att kanske tiden arbetar så att vi lättare kan hitta en lösning. Det är ofta så när man har ett svårt problem.

Här finns en överenskommelse på högsta nivå mellan regeringen och Socialdemokraterna. Vi känner att det är svårt att effektuera den, och vi låter tiden arbeta för att vi skall hitta den bästa lösningen. Jag tror att det var ett klokt beslut.

Som jag ser det var detta med AMS inte avgörande. Däremot var det bra, som jag sade, att jag fick bestyrkt att inte minst den yrkesutbildade arbetskraften skulle drabbas av att vi höjer pensionsåldern. Det tror jag faktiskt stämmer i det här läget.

Anf. 157 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Arne Jansson yrkade ett starkt bifall och ett svagt bifall till förslaget om sjukpenningnivån. Jag skulle vilja fråga Arne Jansson om det innebär i förlängningen ett helt avståndstagande från de 70-procentiga nivåer som ni har begärt över lag när det gäller trygghetssystemen. Är hela Ny

demokrati på glid, eller är det bara Arne Jansson? Det tycker jag är en ganska berättigad fråga.

Sedan är det faktiskt så att remissen till arbetsmarknadsutskottet, som vidarebefordrades till AMS, i många fall var avgörande för oss. Vi fick nya siffror när det gällde utvecklingen av arbetslösheten, som icke var kända i september förra året. Det innebar naturligtvis en uppdatering av ärendet att få ett underlag för både 1993 och 1994. Jag tror att det i många avseenden var helt avgörande för oss i det ställningstagande som senare blev vårt.

Anf. 158 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Först vill jag svara Pontus Wiklund. Det är ju litet märkligt att tiden skulle lösa problemet om man skulle höja pensionsåldern eller inte. Jag kommer inte ihåg hur många bordläggningar det hade varit, men det var en hel del. Om man tittar på regeringens långtidsprognos om arbetslösheten finner man att arbetslösheten 1998 förutses vara 10–13 %. Redan i regeringens kompletteringsproposition kunde man fastställa att en hög arbetslöshets-siffra skulle bestå så långt fram. Av det kunde man ganska lätt ta ställning till första etappen.

Till Doris Håvik vill jag svara att när det gäller ställningstagandet om 70 % anser vi att det skulle vara en mycket stor prioritering ifrån regeringen att undersöka hur detta påverkar den enskilda människan och vad det innebär. Om verkligheten utvisar att det är helt fel, då skall vi naturligtvis ändra. Vi skall inte gå emot vad verkligheten visar. Även vi politiker skall kunna ändra oss om vi gör ett fel.

Doris Håvik frågar vidare om det bara är Arne Jansson som är på glid eller hela Ny demokrati. Det är en märklig frågeställning. Har man i utskottet fattat fel beslut, haft fel utgångsmaterial eller gjort fel ställningstagande och plötsligt påverkas av verklighetens kalla fakta, då måste man naturligtvis ta hänsyn till detta. Då är det inte bara jag som ändrar mig eller Ny demokrati, utan jag tror att många andra personer och partier då måste ge vika för verklighetens kalla fakta.

Anf. 159 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Men Ny demokrati vill ju generellt ha en 70-procentig nivå. Från vilka fakta utgick ni i partiet när ni fastställde att 70 % var en lämplig nivå?

Jag ser det generellt utifrån hur ni sett frågan i partiet och ser det inte bara utifrån sjukpenningen. Det är ju fler ersättningar som blir 70 % enligt er modell.

Anf. 160 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Det är mycket riktigt som Doris Håvik säger, men då måste man se varför vi har satt denna nivå. Vi har gjort det i helt andra perspektiv tillsammans med andra åtgärder som skall genomföras, inte bara inom socialförsäkringssystemet.

Om socialförsäkringssystemet har vi motionerat att det totalt skall reformeras. Det går inte att fortsätta med bidrag kors och tvärs, upp och ner osv. Det skall totalt reformeras så att vi får ett nytt system.

Prot. 1992/93:122
4 juni 1993

*Höjd pensionsålder
m.m.*

Vi har på samma sätt motionerat om arbetsmarknadspolitiken att den måste förändras. Det är i det sammanhanget en sådan här siffra kommer in. Man får inte rycka ut den och se den isolerad. Den måste ses i det stora sammanhanget.

Anf. 161 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Min sista replik: I ett reformerat socialförsäkringssystem har Ny demokrati utgått ifrån att 70 % är lämpligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

21 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1993/94

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1992/93:SfU18 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1993/94.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

22 § Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1992

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1992/93:UbU19 Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1992 (redog. 1992/93:RJ1 och RR6).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

23 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1992/93:JoU27 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av skr. 1992/93:255 Inriktningen av det svenska miljöarbetet inom EES och EG

1992/93:Jo110 av Jan Jennehag m.fl. (v)

1992/93:Jo111 av Margareta Winberg m.fl. (s)

1992/93:Jo112 av Annika Åhnberg (-)

Konstitutionsutskottets betänkanden

1992/93:KU31 Ombildande av vissa tjänster inom riksdagens förvaltningsområde

1992/93:KU35 Sjukavdrag för riksdagsledamöter och statsråd

1992/93:KU37 Inrättande av en parlamentarikerkommitté med anledning av EES-avtalet

Finansutskottets betänkande

1992/93:FiU29 Den kommunala ekonomin

Justitieutskottets betänkanden

1992/93:JuU31 Länsrätternas behörighet

1992/93:JuU38 Slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1993/94, m.m.

Utrikesutskottets betänkande

1992/93:UU35 Svenskt deltagande i av FN:s säkerhetsråd beslutade insatser för säkerställande av fred i f.d. Jugoslavien

Trafikutskottets betänkanden

1992/93:TU30 En telelag och en förändrad verksamhetsform för Televerket, m.m.

1992/93:TU32 Ändring av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart

1992/93:TU35 Investeringar i trafikens infrastruktur m.m.

1992/93:TU39 Kompletteringspropositionen inom trafikutskottets område

1992/93:TU40 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Jordbruksutskottets betänkande

1992/93:JoU28 Bidrag till internationellt samarbete kring den byggda miljön m.m.

Näringsutskottets betänkanden

1992/93:NU34 Sammansättningen av Stockholms tingsrätt i konkurrensrättsliga mål och ärenden

1992/93:NU35 Prövningsnämnd för bankstödsfrågor

1992/93:NU36 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
1992/93:AU20 Arbetslöshetsersättning m.m

25 § Kammaren åtskildes kl. 17.51.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 38 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 53 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 66 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 14 § anf. 94 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 20 § anf. 143 delvis och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Fredagen den 4 juni

1 § Meddelande om talarlistan till sammanträdet måndagen den 7 juni	1
Förste vice talmannen	
2 § Minskning av antalet suppleanter i försvarsutskottet	1
3 § Justering av protokoll	1
4 § Förnyad bordläggning	1
5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 3 juni	2
Justitieutskottets betänkande JuU30	
Kulturutskottets betänkande KrU29	
Trafikutskottets betänkande TU34	
Jordbruksutskottets betänkande JoU18	
Näringsutskottets betänkande NU30	
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU14	
Bostadsutskottets betänkande BoU23	
Konstitutionsutskottets betänkande KU32	
Meddelande om samlad votering	4
6 § Justeringar av EES-avtalet, m.m.	4
EES-utskottets betänkande EU3	
Debatt	
Bengt Hurtig (v)	
Hadar Cars (fp)	
Berit Löfstedt (s)	
Holger Gustafsson (kds)	
Birgitta Hambræus (c)	
Nic Grönvall (m)	
Annika Åhnberg (-)	
Bengt Dalström (nyd)	
Lena Klevenås (s)	
Pär Granstedt (c)	
<i>Beslut fattades efter 7 §</i>	
7 § Sverige och EG	33
Utrikesutskottets betänkande UU20	
Debatt	
Mats Hellström (s)	
Bengt Hurtig (v)	
Nic Grönvall (m)	
Håkan Holmberg (fp)	
Pär Granstedt (c)	
Margareta Viklund (kds)	
Birgitta Hambræus (c)	

Tredje vice talmannen (erinran till åhörarna)	
Carl B Hamilton (fp)	
Ylva Annerstedt (fp)	
Fanny Rizell (kds)	
Björn von der Esch (m)	
Christer Windén (nyd)	
Beslut	68
EES-utskottets betänkande EU3	
Utrikesutskottets betänkande UU20	
Beslut om uppskjuten votering	70
8 § Frihandelsavtal m.m. mellan EFTA-staterna och Ungern	70
Utrikesutskottets betänkande UU24	
<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
9 § Frihandelsavtal m.m. mellan EFTA-staterna och Bulgarien . . .	70
Utrikesutskottets betänkande UU28	
<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
10 § Sveriges tillträde till Förenta nationernas konvention mot ke- miska vapen	70
Utrikesutskottets betänkande UU30	
<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
11 § Handelshögskola i Riga, Lettland	71
Utrikesutskottets betänkande UU33	
Debatt	
Nils T Svensson (s)	
Bertil Persson (m)	
Claus Zaar (nyd))	
<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
12 § Ändring i lagen om vissa internationella sanktioner, m.m. . . .	74
Utrikesutskottets betänkande UU34	
Debatt	
Håkan Holmberg (fp)	
Lennart Rohdin (fp)	
<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
13 § Uppskov till 1993/94 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden	78
Konstitutionsutskottets betänkande KU36	
Debatt	
Thage G Peterson (s)	
Birger Hagård (m)	
<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
14 § Skuldsanering	81
Lagutskottets betänkande LU49	
Debatt	
Bengt Harding Olson (fp)	
Bengt Kronblad (s)	
Lennart Fridén (m)	
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)	
Bengt Kindbom (c)	

Beslut skulle fattas den 7 juni

15 §	Ändringar i upphovsrättslagen	94
	Lagutskottets betänkande LU44	
	Debatt	
	Inger Hestvik (s)	
	Elisabeth Persson (v)	
	Bengt Harding Olson (fp)	
	Bertil Persson (m)	
	Lennart Fridén (m)	
	<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
16 §	Offentlighet och sekretess	105
	Konstitutionsutskottets betänkande KU38	
	Debatt	
	Elvy Söderström (s)	
	Bengt Hurtig (v)	
	Ylva Annerstedt (fp)	
	<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
17 §	Anslag till Styrelsen för lokalradiotillstånd	111
	Konstitutionsutskottets betänkande KU39	
	<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
18 §	Verksamheten vid Försvarets medicenter	112
	Förvarsutskottets betänkande FöU10	
	<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
19 §	Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	112
	Förvarsutskottets betänkande FöU12	
	<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
20 §	Höjd pensionsålder m.m.	112
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU15	
	Berith Eriksson (v)	
	Pontus Wiklund (kds)	
	Doris Håvik (s)	
	Arne Jansson (nyd)	
	<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
21 §	Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1993/94	128
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU18	
	<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
22 §	Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1992	128
	Utbildningsutskottets betänkande UbU19	
	<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
23 §	Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	128
	Jordbruksutskottets betänkande JoU27	
	<i>Beslut skulle fattas den 7 juni</i>	
24 §	Bordläggning	129

